

Artikel 418 [Weigering getuigen]

Geldend vanaf 01-07-2013

Bronpublicatie:

19-06-2013, Stb. 2013, 225 (uitgifte: 25-06-2013, kamerstukken: 33012)

Inwerkingtreding

01-07-2013

Bronpublicatie inwerkingtreding:

25-06-2013, Stb. 2013, 257 (uitgifte: 28-06-2013, kamerstukken/regelingnummer: -)

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Strafprocesrecht / Terechtzitting en beslissingsmodel

1.

De oproeping van niet verschenen getuigen kan worden geweigerd in de gevallen, genoemd in artikel 288.

2.

In het geval de berechting in eerste aanleg op tegenspraak heeft plaatsgevonden, kan oproeping ook worden geweigerd indien de getuige of deskundige ter terechtzitting in eerste aanleg dan wel door de rechter-commissaris is gehoord en het gerechtshof horen ter terechtzitting niet noodzakelijk oordeelt.

3.

Indien de verdachte hoger beroep heeft ingesteld kan oproeping van een niet bij schriftuur door de verdachte opgegeven getuige of deskundige worden geweigerd indien horen ter terechtzitting niet noodzakelijk is te achten.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 418

Artikel 418

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 418

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgang

Wetboek van Strafvordering artikel 418

2 Wetsgeschiedenis3 Plaatsbepaling4 Historische ontwikkeling5 Ratio6 Processuele verwerking7 Processuele bijzonderheden8 Prelabele oordelen in verband met het Nederlandse stelsel van strafvordering9 Meegebrachte getuigen10 Voorafgaand aan de terechtzitting, bij appelschriftuur opgegeven getuigen11 Voorafgaand aan de terechtzitting, niet bij appelschriftuur opgegeven getuigen12 Op de terechtzitting opgegeven getuigen13 Noodzakelijkheids criterium en verdedigingsbelang14 Ambtshalve oproeping15 Toekomstig recht

Voetnoten

[\[1\]](#)

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 2

2 Wetsgeschiedenis

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 2

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgang

Wetboek van Strafvordering artikel 418

Bij de Wet raadsheer-commissaris^[2] is het bij de wet van 15 januari 1921^[3] ingevoerde en bij de Wet herziening onderzoek ter terechtzitting^[4] gewijzigde art. 418 (oud), dat voorzag in een regeling om eerder afgelegde verklaringen van getuigen en deskundigen in hoger beroep te gebruiken, vervallen. Vervolgens is bij de Wet van 10 november 2004^[5] een nieuw art. 418 ingevoerd, dat onder meer voorziet in een tweetal aanvullende, op het hoger beroep toegesneden, gronden tot weigering van (hernieuwde) oproeping van getuigen en deskundigen. De bepaling is ingevolge art. V lid 2 van deze wet van toepassing in zaken waarin na 1 januari 2005 uitspraak is gedaan in eerste aanleg. Bij de wet van 26 november 2009^[6] is het woord 'redelijkerwijs' in art. 418 lid 3 naar aanleiding van een arrest van de Hoge Raad van 19 juni 2007 vervallen. Het betreft hier een redactionele wijziging zonder consequenties voor de rechtspraak. Voorts is de zinsnede 'daaraan voorafgaand' in art. 418 lid 2 vervallen, naar aanleiding van een arrest van 22 april 2008 waarin de Hoge Raad wees op een discrepantie met – het bij de Wet stroomlijnen hoger beroep gewijzigde^[7] – art. 410 lid 3. Art. 418 (lid 2) is laatstelijk gewijzigd bij de wet van 19 juni 2013.^[8] Het betreft ook hier een puur redactionele wijziging die niet meer behelst dan het vervallen van een overbodig geworden komma.

Voetnoten

[\[1\]](#)

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[\[2\]](#)

Wet van 3 april 2003 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de invoering van de raadsheer-commissaris en enige andere onderwerpen (raadsheer-commissaris), *Stb.* 2003, 143. Ingevolge het KB van 18 juni 2013, *Stb.* 2003, 260 in werking getreden op 1 juli 2003.

[\[3\]](#)

Wet van 15 januari 1921, *Stb.* 1921, 14. Ingevolge het KB van 4 december 1925, *Stb.* 1925, 465 in werking getreden op 1 januari 1926.

[\[4\]](#)

Wet van 15 januari 1998 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering betreffende het aanhangig maken van de zaak en de regeling van het onderzoek ter terechtzitting (herziening onderzoek ter terechtzitting), *Stb.* 1998, 33. Ingevolge het KB van 15 januari 1998, *Stb.* 1998, 34 in werking getreden op 1 februari 1998.

[\[5\]](#)

Wet van 10 november 2004 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering, het Wetboek van Strafrecht en de Wet op de rechterlijke organisatie in verband met het horen van getuigen en enkele verwante onderwerpen, *Stb.* 2004, 579. Ingevolge het KB van 9 december 2004, *Stb.* 2004, 640 in werking getreden op 1 januari 2005.

[\[6\]](#)

Wet van 26 november 2009, houdende partiële wijziging van het Wetboek van Strafrecht, Wetboek van Strafvordering en enkele aanverwante wetten in verband met rechtsontwikkelingen, internationale verplichtingen en geconstateerde wetstechnische gebreken en leemten, *Stb.* 2009, 525. Ingevolge het KB van 25 maart 2010, *Stb.* 2010, 139 in werking getreden op 1 april 2010.

[7]

Wet van 5 oktober 2006 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering met betrekking tot het hoger beroep in strafzaken, het aanwenden van gewone rechtsmiddelen en het wijzigen van de telastelegging (stroomlijnen hoger beroep), *Stb.* 2006, 470. Ingevolge het KB van 10 februari 2007, *Stb.* 2007, 70 in werking getreden op 1 juli 2007.

[8]

Wet van 19 juni 2013 tot wijziging van de Opiumwet en de Wet wapens en munitie in verband met de verruiming van de kring van ambtenaren, belast met de opsporing van de in deze wetten strafbaar gestelde feiten, alsmede van enkele andere wettelijke voorschriften van strafvorderlijke aard, *Stb.* 2013, 225. Ingevolge het KB van 25 juni 2013, *Stb.* 2013, 225 in werking getreden op 1 juli 2013.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 3

3 Plaatsbepaling

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 3

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgeving

Wetboek van Strafvordering artikel 418

Op grond van art. 418 kan het hof de (hernieuwde) oproeping van getuigen en deskundigen weigeren.^[2] De bepaling behelst een concrete uitwerking van de gedachte van het voortbouwend appel, en dient in samenhang te worden gelezen met art. 410 en 414, waarin de bevoegdheid van de verdachte en het openbaar ministerie om in hoger beroep (opnieuw) getuigen op te (doen) roepen nader is omljnd. De hier bedoelde regeling is niet onbelangrijk, doordat het (opnieuw) horen van getuigen ter terechtzitting – dat in de regel plaatsvindt nadat deze daartoe zijn opgeroepen^[3] – kan leiden tot een fundamenteel ander oordeel van de appelrechter.^[4] De doorwerking van het materiële strafrecht is bij de (processuele) beoordeling van getuigenverzoeken goed zichtbaar. Indien de verdachte in de tenlastelegging bijvoorbeeld een rol als medepleger wordt verweten, kan een getuigenverzoek waarmee de verdediging een plegen-variant beoogt te bestrijden in beginsel worden afgewezen.^[5] Naast de materiële waarheidsvinding zijn bij de beoordeling van getuigenverzoeken (in hoger beroep) in het bijzonder de belangen van de verdediging, binnen de context van het voortbouwend appel, betrokken. De omstandigheden van het geval zijn in dat verband doorslaggevend, ten gevolge waarvan de rechtspraak op dit gebied erg casuïstisch is. 'Op het punt van het horen van getuigen in hooger beroep bestaat in de rechtspraak nog grote onzekerheid', aldus Taverne in 1933 met vooruitziende blik. ^[6] De wettelijke regeling evenwel (die ook volgens de Hoge Raad 'enige ingewikkeldheid niet [kan] worden ontzegd'), ^[7] is gebaseerd op het door de wetgever in de (appel)rechter gestelde vertrouwen.^[8] Het wetboek kan in het bijzonder op dit terrein niet worden aangemerkt als de dominante kenbron van het recht. Voorts speelt het ondervragingsrecht als bedoeld in art. 6 lid 3, aanhef en onderdeel d EVRM een belangrijke rol.^[9] Bij de uitoefening daarvan kunnen de geloofwaardigheid en betrouwbaarheid van getuigen worden onderzocht, terwijl een zekere *equality of arms* wordt bewerkstelligd.^[10] Het recht getuigen te (doen) ondervragen is intrinsiek verbonden met bewijsrechtelijke vraagstukken.^[11] Dit commentaar handelt niet over het ondervragingsrecht,^[12] of de weigeringsgronden als bedoeld in art. 288 lid 3 (afstand), art. 288 lid 1 aanhef en onderdeel a (verschijning binnen een aanvaardbare termijn is onaannemelijk) en art. 288 lid 1 aanhef en onderdeel b (vrees voor de gezondheid en het welzijn van de getuige).^[13]

Voetnoten

[1]

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[2]

In overeenstemming met het bepaalde in art. 418 lid 2 en 3, respectievelijk art. 418 lid 1 jo. art. 288 jo. art. 299, is in dit commentaar met 'getuige(n)' – voor zover niet anders aangegeven – telkens bedoeld 'getuige(n) of deskundige(n)'.

[3]

Vgl. art. 415 lid 1 jo. art. 287 lid 1 en 2.

[4]

Zie T.M. Schalken, noot (punt 5) onder Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 18 juni 2015, *GJ* 2015/88. Het tegen dit arrest gerichte cassatieberoep werd in HR 17 mei 2016, ECLI:NL:HR:2016:862 verworpen.

[5]

Zie HR 9 november 2004, ECLI:NL:HR:2004:AR2924.

[6]

B.M. Taverne, noot onder HR 6 november 1933, *NJ* 1934, p. 209.

[7]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 m.nt. M.J. Borgers.

[8]

Vgl. H.G.M. Krabbe, *Verzet en hoger beroep in strafzaken*, Alphen aan de Rijn: H.D. Tjeenk Willink 1983, p. 140.

[9]

Vgl. conclusie A-G Spronken (punt 31-40) voor HR 5 januari 2016, *NJ* 2016/141 en (punt 19-21) voor HR 8 september 2015, *NJ* 2015/417 m.nt. T.M. Schalken.

[10]

Zie o.a. T. Kooijmans, 'Ondervraagd of niet, that's the question', *AAe* 2013, 2, p. 134-135.

[11]

Vgl. conclusie A-G Knigge (punt 4.12-4.13) voor HR 4 maart 2015, ECLI:NL:HR:2015:474; conclusie A-G Aben voor HR 31 maart 2015, *NJ* 2015/238, m.nt. N. Rozemond; (conclusie A-G Spronken voor) HR 8 september 2015, *NJ* 2015/417, m.nt. T.M. Schalken alsmede HR 22 maart 2016, *NJ* 2016/227 waarover nader T. Kooijmans, noot (punt 3) onder HR 22 maart 2016, *NJ* 2016/226.

[12]

Zie daarover B. de Wilde, *Stille getuigen. Het recht belastende getuigen in strafzaken te ondervragen (artikel 6 lid 3 sub d EVRM)* (diss. Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 2015.

[13]

Zie daarover o.a. Corstens & Borgers 2014, p. 680-681.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 4

4 Historische ontwikkeling

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos¹⁾

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 4

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgeving

Wetboek van Strafvordering artikel 418

4.1 Rechtshistorische verkenning
4.2 Ontwikkelingen vanaf 1926
4.3 Strafvordering 2001
4.4 Wet van 10 november 2004, Stb. 2004, 579 (i.w.tr. 1 januari 2005)
4.5 Wet van 26 november 2009, Stb. 2009, 525 (i.w.tr. 1 april 2010)
4.6 Wet van 19 juni 2013, Stb. 2013, 225 (i.w.tr. 1 juli 2013)

Voetnoten

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 4.1

4.1 Rechtshistorische verkenning

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteurmr. N. Gonzalez Bos^[1]**Vindplaats**

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 4.1

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgeving

Wetboek van Strafvordering artikel 418

De eerste voorziening omtrent het oproepen van getuigen in hoger beroep is van oude datum; art. 175 van de *Code d'Instruction Criminelle* voorzag reeds in de mogelijkheid om in appel (nogmaals) getuigen te horen. Het appelrecht en de regeling omtrent het oproepen van getuigen waren hoofdzakelijk gebaseerd op de *Criminele Ordonnantie van 1670*.^[2] In wettelijke weigeringsgronden was niet voorzien en in de Franse rechtspraak werd een weigering om in hoger beroep (nieuwe) getuigen te horen, als een 'dení de justice' bestempeld. Bij gebreke van een eigen codificatie gold deze regeling tot 1838 in Nederland.^[3]

In het eerste Wetboek van Strafvordering werd het hoger beroep vormgegeven als een nieuwe, feitelijke instantie.^[4] Met betrekking tot het oproepen van getuigen golden dezelfde voorschriften als in eerste aanleg, hetgeen in 1886 nogmaals door de wetgever is benadrukt.^[5] Hoewel daarmee het (openbare) mondelinge onderzoek ook voor de appelbehandeling als grondbeginsel gold, werden in de praktijk zelden getuigen gehoord in hoger beroep.^[6] Het (opnieuw) horen van getuigen bleef in beginsel achterwege, wanneer de verdediging en het openbaar ministerie van mening waren dat dit niet was aangewezen omdat de appelrechter door het proces-verbaal van de terechtzitting in eerste aanleg reeds voldoende was ingelicht. Dit uitgangspunt vloeide voort uit art. 247 lid 2 (oud) Sv 1838, in het bijzonder uit de bewoordingen dat de in eerste aanleg opgeroepen getuigen 'kunnen' worden gehoord 'ten verzoeken van den procureur-generaal, of van den beklaagde', en dat er nieuwe getuigen kunnen worden 'bijgebracht'.^[7] Vervolgens is de vraag of het hof verplicht was om de gedagvaarde getuigen te horen: 'waartoe worden nu die nieuwe getuigen bijgebracht? Zeker niet, om ze eenvoudig weder naar huis te zenden maar om ze te horen', aldus De Pinto. Uit het onderlinge verband met de regeling in eerste aanleg leidt hij af dat de wetgever geen onderscheid heeft beoogd tussen de reeds in eerste aanleg gehoorde en de (eerst) in hoger beroep gedagvaarde getuigen; beiden moesten in beginsel worden gehoord.^[8] In 1886 heeft de wetgever tot uitdrukking gebracht dat de appelrechter verplicht is tot het horen van de door het openbaar ministerie en de verdediging gedagvaarde getuigen, door te bepalen dat zij 'zoowel in eerste aanleg gehoorde als nieuwe getuigen of deskundigen [kunnen] *doen* hooren [cursivering *red.*]'.^[9] De Hoge Raad had deze verplichting reeds in 1841 geformuleerd.^[10] Aldus stond het de appelrechter niet vrij het horen van in appel gedagvaarde getuigen naar eigen goedvinden te weigeren; voor de partijen was het horen van getuigen facultatief maar voor de rechter was het imperatief.^[11] Niettemin konden formaliteiten in de weg staan aan het daadwerkelijk uitoefenen van het ondervragingsrecht. Evenals in eerste aanleg waren de partijen zelf verantwoordelijk voor de dagvaarding van de door hen gewenste getuigen, ten aanzien waarvan het Wetboek geen vormen noch termijnen voorschreef. Het openbaar ministerie en de verdediging waren evenwel verplicht de door hen gedagvaarde getuigen 'ten minste drie maal vier en twintig uren voor [...] verhoor' wederzijds te betekenen; op de zitting mochten geen nieuwe getuigen worden opgevoerd.^[12]

Op grond van art. 181 (oud) Sv 1838 en diens opvolger art. 190 (oud) Sv 1886 was de (appel)rechter tevens bevoegd om ambtshalve getuigen op te roepen indien hij het horen van die getuigen noodzakelijk achtte.^[13] Van deze bevoegdheid kon het hof gebruikmaken 'wanneer het blijkt, dat de voorgedragene bewijsmiddelen, ter ontdekking der waarheid, niet genoegzaam zullen zijn'. Hoewel het wettelijke systeem niet voorzag in de mogelijkheid om een daartoe strekkende vordering of verzoek te doen, konden partijen de rechter op deze bevoegdheid 'opmerkzaam' maken.^[14] Had één van de partijen bezwaar tegen een ambtshalve oproeping, dan kon het hof niettemin tot oproeping overgaan, de zaak aanhouden

[15]

of alsnog het horen van de getuige weigeren.^[15] 'Dit artikel bevat een der belangrijkste uitvloeisels van het stelsel dat de rechter zelf medewerkt tot bereiking van het doel van der strafvordering, de ontdekking der materiele waarheid', aldus De Pinto.^[16] Tegen deze achtergrond diende de rechter zo vrij mogelijk in zijn onderzoek te worden gelaten.^[17] De strekking van de genoemde bepaling is volgens de Hoge Raad 'niet om den rechter [...] te beperken in het hooren van andere dan met name genoemde getuigen, maar is veeleer gelegen [...] in het toekennen van het recht aan het O.M. en beklaagde om het hooren van bepaalde getuigen [...] te bevorderen of te verzoeken'.^[18] In art. 242 (oud) Sv 1886 werd de bevoegdheid van overeenkomstige toepassing verklaard 'ten aanzien van de in eersten aanleg gehoorde en niet in hooger beroep gedagvaarde getuigen en deskundigen'. Aldus werd buiten twijfel gesteld dat (ook) de appelrechter alle maatregelen moest kunnen bevelen die hem ten behoeve van de waarheidsvinding dienstig voorkwamen.^[19] In een arrest van 16 februari 1925 overwoog de Hoge Raad dat 'tot het verhoor van nog niet gehoorde getuigen alleen dan termen bestaan, wanneer naar aanleiding van den loop van het onderzoek de noodzakelijkheid blijkt'. Daarvan is geen sprake wanneer '[...] de verklaringen der in eersten aanleg gehoorde getuigen van dien aard waren, dat het Hof zich op grond daarvan een oordeel kon vormen'.^[20]

Voetnoten

[1]

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[2]

J.W. Bosch, 'Rechtshistorische aantekeningen betreffende het appelrecht in strafzaken', *TvS* 1948, p. 77-80; *De Bosch Kemper* 1840, II, p. 386-387.

[3]

Zie tevens J. de Hullu, *Over rechtsmiddelen in strafzaken* (diss. Groningen), Arnhem: Gouda Quint 1989, p. 16-23.

[4]

De Bosch Kemper 1840, III, p. 99-102; J. de Hullu, *Over rechtsmiddelen in strafzaken* (diss. Groningen), Arnhem: Gouda Quint 1989, p. 34-36. Vgl. *Bijlage Handelingen II* 1863/64, p. 737; *MvT, Kamerstukken II* 1883/84, 114, 3, p. 40.

[5]

De Pinto 1888, II, p. 323-324.

[6]

De Pinto 1848, II, p. 422; *De Bosch Kemper* 1840, III, p. 100.

[7]

De bewoording 'kunnen' bracht bovendien met zich dat de appelrechter het horen van getuigen niet ambtshalve kon bevelen op grond van art. 247 lid 2 Sv 1838. Zie *De Bosch Kemper* 1840, III, 99-102.

[8]

De Pinto 1848, II, p. 422.

[9]

Dit werd opgenomen in art. 247 lid 2 Sv 1838, dat daarbij werd vernummerd tot art. 238 Sv 1886. De schakelbepaling van art. 247 lid 1 Sv 1838 werd vernummerd tot art. 239 Sv 1886.

[10]

Smidt (Strafvordering) 1887, II, p. 36.

[11]

Volgens *De Pinto* 1848, II, p. 422-424 volgt dit onder meer uit de algemene rechtsbeginselen en de aard van het hoger beroep, waarvan waarheidsvinding het (hoofd)doel is. Doordat de wet het getuigenverhoor als het meest adequate middel daartoe aanmerkte, kon het verhoor van getuigen in beginsel niet worden geweigerd. Dat gold ook wanneer het ging om getuigen wier verklaringen voor de zaak van geen nut (konden) zijn nu de rechter niet wist waartoe de getuigen waren gedagvaard, welke vragen partijen hen wilden stellen en wat de getuigen zouden kunnen verklaren. Daarbij wijst hij er – onder verwijzing naar HR 30 november 1841, *W* 235, 244 – op dat het appel tevens tot doel heeft hetgeen in eerste aanleg tot verdediging van de zaak is verzuimd, alsnog aan te vullen (vgl. in dit verband tevens *De Bosch Kemper* 1840, III, p. 76, 99-102 onder verwijzing naar HR 27 juni 1839, *Nederlandsche Rechtspraak* 11, § 10).

[12]

Zie nader *De Bosch Kemper* 1840, II, p. 429. Uit HR 28 oktober 1918, *NJ* 1919, p. 16, *W* 10337 volgt evenwel dat de (tijdige) aanzegging van getuigen aan de verdediging niet op straffe van nietigheid was voorgeschreven.

[13]

De Pinto 1848, II, p. 319-321 wijst erop dat art. 181 Sv 1838 sprak van 'nieuwe stukken' doch niet van 'nieuwe getuigen' zodat het hof bevoegd was alle 'andere personen [...] dan die welke op de [getuigen]lijst vermeld staan' te horen. Aldus waren betekenisverzuimen niet (altijd) fataal en werd een uitzondering gemaakt op het uitgangspunt dat op de zitting geen nieuwe getuigen konden worden opgevoerd. Zie nader M.J.A. Duker, 'Noodzaak en verdedigingsbelang: naar meer eenduidigheid', *DD* 2008, 1, p. 47-51; G. Knigge, noot (punt 2) onder HR 13 oktober 1992, *NJ* 1993/143.

[14]

De Pinto 1848, I, p. 300 e.v.

[15]

De Bosch Kemper 1840, II, p. 426-443.

[16]

De Pinto 1888, II, p. 159.

[17]

Smidt (Strafvordering) 1886, I, p. 444-445; *De Bosch Kemper* 1840, II, p. 538-539.

[18]

HR 24 juni 1918, *NJ* 1918, p. 809.

[19]

De Pinto 1888, II, p. 332.

[20]

HR 16 februari 1925, *NJ* 1925, p. 595.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 4.2

4.2 Ontwikkelingen vanaf 1926

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 4.2

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetingang

Wetboek van Strafvordering artikel 418

Volgens de memorie van toelichting bij het Wetboek van Strafvordering van 1926 biedt het hoger beroep een nieuwe behandeling van de zaak waarbij (opnieuw) getuigen kunnen worden gehoord. Voor de appelrechter werd als regel gesteld dat hij 'slechts oordele na rechtstreekse mondelinge behandeling'.^[2] Nog niet eerder gehoorde getuigen dienden (alsnog) ter terechtzitting in hoger beroep te worden gehoord. De wetgever heeft het opnieuw horen van de reeds in eerste aanleg gehoorde getuigen evenwel niet verplicht gesteld. 'Het scheen niet noodig al wat reeds geschied was, weder te herhalen', aldus Blok en Besier.^[3] Indien de verdachte in eerste aanleg de aanklacht of een deel daarvan niet had betwist of indien hij in appel niet verscheen, kon het opnieuw horen achterwege blijven.^[4] Aldus kon een herhaling van proceshandelingen, waartoe de verdachte geen initiatief had getoond, achterwege blijven opdat het strafrechtelijke apparaat niet (opnieuw) nodeloos werd belast.^[5] De verdachte was echter niet verplicht zelf getuigen opnieuw te (doen) horen en zag – na verschijning – in hoger beroep de door hem in eerste aanleg betwiste verklaringen van rechtswege uitgesloten van het bewijs indien de appelrechter hiertoe niet ambtshalve dan wel op initiatief van het openbaar ministerie overging.^[6] Met de genoemde regeling heeft de wetgever willen tegengaan dat in appel enkel op basis van schriftelijke stukken werd geoordeeld.^[7] Daarbij kon immers de openbaarheid in het geding komen, terwijl het hoger beroep in dat geval louter zou bestaan uit de toetsing van het proces-verbaal van de terechtzitting in eerste aanleg aan het vonnis. Een dergelijke invulling van de appelprocedure stond op gespannen voet met het door de wetgever voorgestane stelsel waarin de appelrechter met inachtneming van de aan het openbaar ministerie en de verdachte geboden ruimte voor inbreng, een volledig en zelfstandig onderzoek verricht. De voornaamste waarborg voor een goed onderzoek in strafzaken was volgens de steller van de memorie van toelichting gelegen in het horen van getuigen in appel:

'De eerste en voornaamste waarborg voor een goed onderzoek in strafzaken is ongetwijfeld te vinden in eene mondelinge behandeling, in het hooren van de getuigen en deskundigen door den rechter, die op hunne verklaringen zijne overtuiging

moet vestigen: *wat* een getuige of deskundige zegt is zeker zeer belangrijk, maar niet van minder gewicht is, *hoe* hij het zegt, en de redenen van wetenschap, die in een proces-verbaal niet altijd volledig kunnen worden opgenomen en in de praktijk zelfs menigmaal achterwege blijven, zijn voor de waardeering van eene getuigenis op haar juiste waarde, van het allergrootst belang.’^[8]

Bijgevolg werd de beleidsruimte van de appelrechter om in hoger beroep recht te spreken zonder getuigen te horen, ingeperkt.^[9] Op grond van art. 418 (oud) kon het opnieuw horen van in eerste aanleg gehoorde getuigen evenwel achterwege blijven indien deze getuigen inmiddels waren overleden, niet meer op de zitting konden verschijnen of weigerden aldaar te verklaren.^[10] Voorts heeft het ‘*De-auditu-arrest*’^[11] de in voornoemd stelsel besloten liggende aansporing om getuigen in appel zoveel mogelijk (opnieuw) te horen, langs verschillende lijnen aangetast.^[12] Zolang voor de bewijsvoering in hoger beroep geen gebruik werd gemaakt van op de terechtzitting in eerste aanleg afgelegde (en betwiste) getuigenverklaringen, kon de appelrechter wederom naar eigen inzicht bepalen of een getuige (opnieuw) moest worden gehoord doordat op grond van deze rechtspraak tevens gebruik kon worden gemaakt van tijdens het voorbereidend onderzoek afgelegde getuigenverklaringen.^[13] Naar vaste rechtspraak was het hof niet verplicht tot het horen van getuigen die tijdens het voorbereidend onderzoek een (betwiste) verklaring hadden afgelegd.^[14] De Hoge Raad bleek evenwel niet bereid afstand te nemen van de regeling van art. 422 lid 2 (oud),^[15] behelzende het verbod om gebruik te maken van op de terechtzitting in eerste aanleg afgelegde getuigenverklaringen die door de verdachte waren betwist.^[16] Dergelijke verklaringen bleven onbruikbaar wanneer de getuige in appel niet verscheen.^[17] Eerst in 1992 accepteerde de Hoge Raad dat een dergelijke verklaring tot het bewijs werd gebezigd in het geval het hof hernieuwde oproeping wegens onvindbaarheid van de getuige zinloos achtte, waarbij in aanmerking werd genomen dat de verdediging in het desbetreffende geval haar ondervragingsrecht eerder had kunnen uitoefenen.^[18] Tegen de achtergrond van dit in art. 6 lid 3, aanhef en onderdeel d EVRM neergelegde ondervragingsrecht en de jurisprudentie van het EHRM zijn vervolgens in het ‘*Grenzen getuigenbewijs-arrest*’^[19] beperkingen gesteld aan de vrijheid van de (appel)rechter om niet ter terechtzitting afgelegde getuigenverklaringen tot het bewijs te bezigen.^[20] In dat verband kan de verdediging worden tegengeworpen dat zij geen gebruik heeft gemaakt van de mogelijkheid om de desbetreffende getuigen zelf op te (doen) roepen.^[21] Daarnaast heeft de Hoge Raad de verplichting voor de appelrechter geformuleerd om onder omstandigheden ambtshalve over te gaan tot de oproeping van getuigen die tijdens het opsporingsonderzoek een belastende verklaring hebben afgelegd.^[22] De contouren van deze rechtspraak waren reeds zichtbaar in een arrest uit 1991 waarin de Hoge Raad tegen de achtergrond van het ondervragingsrecht en de strekking van het hoger beroep als behandeling *de novo* overwoog dat ‘beginselen van een goede strafrechtspleging in hoger beroep’ kunnen meebrengen dat een getuige – behoudens bijzondere omstandigheden – in appel opnieuw dient te worden gehoord.^[23] In het ‘*Grenzen getuigenbewijs-arrest*’ is de ambtshalve oproepingsverplichting gebaseerd op ‘beginselen van behoorlijke procesorde’.^[24] Aldus bestond in het bijzonder voor de appelrechter in ernstige althans complexe gevallen – waarin reeds in eerste aanleg getuigen waren gehoord – alsmede onzekere gevallen – waarin aanleiding bestond om aan de betrouwbaarheid van de getuige te twijfelen – een verplichting om getuigen te horen.^[25] In die gevallen was daadwerkelijk sprake van een nieuwe, mondelinge appelbehandeling *in abstracto* resulterende in de door de wetgever beoogde meerwaarde van het hoger beroep.^[26] In de overige gevallen mocht de appelrechter vertrouwen op de processen-verbaal van de politie en rechter-commissaris.^[27]

Het uitgangspunt van een nieuwe feitelijke behandeling impliceert tevens dat in appel, gelijk in eerste aanleg, op initiatief van de verdediging en het openbaar ministerie getuigen kunnen worden gehoord. Het vertrekpunt van de regeling omtrent het oproepen van getuigen in hoger beroep is neergelegd in art. 410, 414 (jo. art. 263, 264) en 415 (jo. art. 280 (oud), 282 (oud), 315).^[28] De verdachte kon voorafgaand aan de terechtzitting de door hem gewenste getuigen (doen) dagvaarden,^[29] dan wel de voorzitter verzoeken daartoe een bevel te geven.^[30] Het openbaar ministerie was tevens bevoegd voorafgaand aan de terechtzitting getuigen te (doen) dagvaarden. Deze bevoegdheid werd – voor de procedure in eerste aanleg – na overleg met de Commissie van voorbereiding uit de Tweede Kamer neergelegd in art. 260 lid 1, maar hoort – zoals Noyon stelt – eigenlijk bij art. 263.^[31] In samenhang bezien, behelzen deze bepalingen een contradictoir element.^[32] Voorts waren de verdachte en het openbaar ministerie verplicht de door hen gedagvaarde getuigen aan elkaar te melden, opdat – volgens Blok en Besier – ‘met zoveel mogelijk gelijke wapenen [werd] gestreden’.^[33] Aan voornoemde uitgangspunten werd evenwel afbreuk gedaan doordat het openbaar ministerie ten gevolge van het ‘*De auditu-arrest*’^[34] niet langer gehouden was de belastende getuigen te dagvaarden.^[35] Een en ander gold over de band van art. 414 *mutatis mutandis* voor de appelprocedure, ofschoon de memorie van toelichting laatstgenoemde bepaling nog expliciet in verband bracht met het onmiddellijkheidsbeginsel.^[36] Langs deze weg werd een actieve proceshouding van de verdachte afgedwongen, terwijl een herhaling van zetten waaraan kennelijk geen behoefte bestond – in lijn met de ratio van het ‘middenstelsel’ op grond waarvan het in eerste aanleg verkregen materiaal behoudens de aldaar afgelegde getuigenverklaring bruikbaar bleef^[37] – werd voorkomen. Daarbij was van groot belang dat volgens het wettelijk systeem alle gedagvaarde getuigen op de getuigenlijst werden geplaatst en moesten worden gehoord. Verschenen zij niet ter terechtzitting, dan moesten zij opnieuw worden gedagvaard, tenzij de procureur-generaal en verdachte afzagen van het verhoor. Daarnaast bestond de mogelijkheid om niet eerder opgegeven getuigen naar de zitting mee te brengen; niet gedagvaarde maar wel ter terechtzitting aanwezige getuigen werden op vordering van het openbaar ministerie of op verzoek van de verdachte op de

getuigenlijst geplaatst en moesten in beginsel worden gehoord.

Het hof kon (toen) volgens het wettelijke systeem enkel getuigen weigeren die de verdediging of het openbaar ministerie eerst ter terechtzitting hadden opgegeven. Op grond van art. (415 jo.) art. 328 kunnen partijen de (appel)rechter (thans) verzoeken gebruik te maken van zijn in art. 315 neergelegde bevoegdheid om ambtshalve de dagvaarding van getuigen te gelasten. De wederpartij dient op het verzoek of de vordering te worden gehoord (art. 329) en op straffe van nietigheid dient een beslissing te worden gegeven (art. 330). Volgens de memorie van toelichting komen deze bepalingen 'wenschelijk voor zowel om aan den officier van justitie de richtige vervulling zijner taak mogelijk te maken als om den verdachte zijne verdediging naar behoren te laten voeren'.^[38] Naar aanleiding van een dergelijke vordering of een dergelijk verzoek kan de (appel)rechter de dagvaarding gelasten, maar hij is daartoe niet verplicht wanneer hij het horen van de opgegeven getuigen niet noodzakelijk acht.^[39] De plaatsing na de bepaling omtrent het laatste woord van de verdachte, onderstreept volgens Knigge dat de toepassing van het artikel als een doorbreking van het normale patroon werd gezien.^[40] Over de invulling van voornoemd criterium – de noodzakelijkheid – blijkt uit de wetsgeschiedenis niet veel meer dan dat de wetgever aansluiting heeft gezocht bij art. 190 (oud).^[41] Uitgangspunt is het perspectief van de zittingsrechter en zijn verantwoordelijkheid voor de (kwaliteit en) volledigheid van het onderzoek ter terechtzitting.^[42] In de literatuur is er wel op gewezen dat de nadruk ligt op de materiële waarheidsvinding (het onderzoeksbelang), maar dat met de toepassing van voornoemde bevoegdheid tevens andere belangen zoals het belang van openbaarheid en het verdedigingsbelang kunnen worden gediend.^[43] De gangbare opvatting is dat het begrip noodzaak *in abstracto* een voor de verdachte strenge maatstaf behelst.^[44] De zelfstandige beoordeling van de noodzakelijkheid is als uitgangspunt aan het hof voorbehouden.^[45] Enkel in de gevallen als bedoeld in de ' *Grenzen getuigenbewijs-rechtspraak*' was de appelrechter verplicht de oproeping van getuigen te bevelen.^[46] Naast het wettelijke noodzakelijkheids criterium zijn in de rechtspraak criteria ontwikkeld op grond waarvan de (appel)rechter reeds op de getuigenlijst geplaatste getuigen kon weigeren.^[47] Wanneer dergelijke getuigen niet verschenen, mocht (hernieuwde) dagvaarding achterwege blijven indien een verhoor van deze getuigen bij voorbaat overbodig was te achten.^[48] Daarvan was sprake indien het verhoor niet kon bijdragen aan enige opheldering van de zaak.^[49] Aldus is tot uitdrukking gebracht dat de verdachte in een dergelijk geval niet in zijn verdediging – of in zijn belangen^[50] – kon worden geschaad.^[51] Daarnaast mocht wegens nutteleloosheid van (hernieuwde) dagvaarding worden afgezien indien met grote waarschijnlijkheid viel te voorspellen dat de getuige niet binnen redelijke termijn op de terechtzitting zou (kunnen) verschijnen.^[52] Op grond van deze criteria werden tevens onredelijke en niet ter zake doende getuigenverzoeken die de verdachte voorafgaand aan de terechtzitting – overeenkomstig het in 1935 ingevoerde systeem^[53] – aan het parket richtte, afgewezen. Door het openbaar ministerie werden tevens andere belangen, zoals werkbesparing en een ongestoorde procesgang, bij de beoordeling betrokken.^[54] Teneinde misbruik door de verdachte tegen te gaan en onnodige vertraging te voorkomen,^[55] is in 1984 in de wet opgenomen dat (tijdig) door de verdachte opgegeven alsook door hem meegebrachte getuigen kunnen worden geweigerd indien hij daardoor 'redelijkerwijs niet in zijn verdediging kan worden geschaad'.^[56] Volgens de memorie van toelichting is hiervan sprake 'als hun verklaring bij voorbaat als overbodig of nutteloos is aan te merken'.^[57] Corstens^[58] en Schalken^[59] schrijven dat de maatstaf van het verdedigingsbelang in de rechtspraak was gereduceerd tot een formule op grond waarvan de rechter kan afzien van het horen van getuigen indien dat in zijn ogen onwenselijk of niet noodzakelijk is.^[60]

Zowel het noodzakelijkheids criterium als de maatstaf van het verdedigingsbelang hebben in de rechtspraak een invulling gekregen op grond waarvan eerder gehoorde getuigen in hoger beroep (kunnen) worden geweigerd. Dat een getuige niet eerder is gehoord door een rechter maar slechts door de politie, staat onder omstandigheden niet in de weg aan een afwijzing op grond van de voornoemde criteria.^[61] In de zaak die leidde tot een arrest van 1 oktober 1991 waren getuigen naar aanleiding van hun bij de politie afgelegde verklaringen door de rechter-commissaris gehoord in het bijzijn van de raadsman, die daarbij in de gelegenheid was gesteld vragen te stellen. Het hof overwoog dat de verdachte door het achterwege blijven van het (ter terechtzitting) horen van deze getuigen niet in zijn verdediging kon worden geschaad. Daarmee had het hof volgens de Hoge Raad 'tevenstot uitdrukking gebracht dat het horen van die personen niet noodzakelijk of wenselijk was te achten'.^[62] Uit de rechtspraak van de Hoge Raad is af te leiden dat een getuigenverzoek in een dergelijk geval – waarin de verdediging haar ondervragingsrecht ten aanzien van de desbetreffende getuige eerder heeft kunnen uitoefenen – kon worden afgewezen wegens het ontbreken van de noodzaak tot het (opnieuw) horen.^[63] Was de getuige reeds op de getuigenlijst geplaatst, dan kwam afwijzing op grond van het ontbreken van verdedigingsbelang, meer in het bijzonder wegens overbodigheid,^[64] in aanmerking.^[65] De vraag die vervolgens rijst is of het hof een afwijzing op grond van de genoemde criteria ook kon doen steunen op de grond dat de verzochte getuigen al eerder door de rechter in eerste aanleg zijn gehoord.^[66] In dat verband dient voorop te worden gesteld dat de omstandigheid dat een getuige eerder ter terechtzitting is gehoord, impliceert dat de rechtbank het verhoor van de desbetreffende getuige relevant heeft geacht. Dit is van belang nu de Hoge Raad bij de afwijzing van getuigenverzoeken wel heeft betrokken dat 'in hoger beroep een geheel nieuwe behandeling van de zaak dient plaats te vinden'.^[67] In de zaak die leidde tot een arrest van 18 juni 1996 had het hof getuigen afgewezen op grond van het noodzakelijkheids criterium en daarbij overwogen dat 'de verdediging in eerdere fases van de procedure voldoende gelegenheid heeft gehad genoemde personen te ondervragen het hof zich op de door de raadsman genoemde punten voldoende acht voorgelicht'. De Hoge Raad oordeelde dat de laatstgenoemde grond de afwijzing van het verzoek zelfstandig droeg. In aanmerking genomen dat het verzoek maar zeer summier door de

verdediging was toegelicht, was 's hofs (kennelijke) oordeel dat de noodzaak van het verzochte niet is gebleken niet onbegrijpelijk en was het hof evenmin gehouden tot nadere motivering.^[69] In het ' *Telefoontap-arrest*' had het hof oproeping overbodig geoordeeld en daartoe onder meer overwogen dat 'de meeste van de opgegeven getuigen [...] al in een eerdere fase van het proces een of meer verklaringen hebben afgelegd'. In dit geval liet de Hoge Raad de laatstgenoemde grond niet buiten beschouwing en oordeelde: 'bedoeld oordeel is niet onbegrijpelijk en geeft geen blijk van een verkeerde rechtsopvatting'.^[69]

Bij de wet van 27 november 1991 werd onder meer de onder het verdedigingsbelang ressorterende weigeringsgrond overbodigheid gecodificeerd in art. 282 lid 2 onderdeel b(oud).^[70] Teneinde vertraging van de procesgang te voorkomen, komt een afwijzing op grond van dit criterium – dat bij redelijke uitleg meebrengt dat het verhoor niet noodzakelijk wordt geacht^[71] – volgens de memorie van toelichting in aanmerking ten aanzien van niet-verschenen getuigen die al eerder met inachtneming van alle waarborgen door de rechter-commissaris of de rechter ter terechtzitting zijn gehoord, indien 'de verdachte of zijn raadsman zonder enige nadere motivering verzoekt diezelfde [...] getuige op de nadere terechtzitting opnieuw te horen'.^[72] Met betrekking tot getuigen die reeds eerder in het voorbereidend onderzoek zijn gehoord, herhaalt de minister deze opvatting in de nota naar aanleiding van het verslag bij de Wet herziening onderzoek ter terechtzitting.^[73] Vermoedelijk ging de minister daarbij niet meer in op reeds ter zitting gehoorde getuigen omdat de door de kamerleden gevraagde verduidelijking in de sleutel stond van het onmiddellijkheidsbeginsel en slechts zag op in het voorbereidend onderzoek gehoorde getuigen.^[74] De Hoge Raad accepteerde dat hernieuwde oproeping van reeds in eerdere instantie gehoorde getuigen op grond van de genoemde criteria in appel werd geweigerd wanneer de verdediging haar belang bij het opnieuw horen niet duidelijk kon maken.^[75]

Voetnoten

[\[1\]](#)

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[\[2\]](#)

MvT, *Kamerstukken II* 1913/14, 286, 3, p. 62, 149. Vgl. *Blok en Besier* 1925, II, p. 346-347.

[\[3\]](#)

Blok en Besier 1925, II, p. 249.

[\[4\]](#)

Uit HR 25 februari 1929, *NJ* 1929, p. 721 volgt dat art. 422 (oud) enkel 'een regel geeft voor de samenstelling van het bewijs van het tenlastegelegde'.

[\[5\]](#)

Wanneer niet was voldaan aan de door art. 422 lid 2 en 3 (oud) gestelde voorwaarden bleef de hoofdregel van art. 422 lid 1 (oud) onverminderd van kracht, ondanks eventuele toestemming van de procespartijen. Eventuele verklaringen van de verdachte na afloop van het onderzoek ter terechtzitting in eerste aanleg waren irrelevant, doordat het proces-verbaal van de terechtzitting in eerste aanleg als exclusieve kenbron was aangewezen. Wanneer de verdachte in eerste aanleg niet was verschenen, was zijn visie op de aldaar afgelegde verklaring(en) onbekend zodat niet gezegd kon worden dat hij die verklaring(en) niet heeft willen betwisten en deze in appel onbruikbaar bleven. Zie nader H.G.M. Krabbe, *Verzet en hoger beroep in strafzaken*, Alphen aan de Rijn: H.D. Tjeenk Willink 1983, p. 127 e.v. met verwijzingen.

[\[6\]](#)

Vgl. conclusie A-G Van Dorst (punt 10) voor HR 16 november 1993, *NJ* 1994/428.

[\[7\]](#)

Vgl. *Simons* 1925, p. 287-288.

[\[8\]](#)

MvT, *Kamerstukken II* 1913/14, 286, 3, p.149.

[\[9\]](#)

Hoewel voornoemde bezwaren reeds in 1886 door de wetgever werden onderkend, vormde het vertrouwen in de appelrechter toen de basis voor het ontbreken van een nadere regeling met betrekking tot het (opnieuw) horen van getuigen. Vgl. Taverne, noot onder HR 24 juni 1935, *NJ* 1935, p. 1349.

[\[10\]](#)

MvT, *Kamerstukken II* 1913/14, 286, 3, p. 155. Art. 418 (oud) verwees naar art. 322 (oud) dat met de wet van 14 januari 1976, *Stb.* 9 is gewijzigd in die zin dat sindsdien ook met toestemming van het openbaar ministerie en de verdachte gebruik mag worden gemaakt van eerdere verklaringen.

[\[11\]](#)

HR 20 december 1926, *NJ* 1927, p. 85. Zie nader J.F. Nijboer, *Strafrechtelijk bewijsrecht*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2011, p. 87-152.

[\[12\]](#)

Vgl. H.G.M. Krabbe, *Verzet en hoger beroep in strafzaken*, Alphen aan de Rijn: H.D. Tjeenk Willink 1983, p. 143; J. de Hullu, *Over rechtsmiddelen in strafzaken* (diss. Groningen), Arnhem: Gouda Quint 1989, p. 197-198; conclusie A-G Leijten voor HR 17 mei 1983, *NJ* 1983/601 en Th.W. van Veen in

zijn noot onder dit arrest.

[13]

Vgl. HR 21 december 1993, *NJ* 1994/426, m.nt. G.J.M. Corstens; HR 29 oktober 1991, *NJ* 1992/481; HR 11 februari 1992, *NJ* 1993//2; HR 22 juni 1993, *NJ* 1994, 424, m.nt. G.J.M. Corstens.

[14]

HR 24 juni 1935, *NJ* 1935, p. 1349, m.nt. Taverne. Zie voorts E.F. Stamhuis, *Vormvoorschriften*, Arnhem: Gouda Quint 1995, p. 283-296.

[15]

Deze bepaling luidde als volgt: 'Echter mag voor het bewijs gebruik worden gemaakt van de verklaringen van getuigen en deskundigen, zoolks zij volgens het proces-verbaal der terechtzitting in eersten aanleg zijn afgelegd, voor zoover uit den inhoud van dat proces-verbaal blijkt, dat zij aldaar niet zijn betwist.'

[16]

A-G Van Dorst bepleitte in zijn conclusie voor HR 16 november 1993, *NJ* 1994/428, m.nt. G.J.M. Corstens, dat de Hoge Raad de betekenis van de regel van art. 422 lid 2 zou aanpassen nu hij ook in het ' *De-auditu-arrest*' van de wettelijke regeling afweek.

[17]

HR 21 oktober 1980, *NJ* 1981/103. Vgl. HR 26 maart 1991, *NJ* 1991/612; HR 11 februari 1992, *NJ* 1993/221; HR 22 september 1992, *DD* 93.070.

[18]

HR 1 december 1992, *NJ* 1993/320. Vgl. HR 28 april 1992, *DD* 92.299; HR 4 februari 1992, *NJ* 1992/529, m.nt. T.M. Schalken; HR 8 juli 1992, *DD* 93.032.

[19]

HR 1 februari 1994, *NJ* 1994/427, m.nt. G.J.M. Corstens, r.o. 6.3.3. Zie tevens HR 2 september 1997, *NJ* 1998/101, r.o. 5.5.

[20]

Zie nader D.M.H.R. Garé & P.A.M. Mevis, *Over het oproepen van getuigen ter terechtzitting en getuigenbewijs in strafzaken* (Ars Aequi Cahiers Strafrecht, deel 12), Nijmegen: Ars Aequi Libri 2000, p. 86-91, 134-138.

[21]

HR 25 mei 1993, *NJ* 1993/784, m.nt. G. Knigge, r.o. 7. Zie nader B. de Wilde, *Stille getuigen. Het recht belastende getuigen in strafzaken te ondervragen (artikel 6 lid 3 sub d EVRM)* (diss. Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 2015, p. 143-217.

[22]

Deze in HR 15 maart 2005, ECLI:NL:HR:2005:AS46811 en HR 6 juni 2006, *NJ* 2006/333 bestendigde rechtspraak is genuanceerd in HR 23 september 2014, *NJ* 2014/488, m.nt. M.J. Borgers.

[23]

HR 29 oktober 1991, *NJ* 1992/481, r.o. 5.4-5.7. Vermoedelijk anders MvT, *Kamerstukken II* 2001/02, 28477, 3, p. 14. Vgl. G.J.M. Corstens, noot onder HR 11 februari 1992, *NJ* 1993/221; J.L.M. Boek & J.F. Nijboer, 'Ongehoorde getuigen', *DD* 1992, 10, p. 1013-1014.

[24]

HR 1 februari 1994, *NJ* 1994/427, m.nt. G.J.M. Corstens, r.o. 6.3.3.

[25]

Vgl. J. de Hullu, *Over rechtsmiddelen in strafzaken* (diss. Groningen), Arnhem: Gouda Quint 1989, p. 197-198.

[26]

Vgl. *Blok en Besier* 1925, II, p. 343-344, 348; L.W.M.M. Drabbe, 'Beschouwingen over het hoger beroep in strafzaken', *TvS* 1956, p. 253-256.

[27]

De opvatting in MvT, *Kamerstukken II* 1913/14, 286, 3, p. 149 'dat door verloop van de tijd de scherpste van voorstelling van hetgeen de getuigen hebben waargenomen, bij hen is verzwakt', lijkt op gespannen voet te staan met de overtuiging dat 'de meer onmiddellijke aanraking tusschen getuigen en rechter [...] eene hoogst gewichtige verbetering' opleverde. Eerstgenoemde opvatting – waarin besloten lijkt te liggen dat het aangewezen is dat de appelrechter acht slaat op tijdens het voorbereidend onderzoek opgetekende verklaringen – is naar de huidige (rechts)psychologische inzichten evenwel voor nuancering vatbaar; zie M.J. Dubelaar, *Betrouwbaar getuigenbewijs. Totstandkoming en waardering van strafrechtelijke getuigenverklaringen in perspectief* (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 2014, p. 138-141, 265 e.v. met verwijzingen.

[28]

Zie nader G.P.M.F. Mols, *Getuigen in strafzaken*, Deventer: Kluwer 2003, p. 25-31.

[29]

De dagvaarding vond plaats door middel van een op verzoek van de verdachte uitgebracht deurwaardersexploot. Ingevolge art. 263 (oud) was de verdachte verplicht om tenminste 48 uur voor aanvang van de terechtzitting de door hem gedagvaarde of nog te dagvaarden getuigen ter kennis te brengen van het openbaar ministerie.

[30]

Zie *Blok en Besier* 1925, II, p. 21; *Noyon* 1926, p. 374-375. Vgl. HR 5 november 1928, *W* 11904, *NJ* 1929, p. 317; HR 25 november 1929, *W* 12067, *NJ*

1930, p. 141. Vgl. HR 7 januari 1901, *W* 7548; HR 24 mei 1932, *NJ* 1932, p. 1357.

[31]

Noyon 1926, p. 369.

[32]

Vgl. D.M.H.R. Garé & P.A.M. Mevis, *Over het oproepen van getuigen ter terechtzitting en getuigenbewijs in strafzaken* (Ars Aequi Cahiers Strafrecht, deel 12), Nijmegen: Ars Aequi Libri 2000, p. 29-30.

[33]

Blok en Besier 1925, II, p. 43.

[34]

HR 20 december 1926, *NJ* 1927, p. 85.

[35]

Zie tevens D.M.H.R. Garé & P.A.M. Mevis, *Over het oproepen van getuigen ter terechtzitting en getuigenbewijs in strafzaken* (Ars Aequi Cahiers Strafrecht, deel 12), Nijmegen: Ars Aequi Libri 2000, p. 33 die spreken over een karakterwijziging van art. 263.

[36]

MvT, *Kamerstukken II* 1913/14, 286, 3, p. 54, 62.

[37]

Zie MvT, *Kamerstukken II* 1913/14, 286, 3, p. 151. Niettemin werd afbreuk gedaan aan het aspect van art. 422 lid 2 (oud) dat het openbaar ministerie tot op zekere hoogte een actieve proceshouding inscherpte door het gebruik van in eerste aanleg afgelegde verklaringen uit te sluiten.

[38]

MvT, *Kamerstukken II* 1913/14, 286, 3, p. 159.

[39]

Zie bijv. HR 26 november 1974, *NJ* 1975/150.

[40]

G. Knigge, 'Over inzichtelijke wetssystematiek; opmerkingen naar aanleiding van wetsontwerp 24 692', *DD* 1996, 10, p. 994.

[41]

MvT, *Kamerstukken II* 1913/14, 286, 3, p. 127.

[42]

Zie art. 315, aant. 1-3 (suppl. 88, april 1994).

[43]

Zie *Strafvordering 2001*, I, p. 326, 351-355; G.P.M.F. Mols, *Getuigen in strafzaken*, Deventer: Kluwer 2003, p. 53-55; M. Alink & P.D.J. van Zeben, *Getuigen in het Nederlands strafproces*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2007, p. 27; E.J. Hofstee, 'De getuige en de getuigenlijst', in: T.M. Schalken & E.J. Hofstee (red.), *In zijn verdediging geschaad. Over vormverzuimen en het belang van de verdachte* (Remmelink-bundel), Arnhem: Gouda Quint 1989, p. 183-187.

[44]

M.J.A. Duker, 'Noodzaak en verdedigingsbelang: naar meer eenduidigheid', *DD* 2008, 1, p. 54.

[45]

Zie o.a. HR 27 september 1983, *NJ* 1984/76; *Corstens & Borgers* 2014, p. 720; D.M.H.R. Garé & P.A.M. Mevis, *Over het oproepen van getuigen ter terechtzitting en getuigenbewijs in strafzaken* (Ars Aequi Cahiers Strafrecht, deel 12), Nijmegen: Ars Aequi Libri 2000, p. 81-83.

[46]

HR 1 februari 1994, *NJ* 1994/427, m.nt. G.J.M. Corstens, r.o. 6.3.3. Zie tevens HR 2 september 1997, *NJ* 1998/101, r.o. 5.5.

[47]

Deze ontwikkelingen gelden tevens voor de procedure in eerste aanleg; zie T. Blom, art. 287, aant. 2-3 en art. 288 (suppl. 135, juni 2003).

[48]

Zie o.a. HR 6 november 1933, *NJ* 1934, p. 209, m.nt. Taverne; HR 30 december 1935, *NJ* 1936, p. 95, m.nt. Taverne; HR 28 maart 1944, *NJ* 1944/402; HR 23 juni 1953, *NJ* 1953/608; HR 10 april 1984, *NJ* 1984/587, m.nt. Th.W. van Veen, r.o. 5.3. Vgl. HR 7 juli 2015, ECLI:NL:HR:2015:1833, r.o. 3.5.2.

[49]

HR 10 januari 1978, *NJ* 1978/595.

[50]

De Hoge Raad sprak van 'belang' in plaats van 'verdediging'; zie HR 15 maart 1988, *DD* 88.261. Vgl. Th.A. de Roos, *Verdediging van belangen: het belang van de verdediging* (oratie Maastricht), Arnhem: Gouda Quint 1991, p. 13-20.

[51]

Zie HR 18 maart 1986, *NJ* 1987/151. Vgl. HR 30 mei 1972, *NJ* 1973/501, m.nt. A.L. Melai.

[52]

Zie o.a. HR 6 februari 1973, *NJ* 1973/136; HR 15 juni 1976, *NJ* 1977/21; HR 28 november 1978, *NJ* 1979/150, m.nt. Th.W. van Veen; HR 13 maart 1979, *NJ* 1979/268.

[53]

Bij de wet van 29 november 1935 tot verlaging van de openbare uitgaven, *Stb.* 685 werd de verdachte (vanuit een oogpunt van kostenbesparing) de mogelijkheid ontnomen om zelf getuigen te (doen) dagvaarden; zie HR 21 juni 1943, *NJ* 1943/577.

[54]

E.J. Hofstee, 'De getuige en de getuigenlijst', in: T.M. Schalken & E.J. Hofstee (red.), *In zijn verdediging geschaad. Over vormverzuimen en het belang van de verdachte* (Remmelink-bundel), Arnhem: Gouda Quint 1989, p. 158-159.

[55]

MvA, *Kamerstukken II* 1982/83, 16652, 6, p. 1-2.

[56]

Wet van 5 juli 1984 tot wijziging van enige bepalingen van het Wetboek van Strafvordering inzake het dagvaarden en horen van getuigen en deskundigen ter terechtzitting, *Stb.* 332. Zie tevens het rapport van de Commissie partiële herziening strafvordering (commissie Duk), *Kamerstukken II* 1982/83, 16652, 4.

[57]

MvT, *Kamerstukken II* 1982/83, 16652, 3, p. 7. De Hoge Raad bleef in zijn rechtspraak naar deze terminologie verwijzen; zie o.a. HR 18 maart 1986, *NJ* 1987/151; HR 10 maart 1987, *NJ* 1988/42; HR 26 januari 1988, *DD* 88.207; HR 15 november 1988, *DD* 89.138. Aanvankelijk hanteerde de Hoge Raad als criteria 'overbodig', 'nuttelos' of 'overbodig en nutteloos', doch sinds 1957 'overbodig of nutteloos'.

[58]

G.J.M. Corstens, 'Getuigen op de zitting', *DD* 1992, 3, p. 208.

[59]

T.M. Schalken, noot (punt 5) onder HR 1 oktober 1991, *NJ* 1992/197.

[60]

Vgl. HR 1 december 1992, *NJ* 1993/631, m.nt. G.J.M. Corstens, r.o. 5.3: 'alleen dan kan worden gezegd dat de verdachte door afwijzing van zijn verzoek niet in zijn verdediging kan worden geschaad, indien die punten in redelijkheid niet van belang kunnen zijn voor enige in zijn strafzaak te nemen beslissing, dan wel redelijkerwijze moet worden uitgesloten dat die getuigen/deskundigen iets over bedoelde punten zouden kunnen verklaren.'

[61]

Zie o.a. HR 5 oktober 1993, *NJ* 1994/425, m.nt. G.J.M. Corstens; HR 21 februari 1989, *NJ* 1989/632, m.nt. Th.W. van Veen, r.o. 7.

[62]

HR 1 oktober 1991, *NJ* 1992/197, m.nt. Schalken). Vgl. HR 13 januari 1981, *NJ* 1981/79, m.nt. Th.W. van Veen waarover nader C.F. Rüter, 'Ongehoord – Over getuigen en deskundigen ter terechtzitting', in: H. Franken e.a. (red.), *Ad personam* (Enschede-bundel), Zwolle: Tjeenk Willink 1981, p. 237-263.

[63]

In HR 22 september 1992, *NJ* 1993/85, r.o. 5.2 werd daarbij in aanmerking genomen dat de verdediging aanwezig was geweest en vragen had kunnen stellen toen de getuige zijn laatste verklaring aflegde bij de rechter-commissaris en dat deze verklaring niet wezenlijk verschilde van de (tot het bewijs was gebezigde) eerder bij de rechter-commissaris afgelegde verklaring. Zie tevens HR 2 september 1997, *NJ* 1998/101.

[64]

Vgl. HR 21 februari 1989, *NJ* 1989/632, m.nt. Th.W. van Veen.

[65]

Aldus ook A-G Keijzer in zijn conclusie (punt 6, 11) voor HR 4 november 1997, *NJ* 1998/137. Zie o.a. HR 12 oktober 1999, *NJ* 1999/831; HR 8 februari 1994, *DD* 94.231; HR 12 oktober 1993, *NJ* 1994/129, r.o. 6; HR 12 mei 1992, *DD* 92.323; HR 12 oktober 1993, *NJ* 1994/129, r.o. 6; HR 12 januari 1993, *NJ* 1993/511; HR 12 mei 1992, *DD* 92.323.

[66]

Vgl. G.J.M. Corstens, 'Getuigen op de zitting', *DD* 1992, 2, p. 207-208.

[67]

HR 15 oktober 1996, *NJ* 1997/108, r.o. 5.5.

[68]

HR 18 juni 1996, nr. 102.586, *DD* 96.346. Vgl. HR 9 februari 1993, *NJ* 1993/632, m.nt. Th.W. van Veen, r.o. 5.3; HR 21 mei 1996, *NJ* 1996/611; HR 23 november 1999, *NJ* 2000/128, r.o. 3.4; HR 10 februari 2004, *NJ* 2004/452, r.o. 3.7.

[69]

[\[70\]](#)

Wet van 27 november 1991, houdende enkele wijzigingen van het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten, in het bijzonder betreffende bepalingen houdende termijnen, *Stb.* 1991, 663.

[\[71\]](#)

HR 5 oktober 1993, *NJ* 1994/425, m.nt G.J.M. Corstens.

[\[72\]](#)

MvT, *Kamerstukken II* 1988/89, 21241, 3, p. 23-25. Zie nader G.P.M.F. Mols, *Getuigen in strafzaken*, Deventer: Kluwer 2003, p. 40-42 die opmerkt dat dit niet geldt voor de voorafgaand aan de zitting aan het openbaar ministerie opgegeven getuigen. Daarbij is het belang van een snelle procesvoering niet in het geding en aldus evenmin een afweging van dit belang tegenover het verdedigingsbelang. In MvT, *Kamerstukken II* 1995/96, 24 worden beperkingen tevens aanvaardbaar geacht met het oog op het belang van de getuige en het opsporingsbelang. Zie tevens MvT, *Kamerstukken II* 1998/99, 26294, 3, p. 4.

[\[73\]](#)

NV, *Kamerstukken II* 1996/97, 24692, 6, p. 16, leidend tot de wet van 15 januari 1998 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering betreffende het aanhangig maken van de zaak en de regeling van het onderzoek ter terechtzitting (herziening onderzoek ter terechtzitting), *Stb.* 1998, 33. Vgl. *Corstens* 1995, p. 535-536.

[\[74\]](#)

Verslag, *Kamerstukken II* 1996/97, 24692, 5, p. 2-3, 14.

[\[75\]](#)

Zie o.a. HR 2 oktober 1990, *NJ* 1991/130, m.nt. G.J.M. Corstens; HR 28 april 1992, *NJ* 1992/611; HR 12 oktober 1993, *NJ* 1994/129.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 4.3

4.3 Strafvordering 2001

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 4.3

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgeving

Wetboek van Strafvordering artikel 418

De kerngedachte van een contradictoire gedingstructuur zoals door de onderzoeksgroep ‘Strafvordering 2001’ voorgestaan, komt onder meer tot uitdrukking in een voortbouwende behandeling van de strafzaak in hoger beroep.^[2] ‘Waar het om gaat is dat het vonnis in eerste aanleg (met de daaraan ten grondslag liggende procedure) wordt gezien als het voorwerp – en het startpunt – van discussie.’ Beslissend is daarbij de opstelling van procespartijen; de notie van ‘rechtsbescherming op maat’ brengt mee dat het geding wordt geconcentreerd rondom de (tijdig) door hen opgeworpen vraagpunten.^[3] In dit verband dient de appelschriftuur een minder vrijblijvend karakter te krijgen opdat snel inzicht wordt verkregen in de proceshouding van partijen. Dit maakt een adequate planning van de zitting mogelijk en vergemakkelijkt tegenspraak door de andere procespartij.^[4] Daarbij wijst de onderzoeksgroep erop dat het vonnis op het moment van instellen van hoger beroep – en in de periode van twee weken daarna – veelal nog niet is uitgewerkt.^[5] Tegen deze achtergrond is bij de wet van 3 april 2003 aan art. 410 een derde lid toegevoegd dat voorziet in de mogelijkheid om bij schriftuur getuigen op te geven.^[6] In de nota van wijziging maakt de minister duidelijk dat de verdediging niet verplicht is om daarbij (limitatief) aan te geven welke getuigen zij wenst te horen:

‘Een verplichting tot opgave bij schriftuur zou te ver voeren omdat de noodzaak tot het horen van getuigen door nieuwe ontwikkelingen kan opkomen, en nieuwe getuigen kunnen worden opgespoord. Het voorgestelde derde lid biedt een faciliteit. Gebruik maken van die faciliteit heeft voor beide procespartijen aantrekkelijke kanten. Zo kan er op worden

gewezen dat het bestaande artikel 411a Sv het mogelijk maakt om, voordat het onderzoek op de terechtzitting in hoger beroep is aangevangen, nog onderzoekshandelingen door de rechter-commissaris te laten verrichten. Daartoe kan ook het horen van in de schriftuur opgegeven getuigen behoren. Mogelijk is daarbij, dat dit horen de verdachte en diens advocaat aanleiding geeft, er uitdrukkelijk mee in te stemmen dat het gerechtshof, nadat het onderzoek op de terechtzitting is aangevangen, van oproeping afziet: artikel 288, gewijzigd als voorgesteld in dit wetsvoorstel, is in artikel 415 Sv van toepassing verklaard.’^[7]

De appelrechter dient volgens de onderzoeksgroep een grote vrijheid te worden gelaten om te bepalen welke getuigen ter zitting worden gehoord.^[8] Zinloze reprise van onderzoekshandelingen – alsmede nodeloze vertraging – dient te worden vermeden.^[9] Het voortbouwend appel lijkt in de opvatting van de onderzoeksgroep bovendien mee te brengen dat wat reeds in eerste aanleg aan rechtsbescherming is verleend, niet (nogmaals) in appel behoeft te worden verleend en andersom.^[10] Franken en Prakken bestempelen dit als een ‘systeem van communicerende rechtsbescherming’.^[11] Tegen deze achtergrond ontdoet de onderzoeksgroep zich van de regeling van art. 422 (oud) en 418 (oud) jo. art. 322 (oud). De eerstgenoemde bepaling berust op een ontoereikend onderscheid tussen zittingsvoorschriften enerzijds en bepalingen omtrent de bewijsbestemming van onderzoeksresultaten anderzijds; voor de gevallen waarin de appelrechter verplicht is tot oproeping over te gaan wordt verwezen naar de ‘*Grenzen getuigenbewijs*-rechtspraak’.^[12] Bij de voornoemde wet van 3 april 2003 is art. 422 (oud) gewijzigd in die zin dat de appelrechter voortaan zonder beperkingen kan teruggrijpen op het onderzoek in eerste aanleg en is art. 418 (oud) vervallen. Volgens de memorie van toelichting gaven onder meer de aanvaarding van ‘*de auditu*-bewijs’ alsmede de (doorwerking van) rechtspraak betreffende art. 6 EVRM daartoe aanleiding.^[13]

Voorts wordt door de onderzoeksgroep voorgesteld het toepassingsbereik van het noodzakelijkheids criterium in hoger beroep uit te breiden. ‘Het criterium [voor onderzoekshandelingen in hoger beroep, *red.*] is de noodzaak, onder meer in het licht van het belang van de partij die om de handeling vraagt. Bij de beslissing op een dergelijk verzoek mag de appelrechter betrekken wat de houding van de betrokkenen in de vorige aanleg is geweest’.^[14] Iets anders is volgens de onderzoeksgroep dat het procespartijen vrijstaat in hoger beroep een andere strategie te volgen en terug te komen op in eerste aanleg aangevoerde standpunten.^[15] Deze redenering kunnen wij niet zonder meer volgen; nieuwe standpunten zullen immers nader geadstrueerd moeten worden en in voorkomende gevallen is daarvoor (aanvullend) onderzoek nodig. Franken en Prakken wijzen erop dat de raadsman die de verdediging in hoger beroep overneemt een nieuwe verdedigingsstrategie moet kunnen vormgeven; nu en dan zijn daartoe nieuwe onderzoekshandelingen vereist.^[16] Meer in het bijzonder stelt de onderzoeksgroep voor de (tijdig) in hoger beroep gedane verzoeken tot het oproepen van reeds in eerste aanleg gehoorde getuigen te beoordelen aan de hand van het noodzakelijkheids criterium.^[17] Daarbij wordt van de verdediging verwacht dat zij indicaties verschaft omtrent de toegevoegde waarde van het opnieuw horen van deze getuigen. Aan de omstandigheid dat de verdediging als enige de getuigenverklaring in eerste aanleg heeft aangehoord – alsmede dat de daarbij door de getuige gemaakte indruk aanleiding kan zijn hem in hoger beroep opnieuw te horen – kent de onderzoeksgroep geen zelfstandige waarde toe.^[18] De omstandigheid dat verschillende getuigen zich in soortgelijke zin hebben uitgelaten als de verzochte getuigen, wordt daarentegen aangemerkt als een contra-indicatie voor het opnieuw horen terwijl volgens de onderzoeksgroep sprake is van een positieve indicatie indien een cruciaal onderdeel van het vonnis berust op de verklaring van één getuige. Daarmee wordt aansluiting gezocht bij de ‘*Grenzen getuigenbewijs*-rechtspraak’.^[19] Bij een dergelijke invulling van het noodzakelijkheids criterium wordt volgens de onderzoeksgroep in hoger beroep ‘maximaal recht [gedaan] aan het belang van waarheidsvinding [...] met vermindering van onnodige herhaling van zetten’. Niettegenstaande deze fraaie gezichtspunten, wordt (ons) niet duidelijk waarom daartoe het noodzakelijkheids criterium dient te worden gebezigd en niet de maatstaf van het verdedigingsbelang.^[20] Uit de rechtspraak van de Hoge Raad volgt namelijk dat beide criteria – afhankelijk van de omstandigheden van het geval – ruimte bieden om de (hernieuwde) oproeping van reeds eerder gehoorde getuigen te weigeren.^[21] Van Dorst formuleert het als volgt: ‘Die [rechtspraak van de Hoge Raad, *red.*] laat veeleer het beeld zien dat de kracht van de argumenten bepalend is voor de beslissing op het verzoek tot oproeping, ongeacht in welk stadium het is gedaan. [...] Anders gezegd: ook naar huidig recht is het onderscheid tussen het redelijkheid- en noodzaakcriterium bij het oproepen van getuigen en deskundigen meer schijn dan werkelijkheid. In beide gevallen komt het aan op de strafrechtelijke betekenis van de afgelegde verklaring voor hetgeen aan de verdachte is tenlastegelegd en op de kracht van de daartoe aangevoerde argumenten.’^[22]

Voetnoten

[1]

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[2]

Strafvordering 2001, III, p. 296-299. Zie nader T. Kooijmans, *Dat is mijn zaak!* (oratie Tilburg), Tilburg: Tilburg University 2011, p. 57-61.

[3]

Strafvordering 2001, III, p. 386-388, 392-393. Vgl. P.A.M. Mevis, noot (punt 6) onder HR 28 januari 2003, *NJ 2003/247*.

[4]

Vgl. A.J.A. van Dorst, 'Een grievenstelsel in strafzaken', in: R.H Happé e.a. (red.), *Hoger beroep in de steigers*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2003, p. 79-80.

[5]

Strafvordering 2001, III, p. 389-391.

[6]

Wet van 3 april 2003 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de invoering van de raadsheer-commissaris en enige andere onderwerpen (raadsheer-commissaris), *Stb.* 2003, 143 (i.w.tr. 1 juli 2003).

[7]

NvW, *Kamerstukken II 2002/03*, 28477, 6, p. 2.

[8]

Strafvordering 2001, III, p. 397-398; *Strafvordering 2001*, I, p. 37. Volgens E. Prakken, 'Over Strafvordering 2001, een voorlopige balans', *DD* 2003, 7, p. 726-728 en C.H. Brants e.a., 'Op zoek naar grondslagen', in: C.H. Brants e.a. (red.), *Op zoek naar grondslagen*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2003, p. 7-9, 23 is een actieve rechter moeilijk te rijmen met een rechter die getuigen niet wil horen omdat de verdediging daar niet tijdig om heeft verzocht.

[9]

Strafvordering 2001, III, p. 388, 399; *Strafvordering 2001*, IV, p. 183.

[10]

Strafvordering 2001, III, p. 297-298.

[11]

A.A. Franken & E. Prakken, 'Evenwicht in appel', in: C.H. Brants e.a. (red.), *Op zoek naar grondslagen*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2003, p. 101.

[12]

Strafvordering 2001, III, p. 397-399.

[13]

MvT, *Kamerstukken II 2001/02*, 28477, 3, p. 13-14.

[14]

Met dit voorstel beoogt de onderzoeksgroep tevens tegen te gaan dat verdachten en hun raadslieden eerst in appel een 'full swing verdediging' op poten zetten. Volgens A.A. Franken & E. Prakken, 'Evenwicht in appel', in: C.H. Brants e.a. (red.), *Op zoek naar grondslagen*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2003, p. 112-113 kan dit bij lichtvaardige aanklachten een strategiekeuze zijn. Daarnaast is er het geval waarin de verdachte de zaak onderschat en een veroordeling in eerste aanleg hem de nodige realiteitszin inscherpt. Zie *Strafvordering 2001*, IV, p. 184-185. Vgl. A.J.A. van Dorst, 'Een mogelijk recept tegen de kwaal der trage strafrechtspleging', in: W.E.C.A. Valkenburg (red.), *Door Straatsburg geïnspireerde grondnormen voor het Nederlandse strafproces*, Deventer: W.E.J. Tjeenk Willink 2000, p. 47.

[15]

Strafvordering 2001, III, p. 298-299. Het laten verwerken van materiële verweren is kennelijk niet beoogd; *Strafvordering 2001*, IV, p. 185.

[16]

A.A. Franken & E. Prakken, 'Evenwicht in appel', in: C.H. Brants e.a. (red.), *Op zoek naar grondslagen*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2003, p. 113. Zie hierover *Strafvordering 2001*, I, p. 35; *Strafvordering 2001*, IV, p. 87, 184.

[17]

Strafvordering 2001, III, p. 401. Vgl. H.-J. Scholten, 'Kernvragen rond de gewone rechtsmiddelen in het kader van Strafvordering 2001', *DD* 2002, 3, p. 272-274.

[18]

Zie A.A. Franken & E. Prakken, 'Evenwicht in appel', in: C.H. Brants e.a. (red.), *Op zoek naar grondslagen*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2003, p. 106.

[19]

In *Strafvordering 2001*, IV, p. 183 wordt nog gewezen op het geval waarin de verdediging volhardt in de betwisting van eerder afgelegde verklaringen en die betwisting in de appelschriftuur heeft onderbouwd.

[20]

Vgl. HR 19 september 1994, *NJ* 1995/11.

[21]

Zie aant. 4.2.

[22]

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 4.4

4.4 Wet van 10 november 2004, Stb. 2004, 579 (i.w.tr. 1 januari 2005)

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 4.4

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgeving

Wetboek van Strafvordering artikel 418

In het veiligheidsprogramma 'Naar een veiliger samenleving' van 16 oktober 2002 kondigde de regering een versterking van het voortbouwende aspect van de appelbehandeling aan. Voorts werd het voornemen kenbaar gemaakt om te voorzien in de mogelijkheid reeds bij het instellen van hoger beroep een 'lijst van getuigen' in te dienen. ^[2] Teneinde de behandeling van strafzaken efficiënter te maken, verklaarde de regering zich bereid tot het nemen van 'onorthodoxe maatregelen'. ^[3] In het 'Algemeen kader herziening Wetboek van Strafvordering' heet het een 'doelmatiger en sneller afdoening van strafzaken'. ^[4] Bij de stroomlijning van het hoger beroep gaat het volgens de minister om 'problematiek die maatschappelijk en politiek dan wel in de praktijk van de rechtspleging als ernstig wordt ervaren'. ^[5] De voorstellen van 'Strafvordering 2001' hebben volgens de minister met voornoemd veiligheidsprogramma een 'extra impuls' gekregen, ^[6] hetgeen in samenhang met het rapport van de 'Commissie Verbetervoorstellen' van de Raad voor de Rechtspraak heeft geleid tot het wetsvoorstel van 20 oktober 2003 dat onder meer voorziet in aanpassingen van de regeling omtrent het oproepen en horen van getuigen in hoger beroep.^[7] Bij de wet van 10 november 2004 is een nieuw art. 418 ingevoegd,^[8] waarin ten aanzien van de beslissingen inzake het oproepen van getuigen het door 'Strafvordering 2001' voorgestane concept van het voortbouwend appèl is verwerkt.^[9]

Indien de berechting in eerste aanleg op tegenspraak heeft plaatsgevonden, kan het hof de (hernieuwde) oproeping van een niet verschenen getuige op grond van art. 418 lid 2 (oud) weigeren indien deze getuige ter terechtzitting in eerste aanleg dan wel daaraan voorafgaand door de rechter-commissaris is gehoord en het hof het horen ter terechtzitting 'niet noodzakelijk' oordeelt. De eis dat de berechting in eerste aanleg op tegenspraak moet hebben plaatsgevonden, was aanvankelijk enkel in de memorie van toelichting terug te lezen doch is bij de nota van wijziging in de wettekst verwerkt.^[10] Bij de behandeling van het voorstel van wet heeft deze eis geen verdere aandacht gekregen, behalve in de nota naar aanleiding van het verslag waarin de minister verduidelijkt dat de genoemde bepaling niet voorziet in de mogelijkheid om in eerste aanleg niet-gehoorde getuigen af te wijzen; 'er wordt juist een mogelijkheid gecreëerd om getuigen die in eerste aanleg wel verschijnen in appèl te ontzien'. ^[11] Een behandeling op tegenspraak draagt volgens de Hoge Raad een contradictoair karakter.^[12] De eis van tegenspraak past dan ook goed bij de contradictoire gedingstructuur die ten grondslag ligt aan het concept van voortbouwend appèl.^[13] Keulen meent dat deze eis goed is te plaatsen; een nieuwe ondervraging ter terechtzitting in hoger beroep heeft het karakter van een herhaling indien de verdediging reeds op de terechtzitting in eerste aanleg de getuige heeft kunnen ondervragen.^[14] Een behandeling op tegenspraak hoeft – gelet op de rechtspraak van de Hoge Raad aangaande het machtigingsvereiste van art. 279^[15] – evenwel niet altijd te betekenen dat de verdediging daadwerkelijk is gevoerd (en het ondervragingsrecht uitgeoefend is kunnen worden).^[16] Franken wijst op de raadsman die op de nadere terechtzitting niet meer kan verklaren gevolmachtigd te zijn, alsmede op (voor het ondervragingsrecht relevante) incidenten (zoals een wijziging van de tenlastelegging of voeging van nieuwe informatie aan het dossier) die zich in de loop van de behandeling voordoen doch die geen onderwerp van overleg tussen raadsman en verdachte zijn geweest; niet zelden is de verdachte ten tijde van de aanvang van de zitting zowel voor de strafvorderlijke autoriteiten als zijn eigen raadsman onbereikbaar.^[17] Daarbij dient erop te worden gewezen dat de raadsman die in een dergelijk geval verklaart gevolmachtigd te zijn, de verdediging zonder inbreng van zijn cliënt voert en bewerkstelligt dat direct na de einduitspraak de

termijn voor het instellen van hoger beroep (art. 408) gaat lopen en daaropvolgend de termijn voor het indienen van de appelschriftuur (art. 410 lid 1 jo. lid 3), hetgeen bovendien van belang is in verband met het bepaalde in art. 418 lid 3. Bij de nota van wijziging is in de wettekst verwerkt dat het verhoor van de getuige door de rechter-commissaris voorafgaand aan de terechtzitting in eerste aanleg dient te hebben plaatsgehad.^[18] De raadsman zal een dergelijk verhoor niet kunnen bijwonen indien het belang van het onderzoek dit verbiedt (art. 186a lid 1) dan wel indien dit met het oog op het voorkomen van ernstige overlast voor de getuige, de bescherming van een zwaarwegend opsporingsbelang of het belang van de staatsveiligheid strikt noodzakelijk is (art. 187 lid 2 jo. art. 187d lid 1).^[19] Ook de verdachte komt geen algemene bevoegdheid tot het bijwonen van deze verhoren toe (art. 186a lid 2).^[20] Niettemin is deze situatie in verband te brengen met de voorwaarde van tegenspraak op de terechtzitting in eerste aanleg, doordat de verdachte in eerste aanleg onverminderd om oproeping kan verzoeken teneinde de getuige aldaar alsnog ter terechtzitting te (doen) horen.^[21] In dit verband dient volgens de minister een onderscheid te worden gemaakt met getuigen die in hoger beroep door de verdediging zijn opgegeven en naar aanleiding daarvan door de rechter- of raadsheer-commissaris zijn gehoord. 'Een beslissing inzake het horen van een dergelijke getuige ter terechtzitting in appel, dient [...] met de maatstaf van artikel 288 te worden genomen.' ^[22]

Indien de verdachte hoger beroep heeft ingesteld, kan het hof de oproeping van niet bij schriftuur opgegeven getuigen op grond van art. 418 lid 3 weigeren indien het horen 'redelijkerwijs niet noodzakelijk' is te achten. Hierdoor is de mogelijkheid om in de appelschriftuur getuigen op te geven, niet langer een faciliteit voor de verdachte waarvan hij naar eigen inzicht gebruik kan maken.^[23] Het doel van deze wijziging is volgens de memorie van toelichting te bevorderen dat de verdachte die in appel komt, zo vroeg mogelijk getuigen opgeeft. Vervolgens kan nog voor aanvang van de terechtzitting in hoger beroep op grond van art. 411a een verhoor door de rechter-commissaris plaatsvinden. 'Mede aan de hand van die verhoren kan gezien worden in hoeverre verhoor ter terechtzitting daadwerkelijk wenselijk is'. Het aantal getuigen dat uiteindelijk ter terechtzitting wordt gehoord, kan aldus worden beperkt 'zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de kwaliteit van de rechterlijke oordeelsvorming'. ^[24]

Tegen de onderhavige regeling zijn verschillende bezwaren aangevoerd. Gedurende de voor indiening van de appelschriftuur voorgeschreven termijn beschikt de verdediging in de regel niet over de aanvulling op het verkorte vonnis, waardoor zij geen kennis draagt van de bewijsvoering en veelal evenmin van in het verkorte vonnis niet opgenomen verwerping van bewijsverweren (art. 365a).^[25] Tevens kan gedacht worden aan gevallen waarin aanvankelijk is volstaan met een stempelvonnissen en waarin de aantekening van het vonnis in het proces-verbaal van de terechtzitting niet tijdig beschikbaar is (art. 378a).^[26] Het hof zal voor het beoordelen van de bij schriftuur gedane getuigenverzoeken, naast een uitgewerkt vonnis overigens over het dossier dienen te beschikken.^[27] Daarbij is van belang dat volgens de Hoge Raad als uitgangspunt geldt dat in de appelfase eerst sprake kan zijn van schending van de redelijke termijn, indien de stukken van het geding meer dan acht respectievelijk zes maanden na het instellen van hoger beroep bij de appelgriffie binnenkomen.^[28] Wat daarvan zij, het voorgaande leidt ertoe dat in de schriftuur alle eventueel in aanmerking komende getuigen worden opgegeven.^[29] Een efficiënte procesvoering is hiermee bepaald niet gediend.^[30] Daarnaast is gewezen op gevallen waarin de verdachte gedurende voornoemde termijn niet van (goede) rechtsbijstand is voorzien, dan wel na ommekomst van deze termijn van raadsman wisselt.^[31] Ook indien niet van raadsman wordt gewisseld, kan de voorgestelde regeling in de weg staan aan het beproeven van een andere processtrategie.^[32] Nog weer een andere situatie is die waarin na verloop van de termijn voor het indienen van de schriftuur nieuwe informatie aan het dossier wordt toegevoegd die aanleiding kan zijn voor het alsnog (doen) oproepen van bepaalde getuigen.^[33] In de nota naar aanleiding van het verslag zijn de belangen van de verdediging onder ogen gezien. De minister bleef er echter bij 'dat de verdachte die in appel getuigen wil laten horen zulks bij schriftuur opgeeft', daartoe aanvoerende:

'Dat bij het instellen van appel geen uitgewerkt vonnis beschikbaar hoeft te zijn, is naar mijn mening niet van overwegend belang. De rechter in appel is bij zijn beslissing of het tenlastegelegde feit bewezen kan worden, namelijk in geen enkel opzicht gebonden aan de bewijsconstructie van de rechtbank. Het gerechtshof kan, als het tot een bewezenverklaring komt, deze op dezelfde bewijsmiddelen baseren, maar ook op hele andere. De verdachte en diens raadsman nemen, als zij zich bij de opgave van getuigen in sterke mate laten leiden door de bewijsconstructie van het rechtbankvonnissen, dan ook een processueel risico. Een regeling inzake het opgeven van getuigen die voorkomt dat verdachte en raadsman te veel gewicht hechten aan de bewijsconstructie van de rechtbank, behoedt hen voor dit risico, en verkort hun rechten dan ook geenszins. Doorslaggevend is, wat op de terechtzitting in eerste aanleg aan de orde is geweest en wat in het procesdossier zit, en dat is de verdachte en diens raadsman bekend. De aan het woord zijnde leden signaleerden terecht, dat in appel nog nieuwe informatie aan het dossier kan worden toegevoegd. Additioneel bewijsmateriaal dat een ander licht werpt op de zaak komt in dat stadium echter zelden alsnog boven tafel. En in het enkele geval waarin dat wel het geval is, waarborgt het noodzaakcriterium, dat mede tegen de achtergrond van de rechtspraak van het EHRM inzake artikel 6 EVRM wordt uitgelegd, dat de getuige wordt gehoord indien de verdachte dat wenst.' ^[34]

Met juistheid is in de literatuur bij herhaling betoogd dat de opvattingen van de minister bezwaarlijk zijn te rijmen met het concept van voortbouwend appel.^[35] Dit betoog gaat evenwel voorbij aan de (kennelijke) opvatting van de minister dat 'een beetje raadsman' aan de hand van het procesdossier en hetgeen op de terechtzitting in eerste aanleg aan de orde is geweest, moet kunnen inschatten op grond van welke bewijsmiddelen de rechtbank tot een bewezenverklaring is gekomen

en aan de hand daarvan getuigen op te geven. Voorts wijzen wij er – onder verwijzing naar het vigerende stelsel van voortbouwend appel – op dat het voorwerp van onderzoek in appel niet het vonnis van de rechtbank (en de daarin opgenomen bewijsvoering) is, maar de (*ex nunc*-)beantwoording van de in art. 348 en 350 verwoorde vragen (art. 415 lid 1).^[36] Behalve op de bezwaren tegen het vonnis, richt de appelrechter zijn onderzoek op ‘hetgeen overigens nodig is’ (art. 415 lid 2).^[37] De devolutieve werking van het appel brengt in dat verband mee dat de zaak – behoudens eventuele beperkingen op grond van art. 404 lid 5 en art. 407 lid 2 – in volle omvang aan zijn oordeel is onderworpen.^[38] Daarbij beraadslaagt ook het hof op de grondslag van de tenlastelegging (vgl. art. 422),^[39] terwijl de grieven tegen het vonnis in het beslismodel in appel geen enkele rol spelen (art. 423).^[40] Niettegenstaande het aldus vormgegeven voortbouwende appel, past de opvatting van de minister zo bezien in de geldende appelvoorschriften. Tegen deze achtergrond is ook het voorstel om aansluiting te zoeken bij het voor de cassatieprocedure geschreven art. 437, en de termijn waarbinnen de schriftuur moet worden ingediend te laten aanvangen op het moment waarop het vonnis is uitgewerkt,^[41] onzes inziens systematisch minder juist.^[42] In cassatie worden immers de beslissingen van de (appel)rechter – en niet de tenlastelegging – op hun juistheid en houdbaarheid onderzocht. De aanvulling met bewijsmiddelen is hier onmisbaar voor het aanvechten van de (begrijpelijkheid van de) bewijsvoering.^[43]

Wat betreft het in art. 418 lid 3 (oud) bedoelde geval waarin het hof oproeping kon weigeren indien het horen van de niet verschenen getuige ‘redelijkerwijs niet noodzakelijk is te achten’, is de vraag gerezen of hiermee iets anders is bedoeld dan het klassieke noodzakelijkheidscriterium.^[44] De wetsgeschiedenis geeft hierop geen rechtstreeks antwoord. De genoemde maatstaf is tevens opgenomen in art. 414 lid 2 (oud), waarover in de memorie van toelichting is opgemerkt dat de advocaat-generaal zich ‘uitsluitend op het criterium van artikel 315 Sv oriënteert’. Ten aanzien van het – eveneens voor de advocaat-generaal geschreven – art. 410 lid 3 bevat ‘artikel 418 [lid 2, *red.*] een daarmee corresponderende bepaling voor het gerechtshof’.^[45] Op verzoek van het openbaar ministerie, dat het niet juist achtte dat de advocaat-generaal zijn beslissing moet funderen op wat het hof mogelijkerwijs noodzakelijk acht en het beter vond een ‘algemeen noodzakelijkheidscriterium’ op te nemen,^[46] is vermoedelijk in art. 414 lid 2 (oud) en 410 lid 3 (oud) als maatstaf opgenomen of het horen ‘redelijkerwijs niet noodzakelijk is te achten’.^[47] Bij de nota van wijziging is deze formulering overgenomen in art. 418 lid 3 (oud). Nu de minister in de toelichting enkel nog over ‘niet noodzakelijk’ spreekt, gaat het hierbij vermoedelijk om een omissie.^[48] Bovendien is uit de nota naar aanleiding van het verslag af te leiden dat niet is beoogd een nieuw criterium te introduceren:

‘De leden van de GroenLinks-fractie constateerden terecht, dat afhankelijk van het moment waarop verzocht wordt om getuigen te horen, het noodzakelijkheidscriterium of het criterium van het verdedigingsbelang geldt. Dit wetsvoorstel brengt met zich mee dat op meer momenten het noodzakelijkheidscriterium gaat gelden, en op minder momenten het criterium van het verdedigingsbelang. Het is derhalve niet zo dat het aantal momenten waarop de verdediging kan verzoeken om getuigen te doen horen afneemt, als wel het aantal momenten waarop dergelijke verzoeken aan de hand van het criterium van het verdedigingsbelang beoordeeld worden.’^[49]

In zijn conclusie voorafgaand aan een arrest van de Hoge Raad van 19 juni 2007 heeft procureur-generaal Fokkens zich op het standpunt gesteld dat ‘redelijkerwijs noodzakelijk’ een strengere maatstaf impliceert voor afwijzing, nu daarbij eerst dient te worden beoordeeld of het horen noodzakelijk is, waarna nog de vraag moet worden beantwoord of daarover redelijkerwijs nog anders kan worden geoordeeld.^[50] De Hoge Raad oordeelde evenwel dat aan de term ‘redelijkerwijs’ in art. 410 lid 3, 414 lid 2 en 418 lid 3 (oud) geen bijzondere betekenis toekomt.^[51]

In de overige gevallen blijft op grond van art. 418 lid 1 jo. art. 288 de maatstaf van het verdedigingsbelang van toepassing. Bij de nota van wijziging is de laatstgenoemde verwijzing ondanks haar overbodigheid – art. 415 verwijst reeds naar art. 288^[52] – volgens de minister opgenomen vanwege ‘de overzichtelijkheid’.^[53] De omstandigheid dat daarnaast niet naar art. 287 wordt verwezen, maakt nog eens duidelijk dat art. 418 exclusief het oog heeft op niet verschenen (lid 1 en 2) en niet bij schriftuur opgegeven (lid 3) getuigen.^[54]

Voetnoten

[\[1\]](#)

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[\[2\]](#)

Brief van de Minister van Justitie, *Kamerstukken II* 2002/03, 28684, 1, p. 28-29.

[\[3\]](#)

Brief van de Minister van Justitie, *Kamerstukken II* 2002/03, 28684, 1, p. 6.

[\[4\]](#)

Brief van de Minister van Justitie, *Kamerstukken II* 2003/04, 29271, 1, p. 5. Zie hierover nader MvA, *Kamerstukken I* 2005/06, 30320, C, p. 8.

[\[5\]](#)

Brief van de Minister van Justitie, *Kamerstukken II 2003/04, 29271, 1, p. 2, 17-18*. A.E.M. Röttgering, 'De toestand in de wereld en het wetsvoorstel inzake het horen van getuigen', in: A.H. Klip, A.L. Smeulders & M.W. Wolleswinkel, *KriTies* (Prakken-bundel), Maastricht: Kluwer 2004, p. 161-163 merkt op dat niet is onderzocht of de problematiek aangaande getuigenverzoeken daadwerkelijk ernstig is of tot te weinig efficiency bij de behandeling leidt.

[6]

Brief van de Minister van Justitie, *Kamerstukken II 2003/04, 29271, 1, p. 3*.

[7]

Kamerstukken II 2003/04, 29254, 1-2; MvT, *Kamerstukken II 2003/04, 29254, 3, p. 1-3*; brief van de Minister van Justitie, *Kamerstukken II 2003/04, 29271, 1, p. 20*.

[8]

Wet van 10 november 2004 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering, het Wetboek van Strafrecht en de Wet op de rechterlijke organisatie in verband met het horen van getuigen en enkele verwante onderwerpen, *Stb.* 2004, 579 (i.w.tr. 1 januari 2005).

[9]

MvT, *Kamerstukken II 2003/04, 29254, 3, p. 13, 18-20*. Zie tevens MvT, *Kamerstukken II 2005/06, 30320, 3, p. 1-2*.

[10]

NvW, *Kamerstukken II 2003/04, 29254, 9, p. 1-3*. Vgl. *Kamerstukken II 2003/04, 29254, 1-2*; MvT, *Kamerstukken II 2003/04, 29254, 3, p. 14*.

[11]

NV, *Kamerstukken II 2003/04, 29254, 8, p. 6*, naar aanleiding van vragen van de D66-fractie in Verslag, *Kamerstukken II 2003/04, 29254, 7, p. 6*.

[12]

HR 23 november 1971, *NJ 1972/293*, m.nt. C. Bronkhorst.

[13]

Zie o.a. *Strafvordering 2001*, I, p. 31. T. Kooijmans, 'Boekbespreking' (bespreking van P.A.M. Verrest, *Raison d'être* (diss. Nijmegen)), *DD* 2012, 76, p. 809 wijst erop dat de minister in het 'Algemeen kader herziening strafvordering' – blijkens *Handelingen II 2003/04, 47, p. 3197-3224* met kennelijke instemming van de Tweede Kamer – aansluiting lijkt te zoeken bij deze gedingstructuur als procesmodel.

[14]

B.F. Keulen, 'Het Nederlandse stelsel van rechtsmiddelen in strafzaken', in: *Het stelsel van rechtsmiddelen in strafzaken* (preadvies Nederlands-Vlaamse Vereniging voor Strafrecht 2012), Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2012, p. 33.

[15]

Cfm. HR 8 april 2003, *NJ 2003/723*, m.nt. G. Knigge, r.o. 3.5 is een machtiging die beperkt is tot het doen van getuigenverzoeken niet toegestaan.

[16]

Vgl. HR 7 juli 2015, ECLI:NL:HR:2015:1783 waarin de raadvrouw ten gevolge van een vergissing van haar zijde niet (tijdig) aanwezig was ter zitting. Zij had het hof evenwel een faxbericht doen toekomen met daarin primair een verzoek tot aanhouding en subsidiair een verzoek tot kennisneming van de bijgevoegde pleitaantekeningen. Het hof wees het verzoek tot aanhouding af, en respondeerde in zijn eindarrest op het in de pleitaantekeningen vervatte verweer. In het (derde) namens de verdachte voorgestelde cassatiemiddel werd geklaagd dat het hof ten onrechte had aangenomen dat sprake was van een procedure op tegenspraak; de Hoge Raad deed de zaak – contrair aan de conclusie van de advocaat-generaal – af op de voet van art. 80a RO.

[17]

A.A. Franken, *Voor de vorm* (oratie Utrecht), Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2004, p. 27-29. Zie tevens G. Knigge, noot (punt 5) onder HR 8 april 2003, *NJ 2003/723*.

[18]

NvW, *Kamerstukken II 2003/04, 29254, 9, p. 1-2*. Vgl. MvT, *Kamerstukken II 2009/10, 32177, 3, p. 15-17*; de rechter-commissaris kan ambtshalve (art. 182 lid 7) dan wel op vordering van het openbaar ministerie (art. 181 lid 1) of op verzoek van de verdachte (art. 182 lid 1) onderzoekshandelingen – zoals het horen van getuigen (art. 210 e.v.) – verrichten.

[19]

Zie *Corstens & Borgers* 2014, p. 385-386.

[20]

Vgl. MvT, *Kamerstukken II 1992/93, 23251, 3, p. 40*. A.A. Franken, hoofdstuk 1.4 (maart 2012), in: *Handboek Strafzaken* bekritiseert de in art. 186a voorziene mogelijkheid om de raadsman wel maar de verdachte niet uit te nodigen voor een verhoor.

[21]

Aldus ook B.F. Keulen, 'Het Nederlandse stelsel van rechtsmiddelen in strafzaken', in: *Het stelsel van rechtsmiddelen in strafzaken* (preadvies Nederlands-Vlaamse Vereniging voor Strafrecht 2012), Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2012, p. 33. Volgens NV, *Kamerstukken II 2009/10, 32177, 6, p. 18* kan de zittingsrechter het ongebruikt laten van de mogelijkheid om de rechter-commissaris onderzoekshandelingen te laten verrichten, betrekken bij de beoordeling van onderzoekswensen van de verdediging die eerst ter zitting of kort voor de zitting worden gedaan.

[22]

NvW, *Kamerstukken II* 2003/04, 29254, 9, p. 3.

[\[23\]](#)

Vgl. NvW, *Kamerstukken II* 2002/03, 28477, 6, p. 2 leidend tot de wet van 3 april 2003 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de invoering van de raadsheer-commissaris en enige andere onderwerpen (raadsheer-commissaris), *Stb.* 2003, 143 (i.w.tr. 1 juli 2003).

[\[24\]](#)

MvT, *Kamerstukken II* 2003/04, 29254, 3, p. 14. Vgl. I. Koopmans, 'Het verdedigingsbelang: efficiënter dan men denkt...', *PROCES* 2005, 4, p. 150: 'De rechtspraak leert [...] dat verzoeken die zijn afgewezen door de rechter-commissaris meestal voorafgaand aan de zitting herhaald worden en dan vaak alsnog [...] worden toegewezen, waardoor de zitting vervolgens moet worden aangehouden'.

[\[25\]](#)

Aldus de D66-fractie in Verslag, *Kamerstukken II* 2003/04, 29254, 7, p. 6. Zie voorts *Strafvordering 2001*, IV, p. 180-185; A.E.M. Röttgering, 'De toestand in de wereld en het wetsvoorstel inzake het horen van getuigen', in: A.H. Klip, A.L. Smeulders & M.W. Wolleswinkel (red.), *KriTies* (Prakken-bundel), Maastricht: Kluwer 2004, p. 167; R.C.P. Haentjes, 'Gelieve uw grieven bij de rolrechter in hoger beroep te deponeren', in: P.D. Duyx & P.D.J. van Zeven (red.), *Via Straatsburg* (Myjer-bundel), Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2004, p. 57; A.A. Franken, *Voor de vorm* (oratie Utrecht), Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2004, p. 37-38; P.A.M. Mevis, 'De ruimte voor het hoger beroep en voor wijziging van de regeling daarvan', *DD* 2006, 1, p. 10 alsmede zijn noot (punt 7) onder HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/626.

[\[26\]](#)

Zie HR 16 september 2008, *NJ* 2008/514, r.o. 3.5.2. D. Brouwer, 'Nieuwe regeling getuigenverhoor dwingt tot actiever procederen', *Advocatenblad* 2005, 6, p. 291-292 wijst ook nog op verstekvonnissen.

[\[27\]](#)

Volgens M. Dubelaar, R. van Leusden, J. ten Voorde & S. van Wingerden, 'Alleen voor de vorm? Frequentie, organisatie en praktijk van pro-formazittingen', Leiden: *WODC* 2015, p. 50 is in appel in 17% van de gevallen een pro forma-zitting nodig in verband met een ontbrekend dossier.

[\[28\]](#)

HR 17 juni 2008, *NJ* 2008/358, m.nt. P.A.M. Mevis, r.o. 3.17-3.18.

[\[29\]](#)

A.A. Franken, *Voor de vorm* (oratie Utrecht), Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2004, p. 38.

[\[30\]](#)

Vgl. HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/626, m.nt. P.A.M. Mevis, r.o. 3.4.1.

[\[31\]](#)

L. Mannheims, 'De marginalisering van de verdediging: van verdedigingsbelang naar noodzaak-criterium', *Strafblad* 2007, 2, p. 177; D. Brouwer, 'Nieuwe regeling getuigenverhoor dwingt tot actiever procederen', *Advocatenblad* 2005, 6, p. 292.

[\[32\]](#)

R. Malewicz, 'Zinloze haast', *Advocatenblad* 2006, 14, p. 688.

[\[33\]](#)

Aldus de D66-fractie in Verslag, *Kamerstukken II* 2003/04, 29254, 7, p. 6.

[\[34\]](#)

NV, *Kamerstukken II* 2003/04, 29254, 8, p. 6-7. Zie tevens *Kamerstukken II* 2004/05, 29254, C, p. 1-2.

[\[35\]](#)

Zie B.F. Keulen, 'Het Nederlandse stelsel van rechtsmiddelen in strafzaken', in: *Het stelsel van rechtsmiddelen in strafzaken* (preadvis Nederlands-Vlaamse Vereniging voor Strafrecht 2012), Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2012, p. 34-35; A.A. Franken, *Voor de vorm* (oratie Utrecht), Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2004, p. 37-38; A.E.M. Röttgering, 'De toestand in de wereld en het wetsvoorstel inzake het horen van getuigen', in: A.H. Klip, A.L. Smeulders & M.W. Wolleswinkel (red.), *KriTies* (Prakken-bundel), Maastricht: Kluwer 2004, p. 167.

[\[36\]](#)

Zie nader W.H. Vellinga, *Ambtshalve onderzoeken en beslissen in strafzaken* (Studiepockets strafrecht dl. 44), Deventer: Kluwer 2015, p. 94-96, 99-104.

[\[37\]](#)

Zie o.a. MvT, *Kamerstukken II* 2005/06, 30320, 3, p. 4, 7-8.

[\[38\]](#)

Vgl. HR 13 juli 2010, *NJ* 2011/294, m.n.t. P.A.M. Mevis, r.o. 2.5.

[\[39\]](#)

Zie R.C.P. Haentjes, 'Gelieve uw grieven bij de rolrechter in hoger beroep te deponeren', in: P.D. Duyx & P.D.J. van Zeven (red.), *Via Straatsburg* (Myjer-bundel), Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2004, p. 58; Y. Buruma, 'Het object van appèl in strafzaken', in: R.H. Happé e.a. (red.), *Hoger beroep in de steigers*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2003, p. 111-118.

[\[40\]](#)

Zie voor voorstellen omtrent een op een minder facultatief grievenstelsel toegesneden beslismodel A.E. Hartevelde & A.L.J. van Strien, 'Innovatie van het strafproces in hoger beroep', *Strafblad* 2013, 2, p. 79-80; B.F. Keulen, 'Naar een appel met appeal. Over bezwaar en (hoger) beroep in strafzaken', *RM Themis* 2012, 1, p. 7-14.

[\[41\]](#)

Zie W.H. Vellinga, 'Het voortbouwend hoger beroep volgens Strafvoordering 2001', *DD* 2003, 10, p. 1082; R. Malewicz, 'Zinloze haast', *Advocatenblad* 2006, 14, p. 688.

[\[42\]](#)

In zijn conclusie (punt 20) voor HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/626, m.nt. P.A.M. Mevis, wijst procureur-generaal Fokkens er overigens op dat een vroege opgave van getuigen ook kan geschieden zonder dat grieven tegen de uitspraak worden geformuleerd.

[\[43\]](#)

Vgl. A.J.A. van Dorst, *Cassatie in strafzaken* (Studiepockets strafrecht dl. 9), Deventer: Kluwer 2015, p. 14, 278-279.

[\[44\]](#)

Vgl. HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/626, m.nt. P.A.M. Mevis, r.o. 3.3.2.

[\[45\]](#)

MvT, *Kamerstukken II* 2003/04, 29254, 3, p. 14.

[\[46\]](#)

De magistratelijke rol van het openbaar ministerie brengt onzes inziens mee dat het zich dient te oriënteren op de later door de (appel)rechter te nemen beslissingen (in vergelijkbare zin P.A.M. Mevis noot (punt 5) onder HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/626). Een systeem waarin de advocaat-generaal zich op een ander criterium oriënteert dan het hof is bovendien vanuit een oogpunt van efficiency, bepaald ongewenst.

[\[47\]](#)

MvT, *Kamerstukken II* 2003/04, 29254, 3, p. 16; *Kamerstukken II* 2003/04, 29254, 1-2.

[\[48\]](#)

NvW, *Kamerstukken II* 2003/04, 29254, 9, p. 1-3. In vergelijkbare zin G.C. Haverkate, 'Van verdedigingsbelang naar noodzakelijkheid: de steeds smallere marges voor 'onmiddellijkheid op bestelling', *Strafblad* 2007, 2, p. 182-183.

[\[49\]](#)

NV, *Kamerstukken II* 2003/04, 29254, 8, p. 3.

[\[50\]](#)

Conclusie P-G Fokkens (punt 26) voor HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/626, m.nt. P.A.M. Mevis.

[\[51\]](#)

HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/626, m.nt. P.A.M. Mevis, r.o. 3.3.2.

[\[52\]](#)

In de regeling van het appel komen overigens wel meer dubbelheden voor (vgl. art. 412 lid 3 jo. art. 260 en 414 lid 1). Zie over de vraag of een apart appelprocesrecht gewenst is J.M. Reijntjes, 'Eigen procesrecht voor de strafrechter in hoger beroep?', in: P.H.P.H.M.C. van Kempen e.a. (red.), *Hoger beroep: renovatie en innovatie. Het appel in het burgerlijk, straf- en bestuursprocesrecht*, Deventer: Kluwer 2014.

[\[53\]](#)

NvW, *Kamerstukken II* 2003/04, 29254, 9, p. 2. De vraag rijst waarom art. 418 lid 1 geen melding maakt van deskundigen, waar lid 2 en 3 dat wel doen; art. 288 ziet – aldus art. 299 – ook op deskundigen.

[\[54\]](#)

Art. 418 lid 2 bepaalt in aansluiting op lid 1 dat deze getuigen in de genoemde gevallen 'ook' kunnen worden geweigerd. Het ontbreken van de bewoording 'ook' in art. 418 lid 3 duidt mogelijk op een samenhang tussen de leden 1 (weigeringsgronden in eerste aanleg) en 2, welke ontbreekt tussen de leden 1 en 3. Die samenhang is mogelijk gelegen in de omstandigheid dat het in de in lid 1 en 2 bedoelde gevallen telkens gaat om niet-verschenen getuigen, terwijl het in lid 3 gaat om niet (tijdig) bij schriftuur opgegeven getuigen. Vgl. NvW, *Kamerstukken II* 2003/04, 29254, 9, p. 2: 'de voorgestelde weigeringsgronden inzake het oproepen van getuigen [zijn] met het oog op de overzichtelijkheid over drie leden verdeeld'.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 4.5

4.5 Wet van 26 november 2009, Stb. 2009, 525 (i.w.tr. 1 april 2010)

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 4.5

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgeving

Wetboek van Strafvordering artikel 418

Bij de wet van 26 november 2009 is art. 418 aangepast naar aanleiding van rechtspraak van de Hoge Raad.^[2] In art. 418 lid 3 is het woord 'redelijkerwijs' vervallen, zodat het hof in het geval de verdachte hoger beroep heeft ingesteld, de oproeping van niet bij schriftuur opgegeven getuigen kan weigeren indien het horen 'niet noodzakelijk' is te achten. Onder verwijzing naar een arrest van de Hoge Raad van 19 juni 2007,^[3] merkt de minister in de tweede nota van wijziging op 'dat naast het algemene artikel 315 over het weigeren van het oproepen van [...] getuigen, waarin als criterium "de noodzakelijkheid" wordt aangehouden, de toevoeging van het woord "redelijkerwijs" geen zelfstandige betekenis heeft'. ^[4]

Bij de Wet stroomlijnen hoger beroep zijn de woorden 'daaraan voorafgaand' in art. 410 lid 3 geschrapt. ^[5] In zijn reactie op het conceptwetsvoorstel wees het college van procureurs-generaal erop dat het voor de hand lag om 'in deze bepaling ook de getuigen die door de rechter-commissaris zijn gehoord in het kader van de mini-instructie van artikel 411a Sv op te nemen'. ^[6] Waar het college in dit verband sprak van een 'leemte', lijkt de minister in de memorie van toelichting – met de 'Werkgroep hoger beroep en verzet' ^[7] – de schrapping niet zozeer te zien als een verruiming van de weigeringsgrond, als wel van een (tekstuele) verduidelijking van hetgeen reeds met de Wet van 10 november 2004 was bedoeld.^[8] 'Een koppeling met het noodzakelijkheids criterium wordt daar tevens voorgesteld bij het opgeven van getuigen of deskundigen die eerder gehoord zijn en voor zover in eerste aanleg de berechting op tegenspraak plaatsvond'. ^[9] De voorgestelde wijziging wordt als volgt toegelicht:

'Artikel 410, derde lid, Sv regelt onder andere de voorwaarden waaronder het OM in hoger beroep kan weigeren om door de verdachte in de schriftuur opgegeven getuigen en deskundigen op te roepen. De derde volzin betreft de mogelijke weigering van getuigen en deskundigen die reeds ter terechtzitting in eerste aanleg of door de rechter-commissaris zijn gehoord en is afkomstig uit de Wet van 10 november 2004, *Stb.* 579. De schrapping van de woorden 'daaraan voorafgaand' (voor 'door de rechter-commissaris') maakt duidelijk dat deze mogelijkheid ook betrekking heeft op getuigen en deskundigen die na de eerste aanleg door de RC zijn gehoord (zie artikel 411a Sv).' ^[10]

De strekking van de genoemde bepaling is kennelijk niet (meer) dat beoordeling volgens het noodzakelijkheids criterium is aangewezen indien de getuige eerder ter terechtzitting is gehoord, doch reeds indien de getuige eerder door een rechter is gehoord.^[11] Bij de behandeling van het wetsvoorstel door de Tweede Kamer is aan de onderhavige wijziging geen aandacht meer besteed. De VVD-fractie in de Eerste Kamer vroeg nog wel (impliciet) aandacht voor art. 410 lid 3. Voorlopig verslag van de vaste commissie voor justitie, *Kamerstukken I 2005/06*, 30320, B, p. 7. In de memorie van antwoord volstaat de minister echter met een verwijzing naar de wet van 10 november 2004 en gaat overigens enkel nog in op art. 414 lid 2. MvA, *Kamerstukken I 2005/06*, 30320, C, p. 11. In zijn arrest van 22 april 2008 wijst de Hoge Raad erop dat de wetgever bij het schrappen van de woorden 'daaraan voorafgaand' in art. 410 lid 3 kennelijk over het hoofd heeft gezien dat ook art. 418 lid 2 diende te worden gewijzigd.^[12] Uit de memorie van toelichting bij de wet van 10 november 2004 volgt dat de wetgever met de formulering van art. 418 lid 2 heeft willen aansluiten bij art. 410 lid 3. MvT, *Kamerstukken II 2003/04*, 29254, 3, p. 14. Bij de wet van 26 november 2009 zijn ook in art. 418 lid 2 de woorden 'daaraan voorafgaand' vervallen zodat het hof, in het geval de berechting in eerste aanleg op tegenspraak heeft plaatsgevonden, tevens de oproeping kan weigeren van getuigen die na de eerste aanleg door de rechter-commissaris zijn gehoord en het horen ter terechtzitting 'niet noodzakelijk' is te achten. ^[13]

Voetnoten

[\[1\]](#)

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[\[2\]](#)

Wet van 26 november 2009, houdende partiële wijziging van het Wetboek van Strafrecht, Wetboek van Strafvordering en enkele aanverwante wetten in verband met rechtsontwikkelingen, internationale verplichtingen en geconstateerde wetstechnische gebreken en leemten, *Stb.* 2009, 525 (i.w.tr. 1 april 2010).

[\[3\]](#)

HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/626, m.nt. P.A.M. Mevis, r.o. 3.3.2.

[4]

Tweede NvW, *Kamerstukken II* 2008/09, 31391, 8, p. 14.

[5]

Wet van 5 oktober 2006 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering met betrekking tot het hoger beroep in strafzaken, het aanwenden van gewone rechtsmiddelen en het wijzigen van de tenlastelegging (stroomlijnen hoger beroep), *Stb.* 2006, 470 (i.w.tr. 1 juli 2007).

[6]

Brief van de voorzitter van het College van procureurs-generaal, 20 december 2004, kenmerk 531621/04/06, p. 9 (bijlage bij MvT, *Kamerstukken II* 2005/06, 30320, 3).

[7]

Stroomlijnen in hoger beroep. Rapport van de Werkgroep hoger beroep en verzet, zonder plaats, zonder datum van uitgifte (volgens MvT, *Kamerstukken II* 2005/06, 30320, 3, p. 1 op 12 november 2003 aangeboden aan de Tweede Kamer), p. 53-54.

[8]

Zie de wet van 10 november 2004 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering, het Wetboek van Strafrecht en de Wet op de rechterlijke organisatie in verband met het horen van getuigen en enkele verwante onderwerpen, *Stb.* 2004, 579 (i.w.tr. 1 januari 2005).

[9]

MvT, *Kamerstukken II* 2005/06, 30320, 3, p. 10.

[10]

MvT, *Kamerstukken II* 2005/06, 30320, 3, p. 49.

[11]

Aldus ook B.F. Keulen, 'Het Nederlandse stelsel van rechtsmiddelen in strafzaken', in: *Het stelsel van rechtsmiddelen in strafzaken* (preadvies Nederlands-Vlaamse Vereniging voor Strafrecht 2012), Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2012, p. 33-34.

[12]

HR 22 april 2008, *NJ* 2008/313, m.nt. P.A.M. Mevis, r.o. 3.4.

[13]

MvT, *Kamerstukken II* 2008/09, 31391, 8, p. 14.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 4.6

4.6 Wet van 19 juni 2013, *Stb.* 2013, 225 (i.w.tr. 1 juli 2013)

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 4.6

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgang

Wetboek van Strafvordering artikel 418

Bij de wet van 19 juni 2013 is in art. 418 lid 2 ten behoeve van de leesbaarheid de – door de wet van 26 november 2009 overbodig geworden – komma na de zinsnede 'dan wel' vervallen. ^[2] De wijziging werd voorgesteld bij de nota van wijziging en heeft gedurende de behandeling van het wetsvoorstel geen aandacht gekregen.^[3]

Voetnoten

[1]

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[2]

Wet van 19 juni 2013 tot wijziging van de Opiumwet en de Wet wapens en munitie in verband met de verruiming van de kring van ambtenaren, belast met de opsporing van de in deze wetten strafbaar gestelde feiten, alsmede van enkele andere wettelijke voorschriften van strafvorderlijke aard, *Stb.* 2013, 225 (i.w.tr. 1 juli 2013).

[3]

NvW, *Kamerstukken II* 2011/12, 33012, 7, p. 2.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 5

5 Ratio

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 5

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgeving

Wetboek van Strafvordering artikel 418

Het oproepen en horen van getuigen in hoger beroep is geen garantie voor materiële waarheidsvinding.^[2] Evenmin garandeert het de correctie van rechterlijke fouten of opvulling van leemten van de behandeling in eerste aanleg.^[3] Partijen wordt evenwel een herkansing geboden, indien in hoger beroep (opnieuw) getuigen kunnen worden opgeroepen en gehoord.^[4] Voorts kan daarbij het ondervragingsrecht als bedoeld in art. 6 lid 3 aanhef en sub *d* EVRM worden uitgeoefend. Het EHRM beoordeelt de strafrechtelijke procedure als geheel; indien in eerste aanleg een behoorlijke en effectieve ondervragingsgelegenheid is geboden, is het ondervragingsrecht in beginsel voldoende gerespecteerd. Dit brengt met zich dat de appelrechter een verzoek om dezelfde getuige nogmaals te ondervragen – behoudens bijzondere omstandigheden – mag afwijzen.^[5] In zoverre kunnen vanuit mensenrechtelijk en nationaalrechtelijk perspectief beperkingen worden gesteld aan de bevoegdheid tot het oproepen en horen van getuigen in hoger beroep.

Op grond van art. 418 kan het hof de (hernieuwde) oproeping van getuigen weigeren. Art. 418 lid 1 verwijst daartoe naar de tevens in eerste aanleg geldende weigeringsgronden van art. 288. Daarnaast zijn in art. 418 lid 2 en 3 twee aanvullende, op het hoger beroep toegesneden, weigeringsgronden opgenomen. De grondslag van deze laatste weigeringsgronden is het voortbouwend appel. Volgens de memorie van toelichting bij de Wet van 10 november 2004 mag 'bij de regeling van het hoger beroep (...) rekening worden gehouden met het feit dat een behandeling in eerste aanleg heeft plaatsgevonden'.^[6]

In het geval de berechting in eerste aanleg op tegenspraak heeft plaatsgevonden, kan het hof op grond van art. 418 lid 2 (hernieuwde) oproeping weigeren indien de getuige reeds ter terechtzitting in eerste aanleg dan wel door de rechter-commissaris is gehoord, en het hof het horen ter terechtzitting niet noodzakelijk oordeelt. Dat de getuige eerder door een rechter is gehoord, betekent niet zonder meer dat de noodzaak tot het opnieuw horen ontbreekt. Volgens de memorie van toelichting gaat het erom 'een zinloze herhaling van verhoren die in eerste aanleg hebben plaatsgevonden, te voorkomen'.^[7] Aan een verzoek tot het in de appelfase (opnieuw) horen van een reeds eerder door een rechter gehoorde getuige, worden in zoverre strengere motiveringsvereisten gesteld. In het bijzonder zal duidelijk moeten worden gemaakt waarom het opnieuw horen van de getuige noodzakelijk is.^[8]

Het geval dat een getuige reeds eerder bij de politie is gehoord, blijft in art. 418 lid 2 onbenoemd. In dat verband verdient evenwel opmerking dat uit de rechtspraak van de Hoge Raad kan worden afgeleid dat de (appel)rechter in voorkomende gevallen het oordeel dat oproeping niet in het belang van de verdediging is, kan doen steunen op de grond dat de getuige reeds eerder (in het bijzijn van de verdediging) bij de politie dan wel ten overstaan van een rechter is gehoord.^[9] Daarmee wordt aangeknoopt bij het uitgangspunt van het EHRM: 'an accused should be given an adequate and proper opportunity to challenge and question a witness against him, either at the time the witness was making his statement or at some later stage of the proceedings'.^[10]

Indien de verdachte hoger beroep heeft ingesteld, kan het hof op grond van art. 418 lid 3 de oproeping van niet bij schriftuur

opgegeven getuigen weigeren indien het horen ter terechtzitting niet noodzakelijk is te achten. Van de verdediging wordt aldus een actieve proceshouding verwacht. Dat niet binnen de termijn van art. 410 lid 3 duidelijkheid is verschaft over de in hoger beroep te horen getuigen, betekent evenwel niet zonder meer dat de noodzaak tot het horen ontbreekt. Tardiviteit is in de rechtspraak van de Hoge Raad niet aanvaard als een zelfstandige grond voor het afwijzen van getuigenverzoeken.^[11] In ieder geval zal de onderhavige weigeringsgrond niet onverkort kunnen worden toegepast indien de aanvulling op het verkorte vonnis niet tijdig beschikbaar is.^[12] Dat geldt ook indien de verdachte voorafgaand aan de uiterste datum voor indiening van de appelschriftuur nog niet van rechtsbijstand is voorzien, of wanneer zich na die datum nog onvoorziene ontwikkelingen voordoen.^[13]

Voetnoten

[\[1\]](#)

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[\[2\]](#)

Vgl. *Kamerstukken II* 1913/14, 286, 3, p.149 (MvT). Zie hierover o.a. M.J. Dubelaar, *Betrouwbaar getuigenbewijs. Totstandkoming en waardering van strafrechtelijke getuigenverklaringen in perspectief* (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 2014, p. 400-403.

[\[3\]](#)

Vgl. J. de Hullu, *Over rechtsmiddelen in strafzaken* (diss. Groningen), Arnhem: Gouda Quint 1989, p. 108-109.

[\[4\]](#)

Vgl. *Kamerstukken II* 2005/06, 30320, 3, p. 5-6 (MvT).

[\[5\]](#)

Zie B. de Wilde, *Stille getuigen. Het recht belastende getuigen in strafzaken te ondervragen (artikel 6 lid 3 sub d EVRM)* (diss. Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 2015, p. 34-40, 183-185, 239-240 en de daar genoemde jurisprudentie.

[\[6\]](#)

Kamerstukken II 2003/04, 29254, 3, p. 13 (MvT).

[\[7\]](#)

Kamerstukken II 2003/04, 29254, 3, p. 14 (MvT).

[\[8\]](#)

Vgl. B. de Wilde, *Stille getuigen. Het recht belastende getuigen in strafzaken te ondervragen (artikel 6 lid 3 sub d EVRM)* (diss. Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 2015, p. 377.

[\[9\]](#)

Zie aant. 4.2.

[\[10\]](#)

EHRM 20 november 1989, Series A 166, *NJ* 1990/245, m.nt. E.A. Alkema, *AA* 1990, p. 315-327 (*Kostovski vs. Nederland*), m.nt. A.H.J. Swart, § 41, o.a. herhaald in EHRM 15 december 2011, appl. nr. 26766/05 en 22228/06, *NJ* 2012/283 (*Al-Khawaja en Tahery vs. Verenigd Koninkrijk*), m.nt. T.M. Schalken en A.E. Alkema, § 118.

[\[11\]](#)

Zie conclusie A-G Knigge (punt 8-11) voor HR 16 september 2008, *NJ* 2008/513 onder verwijzing naar HR 12 januari 1999, *NJ* 1999/450, m.nt. A.C. 't Hart. Vgl. tevens HR 3 januari 2012, *NJ* 2012/38, r.o. 2.3.2; HR 14 februari 2012, ECLI:NL:HR:2012:BU7313.

[\[12\]](#)

Tevens kan volgens HR 16 september 2008, *NJ* 2008/514, r.o. 3.5.2 worden gedacht aan gevallen waarin aanvankelijk is volstaan met een stempelvonnis ex art. 378a, en de nadien op de voet van art. 378 lid 2 gedane aantekening niet tijdig beschikbaar is.

[\[13\]](#)

HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/626, m.nt. P.A.M. Mevis, r.o. 3.4.1-3.4.2.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 6

6 Processuele verwerking

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 6

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgang

Wetboek van Strafvordering artikel 418

Het is de (appel)rechter toegestaan eerst bij einduitspraak op getuigenverzoeken te beslissen. Een op de terechtzitting gegeven beslissing over het oproepen van getuigen, betreft een uitspraak die geen einduitspraak is (art. 138).^[2] In de literatuur wordt zij wel aangemerkt als tussenuitspraak.^[3] Daarop zijn de in art. 357-366 neergelegde vormvoorschriften, in het bijzonder de in art. 365 neergelegde eis van een zelfstandig (van het proces-verbaal van de terechtzitting te onderscheiden) geschrift, niet van toepassing.^[4] In termen van art. 404 is sprake van een 'vonnis (...) in de loop van het onderzoek ter terechtzitting gegeven'.^[5] Tegen deze 'vonnissen die geen einduitspraken zijn' kan ingevolge art. 406 slechts gelijktijdig met de einduitspraak hoger beroep worden aangewend. In cassatie geldt eenzelfde regel op grond van art. 428. De – bij tussenuitspraak gegeven – afwijzende beslissing op een getuigenverzoek, werkt dusdanig door in de – bij einduitspraak gegeven – bewijsbeslissing, dat uit de akte van hoger beroep of cassatie in voorkomende gevallen niet uitdrukkelijk hoeft te blijken dat men daartegen opkomt.^[6] In die gevallen wordt het beroep geacht ook tegen deze tussenuitspraak te zijn gericht.^[7] De appelrechter is vanwege zijn zelfstandige verantwoordelijkheid voor het onderzoek ter terechtzitting, bij de beoordeling van de wenselijkheid van het horen van een getuige niet gebonden aan een eerdere beslissing van de rechtbank dat laatstgenoemde daartoe geen noodzaak zag.^[8] Bovendien is voor de vraag of het hoger beroep zich mede uitstrekt over tussenuitspraken, volgens de Hoge Raad tevens de proceshouding van de verdediging van belang.^[9]

Ingevolge art. 415 lid 1 jo. 330 dient het hof op straffe van nietigheid te beslissen op een verzoek tot (hernieuwde) oproeping van niet verschenen getuigen. De omvang van de responsieplicht verschilt al naar gelang de inhoud van hetgeen is verzocht.^[10] Dit een en ander geldt tevens voor tijdens de terechtzitting op de voet van art. 328 (jo. 331 lid 1) jo. 315 gedane verzoeken.^[11] In zijn arrest van 17 april 2007 besliste de Hoge Raad dat een dergelijke beslissing 'dient te zijn vervat in het verkorte (...) arrest, voor zover op het verzoek niet reeds ter terechtzitting is beslist'.^[12] De beslissing mag niet worden opgenomen in de aanvulling op het verkorte arrest, of in een na de datum van het arrest opgemaakt proces-verbaal van de zitting.^[13] Wanneer een beslissing op een voorwaardelijk getuigenverzoek in plaats van in het verkorte arrest, in de aanvulling daarop wordt opgenomen heeft de verdachte in cassatie echter onvoldoende rechtens te respecteren belang bij vernietiging. 'Hij kan immers de juistheid en begrijpelijkheid van de beslissing op het voorwaardelijk getuigenverzoek in volle omvang aan de Hoge Raad voorleggen'.^[14]

Indien de (appel)rechter in strijd met art. 330 heeft verzuimd te beslissen op een getuigenverzoek doch het betreffende verzoek slechts had kunnen afwijzen, dan wel indien sprake is van meerdere terechtzittingen en de verdediging niet heeft geklaagd dat het hof heeft verzuimd te beslissen op een eerder gedaan verzoek, hoeft dat niet tot vernietiging van de gewezen uitspraak te leiden. Dat geldt ook indien het hof bij de afwijzing van een getuigenverzoek een onjuiste maatstaf heeft gehanteerd dan wel de afwijzing ontoereikend heeft gemotiveerd, doch het verzoek slechts had kunnen worden afgewezen (zij het op andere gronden) of niet had kunnen leiden tot het daarmee beoogde doel.

In de (uitleverings-)zaak die leidde tot een arrest van de Hoge Raad van 9 juni 2015, had de rechtbank bij de afwijzing van een verzoek om een tweetal advocaten als getuige te horen een onjuiste maatstaf aangelegd.^[15] In zijn conclusie voorafgaand aan dit arrest zet advocaat-generaal Aben helder uiteen dat ook indien de rechtbank de juiste maatstaf had aangelegd, de uitkomst onvermijdelijk afwijzend was geweest. De rechtbank had het verzoek alleen maar kunnen afwijzen, zij het op andere gronden.^[16] Onder verwijzing naar de conclusie van de advocaat-generaal en zijn overzichtsarrest inzake het horen van getuigen van 1 juli 2014, komt de Hoge Raad tot het oordeel dat het middel niet tot cassatie kan leiden. Uit een arrest van 19 juni 2012 volgt dat een middel dat terecht klaagt dat een onjuiste maatstaf is aangelegd (bij de beoordeling van een verzoek tot aanhouding voor het opmaken van een reclasseringsrapportage), evenmin tot cassatie kan leiden indien 'inwilliging van het verzoek niet had kunnen leiden tot het daarmee beoogde doel'.^[17] In de zaak die leidde tot een arrest van de Hoge Raad van 7 oktober 2008, werd geklaagd over het ontbreken van (een met redenen omklede) beslissing op een getuigenverzoek. Hetgeen de desbetreffende getuigen konden verklaren was echter niet relevant voor de strafwaardigheid van het gedrag van de verdachte, zodat het ontbreken aan het voor vernietiging vereiste belang.^[18] Ook in dit geval had het hof het verzoek (wegens het ontbreken van de noodzaak) slechts kunnen afwijzen. Tegen deze achtergrond verdient eveneens een arrest van de Hoge Raad van 13 mei 2015 aandacht. Het hof had op grond van uitkomsten van een na sluiting van het onderzoek ter terechtzitting gelast onderzoek, vastgesteld dat de door de verdediging (voorwaardelijk) verzochte getuige inmiddels was overleden zodat het horen niet meer mogelijk was. Daarom had de verdachte geen belang

meer bij heropening van het onderzoek en wees het hof het verzoek om deze getuige te horen af. Dat oordeel was volgens de Hoge Raad niet onbegrijpelijk.^[19] Ook hier lijkt de gedachte te zijn dat de uitkomst na terug- of verwijzing geen andere zou kunnen worden. Voorts dient gewezen te worden op een arrest van de Hoge Raad van 30 september 2014. In deze zaak had de verdediging op de eerste terechtzitting bij het hof verzocht om de oproeping van een getuige. In het middel werd gesteld dat het hof – in strijd met art. 415 lid 1 jo. 330 – had verzuimd hierop een beslissing te geven. Of deze lezing van het proces-verbaal van de terechtzitting juist is, kon volgens de Hoge Raad in het midden blijven. Zowel in het geval dat voornoemd proces-verbaal aldus moet worden gelezen dat het hof een (toewijzende) beslissing heeft genomen op het verzoek, als in het geval dat het hof op die terechtzitting niet op het verzoek heeft beslist, is het middel tevergeefs voorgesteld. De verdediging is tijdens de nadere terechtzittingen namelijk niet opgekomen tegen het uitblijven van een beslissing, zodat geen sprake kan zijn van een rechtens te respecteren belang bij cassatie.^[20]

De Hoge Raad heeft op grond van het bij de Wet versterking cassatierechtspraak ingevoerde art. 80a RO de bevoegdheid om een cassatieberoep niet-ontvankelijk te verklaren, wanneer de aangevoerde klachten geen behandeling in cassatie rechtvaardigen omdat de partij die het cassatieberoep instelt klaarblijkelijk onvoldoende belang heeft bij het cassatieberoep.^[21] In zijn overzichtsarrest inzake het oproepen en horen van getuigen van 1 juli 2014, overwoog de Hoge Raad onder meer 'dat met inachtneming van de uit art. 80a RO voortvloeiende terughoudendheid bij de toetsing in cassatie in gevallen waarin het belang bij vernietiging niet evident is, die toetsing zich (...) zal concentreren op de vraag of de beslissing van de feitenrechter ten aanzien van het al dan niet oproepen onderscheidenlijk horen van getuigen begrijpelijk is. Daarbij is aangetekend dat die begrijpelijkheid in verband met de aan de feitenrechter voorbehouden weging en waardering van de omstandigheden van het geval in cassatie slechts in beperkte mate kan worden getoetst.'^[22] Te dien aanzien heeft de Hoge Raad in een arrest van 8 september 2015 voorts opgemerkt dat bij de beantwoording van de vraag naar het – rechtens te respecteren – belang 'onder omstandigheden ook een rol kan spelen dat onvoldoende duidelijk is welke betekenis het horen van de getuige kan hebben voor het beantwoorden van een van de vragen van art. 348 en 350 Sv.'^[23] Hieruit kan worden afgeleid dat de processuele opstelling van de verdediging in feitelijke aanleg relevant is voor de beoordeling van (afgewezen) getuigenverzoeken in cassatie,^[24] terwijl blijkens voornoemd arrest van 8 september 2015 tevens van de verdediging wordt verwacht dat zij 'in de cassatieschriftuur toelicht welk belang zij heeft bij een klacht over de afwijzing van het verzoek die getuige te horen'.

Voetnoten

[\[1\]](#)

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[\[2\]](#)

Zie bijv. HR 15 september 2015, ECLI:NL:HR:2015:2582.

[\[3\]](#)

Zie o.a. Corstens & Borgers 2014, p. 888; J.H. Klifman, 'Appel van tussenvonnissen', in: L.E.M. Hendriks e.a. (red.), *Hoofdstukken strafprocesrecht*, Deventer: Gouda Quint 1999, p. 431-433; H.G.M. Krabbe, *Verzet en hoger beroep in strafzaken*, Alphen aan de Rijn: H.D. Tjeenk Willink 1983, p. 50-51; M. van der Horst & J.H. Wesseling, 'Het instellen van rechtsmiddelen tegen tussen- en eindbeslissingen in strafzaken', *Advocatenblad* 1986, 3, p. 57.

[\[4\]](#)

Zie aant. 5-7 op art. 138 (suppl. 44, juli 1984); R.C.P. Haentjes, aant. 5 op art. 404 (suppl. 71, februari 1990).

[\[5\]](#)

W.H. Vellinga, 'Hoger beroep in verandering', *Trema* 2007, 3, p. 77 wijst erop dat grieven zich naar de tekst van de wet (art. 410) tegen het vonnis en niet tegen de behandeling ter terechtzitting richten.

[\[6\]](#)

Corstens & Borgers 2014, p. 893.

[\[7\]](#)

Zie bijv. HR 23 december 1986, *NJ* 1987/639.

[\[8\]](#)

Zie J.B.H.M. Simmelink, aant. 7 op art. 406 (suppl. 163, oktober 2007).

[\[9\]](#)

HR 10 januari 1989, *NJ* 1989/516; HR 21 maart 1989, *NJ* 1989/865, m.nt. Th.W. van Veen; HR 17 september 1990, *NJ* 1991/12.

[\[10\]](#)

Vgl. HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.76. Zie tevens A.J.A. van Dorst, *Cassatie in strafzaken* (Studiepockets strafrecht dl. 9), Deventer: Kluwer 2015, p. 222-223.

[\[11\]](#)

Zie HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.36, 2.37, 2.44, 2.55, 2.61.

[12]

HR 17 april 2007, *NJ* 2007/252, r.o. 3.3. Vgl. HR 23 maart 2004, ECLI:NL:HR:2004:AO3254, r.o. 3.3-3.4.

[13]

HR 4 januari 2011, ECLI:NL:HR:2011:BO3395, r.o. 2.4 In zijn conclusie (punt 10) voor HR 17 april 2007, *NJ* 2007/252 wijst A-G Knigge er nog op dat niet voldoende is dat de afwijzing van het verzoek impliciet in het proces-verbaal van de zitting of het (verkort) vonnis of arrest besloten ligt.

[14]

HR 6 november 2012, *NJ* 2013/143, *JIN* 2012/206, m.nt. M.L.C.C. de Bruijn-Lückers, r.o. 3.4. Zie J.M. Reijntjes, noot (punt 2) onder HR 6 november 2012, *NJ* 2013/144: 'De Hoge Raad houdt er (...) aan vast dat de desbetreffende beslissing in het verkorte vonnis moet worden opgenomen (...), maar is bereid om over dit verzuim heen te stappen, mits het ontbrekende alsnog in de aanvulling op het vonnis (art. 365a lid 2) wordt weergegeven; dan heeft immers niemand bij vernietiging enig rechtens te respecteren belang. Zo wordt enerzijds verdere uitholling van de wettelijke regeling voorkomen, en tegelijkertijd aangesloten bij de wens om nodeloze vernietigingen te voorkomen.

[15]

HR 9 juni 2015, ECLI:NL:HR:2015:1497, r.o. 2.3-2.6. De vaststelling dat het hier gaat om een uitleveringszaak is met het oog op de rol van de Hoge Raad in dergelijke zaken van belang (art. 31 lid 8 Uw). Zie hierover A.J.A. van Dorst, *Cassatie in strafzaken* (Studiepockets strafrecht dl. 9), Deventer: Kluwer 2015, p. 162-166.

[16]

Conclusie A-G Aben (punt 17-47) voor HR 9 juni 2015, ECLI:NL:HR:2015:1497.

[17]

HR 19 juni 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW8671.

[18]

HR 7 oktober 2008, *NJ* 2008/542, r.o. 4.3.1-4.3.2.

[19]

HR 13 mei 2015, ECLI:NL:HR:2015:1232, r.o. 2.6.

[20]

HR 30 september 2014, *NJ* 2014/450, r.o. 2.4-2.7. Vgl. HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.75; HR 18 maart 2014, *NJ* 2014/409, m.nt. J.M. Reijntjes, r.o. 2.4; HR 20 december 2013, ECLI:NL:HR:2013:2056; HR 18 maart 2008, *NJ* 2008/452, m.nt. J.M. Reijntjes; HR 11 maart 2008, *NJ* 2008/174; HR 3 juli 2005, *NJ* 2005/366; HR 3 juli 2001, *NJ* 2001/535. M.J. Borgers, noot (punt 10) onder HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 wijst erop dat de reden voor toepassing van art. 80a RO in deze gevallen – anders dan in de gevallen waarin niet valt te verwachten dat na terug- of verwijzing een andere uitkomst zal worden bereikt – in de sfeer van rechtsverwerking lijkt te liggen: 'doordat het verzuim eerder aan de orde had kunnen worden gesteld en daarmee de kans op spoedig herstel is verspeeld, mag in beginsel over dat verzuim later niet worden geklaagd. Dat ligt anders wanneer de verdachte in cassatie (duidelijk) toelicht waarom hij niet eerder is opgekomen tegen het verzuim van de rechter in hoger beroep.'

[21]

Wet van 15 maart 2012 tot wijziging van de Advocatenwet, de Wet op de rechterlijke organisatie en enige andere wetten ter versterking van de cassatierechtspraak (versterking cassatierechtspraak), *Stb.* 2012, 116 (i.w.tr. 1 juli 2012).

[22]

HR 7 juni 2016, ECLI:NL:HR:2016:1005, r.o. 2.2. Blijkens HR 8 maart 2016, ECLI:NL:HR:2016:379 geldt dit toetsingskader eveneens in ontnemingszaken.

[23]

HR 8 september 2015, *NJ* 2015/417 m.nt. T.M. Schalken, r.o. 2.2.

[24]

Zie T. Kooijmans, noot (punt 4) onder HR 22 maart 2016, *NJ* 2016/226.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 7

7 Processuele bijzonderheden

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 7

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgeving

Wetboek van Strafvordering artikel 418

7.1 Voorwaardelijke getuigenverzoeken7.2 Herhaalde getuigenverzoeken7.3 Niet-definitieve beslissingen7.4 Herstelmogelijkheden

Voetnoten

[\[1\]](#)

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 7.1

7.1 Voorwaardelijke getuigenverzoeken

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 7.1

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgeving

Wetboek van Strafvordering artikel 418

In een arrest van 4 maart 2008 heeft de Hoge Raad geoordeeld dat 'de opvatting dat aan een verzoek geen voorwaarden kunnen worden verbonden dan wel, indien de aan het verzoek verbonden voorwaarde is vervuld, op een voorwaardelijk verzoek niet uitdrukkelijk behoeft te worden beslist' onjuist is. ^[2] Een voorwaardelijk getuigenverzoek is (aldus) een verzoek als bedoeld in art. 328 (jo. 331 lid 1) dat strekt tot het (doen) horen van met name genoemde getuigen, waarop ingevolge art. 330 op straffe van nietigheid dient te worden beslist indien de aan het verzoek verbonden voorwaarde in vervulling gaat.^[3] Het kan zowel gaan om verzoeken om toepassing te geven aan art. 315, als om verzoeken tot hernieuwde oproeping als bedoeld in art. 287.^[4] Vgl. HR 24 november 2015, ECLI:NL:HR:2015:3355 en HR 7 april 2015, ECLI:NL:HR:2015:902. Op grond van art. 415 lid 1 kunnen voorwaardelijke getuigenverzoeken tevens in hoger beroep worden gedaan. Voorafgaand aan de vraag of de in het verzoek genoemde voorwaarde is vervuld, zal het hof de vraag moeten beantwoorden of sprake is van een verzoek waarop een uitdrukkelijke beslissing moet worden gegeven. Daartoe is vereist dat sprake is van een gemotiveerd, duidelijk en stellig verzoek.^[5] Het verzoek dient welomschreven te zijn en mag geen sterk algemeen karakter hebben.^[6] Daarnaast zal de voorwaarde, zoals die volgens het hof door de verdediging is bedoeld, moeten zijn vervuld.^[7] De Hoge Raad treedt daarbij in beginsel niet in een – redelijke – feitelijke uitleg.^[8]

Zowel de verdediging als het Openbaar Ministerie zal een voorwaardelijk getuigenverzoek kunnen doen.^[9] In de zaak die heeft geleid tot een arrest van de Hoge Raad van 22 maart 2016, had het hof de verdediging de mogelijkheid tot het doen van een voorwaardelijk getuigenverzoek ontzegd, omdat het van oordeel was dat het met de toewijzing van een dergelijk verzoek reeds een oordeel zou geven over de vraagpunten van art. 348/350 en aldus de schijn van partijdigheid over zich zou afroepen. Volgens de Hoge Raad kan een zodanige uitleg niet worden aanvaard 'omdat zij wezenlijk tekort kan doen aan belangen die de verdediging met deze verzoeken beoogt te dienen'. ^[10] Annotator Kooijmans heeft erop gewezen dat deze belangen betrekking kunnen hebben op een subsidiaire verdedigingslijn, alsmede een daarmee samenhangend belang van proces-economie.^[11]

Dat de Hoge Raad voorwaardelijke getuigenverzoeken toestaat, is niet vanzelfsprekend. Het komt niet zelden voor dat de (appel)rechter een dergelijk getuigenverzoek over het hoofd ziet, met als gevolg dat zijn uitspraak aan een motiveringsgebrek lijdt. Indien de verdachte daarbij belang heeft, zal in die gevallen cassatie (moeten) volgen.^[12] Bezien vanuit het oogpunt van algemeen belang, is dat wellicht niet wenselijk. Daarnaast dient erop te worden gewezen dat op een ter terechtzitting gedaan (voorwaardelijk) getuigenverzoek in de regel het noodzakelijkheids criterium van toepassing, dat verband houdt met de taak en verantwoordelijkheid van de strafrechter voor de volledigheid van het onderzoek van de zaak. Te dien aanzien heeft de Hoge Raad in zijn overzichtsarrest van 1 juli 2014 overwogen, dat (slechts) van belang is of de rechter het horen ‘noodzakelijk acht met het oog op de volledigheid van het onderzoek’.^[13] In aanmerking genomen dat de bevoegdheid tot heropening van het onderzoek ter terechtzitting (art. 346) en het (ambtshalve) opdracht geven tot het horen van getuigen (art. 315) een uitwerking vormt van de verantwoordelijkheid die de rechter heeft voor de materiële waarheidsvinding, dient de beoordeling van de volledigheid van het onderzoek ter terechtzitting onzes inziens niet afhankelijk worden gesteld van het al dan niet vervuld zijn van een door de verdediging – of het Openbaar Ministerie – gestelde voorwaarde. Daarbij zien wij er niet aan voorbij dat de rechter de genoemde bevoegdheid ook ambtshalve zal kunnen aanwenden; problematisch is dat het getuigenverzoek eerst na de vaststelling (die in de regel na afloop van de terechtzitting zal plaatsvinden) dat een voorwaarde is vervuld, zal worden beoordeeld. In zoverre heeft de Hoge Raad in een arrest van 22 maart 2016 terecht het oordeel van de rechter ter terechtzitting centraal gesteld:

‘(...) Indien de rechter van oordeel is dat hij nog niet in staat is op verantwoorde wijze te beslissen op een verzoek tot het horen van getuigen of deskundigen of het doen van nader onderzoek, kan hij de beslissing op het verzoek aanhouden tot een nadere terechtzitting of beslissen dat daarop eerst na sluiting van het onderzoek ter terechtzitting bij vonnis of arrest zal worden beslist. Indien de rechter meent over voldoende gegevens te beschikken om een verantwoorde beslissing te geven op een voorwaardelijk verzoek tot het horen van getuigen of deskundigen of het doen van nader onderzoek, kan hij – met voorbijgaan aan de gestelde voorwaarde – aanstonds op dat verzoek beslissen.’^[14]

Voetnoten

[1]

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[2]

HR 4 maart 2008, *NJ* 2008/157, r.o. 3.5.2. Zie tevens HR 31 januari 2006, ECLI:NL:HR:2006:AU5632, r.o. 3.3.

[3]

Zie tevens C.P.J. Scheele, ‘Het beoordelen van getuigenverzoeken: een leidraad voor de praktijk’, *Strafblad* 2011, 1, p. 71.

[4]

Vgl. HR 24 november 2015, ECLI:NL:HR:2015:3355 en HR 7 april 2015, ECLI:NL:HR:2015:902.

[5]

Vgl. o.a. HR 19 mei 2009, *NJ* 2009/251; HR 1 september 2009, ECLI:NL:HR:2009:BI8549; HR 25 september 2007, ECLI:NL:HR:2007:BA7658; HR 29 maart 2005, ECLI:NL:HR:2005:AS6009; HR 15 maart 2005, ECLI:NL:HR:2005:AR3260; HR 23 november 1999, *NJ* 2000/128; HR 30 juni 1998, *NJ* 1999/60, m.nt. G. Knigge; HR 29 mei 1979, *NJ* 1979/462.

[6]

HR 17 april 2007, *NJ* 2007/247; conclusie A-G Jörg (punt 6) voor HR 1 september 2009, ECLI:NL:HR:2009:BJ3498 (niet gepubliceerd); HR 19 mei 2009, *NJ* 2009/251; conclusie A-G Machielse voor HR 19 juni 2007, ECLI:NL:HR:2007:BA7925 (niet gepubliceerd).

[7]

Vgl. o.a. HR 3 januari 2012, ECLI:NL:HR:2012:BU2901, r.o. 2.3-2.4 en HR 24 juni 2008, ECLI:NL:HR:2008:BD0429, r.o. 3.2-3.3.

[8]

Zie J. Silvis, noot (punt 11) onder HR 19 juni 2007, *VA* 2008/7 met verwijzingen.

[9]

Vgl. conclusie A-G Vellinga (punt 26-35) voor HR 31 mei 2016, ECLI:NL:HR:2016:1013.

[10]

HR 22 maart 2016, *NJ* 2016/228, r.o. 2.6.2.

[11]

T. Kooijmans, noot (punt 4) onder HR 22 maart 2016, *NJ* 2016/226.

[12]

Vgl. HR 7 juni 2016, ECLI:NL:HR:2016:1005, r.o. 2.4.3.

[13]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.8.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 7.2

7.2 Herhaalde getuigenverzoeken

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 7.2

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgeving

Wetboek van Strafvordering artikel 418

De regel dat de beraadslaging in appel mede geschiedt naar aanleiding van het onderzoek in eerste aanleg (art. 422 lid 2), brengt niet mee dat de appelrechter tevens dient te beslissen op aldaar (al dan niet tevergeefs) gedane getuigenverzoeken.^[2] Indien de verdediging een in eerste aanleg gedaan getuigenverzoek in appel handhaaft, dient het ter terechtzitting in hoger beroep uitdrukkelijk te worden herhaald.^[3] De Hullu wijst er in zijn noot onder een arrest van de Hoge Raad van 7 mei 2002 op dat de herhaling bovendien specifiek en gepreciseerd dient te zijn.^[4] Onvoldoende is een algemene verwijzing naar de in eerste aanleg overgelegde pleitnota, al dan niet onder de toevoeging 'hetgeen in eerste aanleg werd bepleit als (...) woordelijk herhaald en ingelast te beschouwen'.^[5] Het enkele ter terechtzitting in hoger beroep overleggen van deze pleitnota kan niet gelden als een verzoek ex art. 330.HR 22 mei 2001, NJ 2001/656, r.o. 3.3. Vgl. HR 18 juni 1974, NJ 1974/452. Deze eisen passen bij een op het geding in eerste aanleg voortbouwende appelbehandeling.^[6] De Wet stroomlijnen hoger beroep heeft geen verandering gebracht in de vaste rechtspraak op grond waarvan de appelrechter niet verplicht is te beslissen op hetgeen in de appelschriftuur (art. 410 lid 1) wordt aangevoerd.^[7] De Hoge Raad heeft in een arrest van 24 november 2009 beslist dat de appelrechter evenmin is gehouden te beslissen op bij appelschriftuur gedane getuigenverzoeken (art. 410 lid 3).^[8] Uit art. (410 lid 3 jo. 263 lid 2 jo. 415 lid 1 jo.) 287 lid 3 volgt dat alleen een herhaald, ter terechtzitting gedaan verzoek, daartoe noopt; op andere dan ter terechtzitting gedane verzoeken hoeft de rechter – ingevolge art. 330 – niet (uitdrukkelijk) te beslissen.^[9] De omstandigheid dat de verdachte in hoger beroep niet wordt bijgestaan door een raadsman, maakt dit volgens een arrest van de Hoge Raad van 17 mei 2011 niet anders.^[10] In dit arrest herhaalt de Hoge Raad echter niet dat geen rechtsregel het hof ertoe verplicht te onderzoeken of de verdachte bij zijn eerder bij appelschriftuur gedane verzoek blijft.^[11] Dit kan een indicatie vormen voor een ruimhartige opstelling van de (appel)rechter indien de verdachte niet van rechtsbijstand is voorzien.^[12] De rechtspraak van de Hoge Raad verplicht daar immers ook toe in het kader van niet tijdig bij appelschriftuur opgegeven getuigen,^[13] alsmede bij de beoordeling van de door een dergelijke verdachte aan een getuigenverzoek ten grondslag gelegde motivering.^[14] Niet zelden wordt ook binnen dezelfde aanleg het instrument van de (algemene) herhaling van (getuigen)verzoeken gebezigd.^[15] Het hof is gehouden ook op dergelijke, eerder gedane en afgewezen, verzoeken te beslissen.^[16] Daaraan ontbrak het in een tweetal zaken die leidden tot arresten van de Hoge Raad van 3 juli 2001 en 5 juli 2005. In beide gevallen leidde dat evenwel niet tot cassatie doordat de verdachte daarbij geen rechtens te respecteren belang had, waarbij de Hoge Raad (telkens) in aanmerking nam dat:

- 'a het Hof het [eerder, red.] ter terechtzitting (...) gedane verzoek (...) met toepassing van de juiste maatstaf (...) gemotiveerd heeft afgewezen,
- b. de raadsman ter terechtzitting (...) heeft gepersisteerd bij bedoeld verzoek zonder dat hij is ingegaan op de door het Hof aan diens beslissing gegeven motivering en zonder dat ter ondersteuning van het standpunt van de raadsman een beroep is gedaan op nieuwe feiten en omstandigheden en
- c. 's Hofs tussenbeslissing (...), waarop de bestreden uitspraak mede steunt, ook in cassatie niet wordt bestreden (...).'^[17]

Met betrekking tot de onder a vermelde voorwaarde, verdient opmerking dat de Hoge Raad in zijn overzichtsarrest inzake

het oproepen en horen van getuigen van 1 juli 2014 heeft bepaald dat de enkele omstandigheid dat het hof bij de afwijzing van een getuigenverzoek niet de juiste maatstaf heeft genoemd, niet zonder meer voldoende – rechtens te respecteren – belang oplevert bij vernietiging van de bestreden uitspraak.^[18] In verband met het onder *b* vermelde beroep op nieuwe feiten en omstandigheden, dient te worden gewezen op een arrest van de Hoge Raad van 11 september 2001. Na de afwijzing van het eerste verzoek in die zaak, was een andere getuige gehoord wiens verklaring aanleiding kon geven het eerder afgewezen verzoek alsnog toe te wijzen zodat het niet-beslissen op het herhaalde verzoek hier leidde tot vernietiging.^[19] In de zaak die leidde tot een arrest van de Hoge Raad van 11 maart 2008 was de raadsman wel ingegaan op de motivering waarmee het hof het eerder gedane verzoek had afgewezen, doch volgens de Hoge Raad onvoldoende nu ‘geen beroep is gedaan op feiten en omstandigheden die niet reeds bekend waren ten tijde van de afwijzing van het eerste verzoek (...), terwijl evenmin – in weerwil van hetgeen het Hof aan de afwijzing van dat verzoek ten grondslag heeft gelegd – is aangevoerd in welk opzicht de getuige zou kunnen verklaren over de strafzaak tegen de verdachte’. ^[20] Aldus gelden strenge(re) eisen voor de onderbouwing van een herhaald verzoek. Uit het ‘*Puttense Moordzaak*-arrest’ volgt bijvoorbeeld dat de verdachte thans reeds indien enkel is voldaan aan de onder *b* vermelde voorwaarde onvoldoende – rechtens te respecteren – belang bij zijn klacht heeft:

‘In aanmerking genomen dat het Hof bij tussenarrest (...) het verzoek gemotiveerd heeft afgewezen en dat het verzoek ter terechtzitting [...] is herhaald zonder dat is ingegaan op de door het Hof aan diens beslissing gegeven motivering en zonder dat ter ondersteuning van het standpunt van de raadsman een beroep is gedaan op nieuwe feiten en omstandigheden, heeft de verdachte geen in rechte te respecteren belang bij de klacht dat in de einduitspraak van het Hof een uitdrukkelijke beslissing ontbreekt omtrent het opnieuw gedane verzoek.’ ^[21]

Voetnoten

[\[1\]](#)

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[\[2\]](#)

Vgl. HR 7 december 2010, *NJ* 2011/295, m.nt. P.A.M. Mevis, r.o. 3.2.

[\[3\]](#)

HR 30 juni 1998, *NJ* 1990/60, m.nt. G. Knigge.

[\[4\]](#)

J. de Hullu, noot (punt 2) onder HR 7 mei 2002, *NJ* 2002/428.

[\[5\]](#)

HR 7 mei 2002, *NJ* 2002/428, r.o. 4.3; HR 12 februari 2002, *NJ* 2002/427.

[\[6\]](#)

Aldus ook R. Verheul & H.Th. Pos, *Verweren in strafzaken* (Praktijkwijzer strafrecht dl. 4), Deventer: Kluwer 2011, p. 52.

[\[7\]](#)

HR 7 januari 1986, *NJ* 1986/693; HR 14 september 1981, *NJ* 1981/666. In dezelfde zin J. Hielkema & H.M.E. Tebbenhoff Rijnenberg, aant. 4b op art. 410, in: *T&C Strafvordering* 2015.

[\[8\]](#)

HR 24 november 2009, *NJ* 2009/607, r.o. 2.4.

[\[9\]](#)

Vgl. HR 4 maart 2008, *NJ* 2008/157; HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/626, m.nt. P.A.M. Mevis, r.o. 3.3.1; HR 19 september 1994, *NJ* 1995/11, r.o. 6.3.

[\[10\]](#)

HR 17 mei 2011, *NJ* 2011/245, r.o. 3.3.

[\[11\]](#)

Vgl. HR 24 november 2009, *NJ* 2009/607, r.o. 2.5.

[\[12\]](#)

Een andere verklaring is dat in HR 24 november 2009, *NJ* 2009/607 het subsidiaire onderdeel van het namens de verdachte voorgestelde cassatiemiddel klaagde dat het hof niet had vastgesteld of de verdediging bleef bij haar in de appelschriftuur gedaan getuigenverzoek. In HR 17 mei 2011, *NJ* 2011/245 klaagde het middel enkel dat het hof had verzuimd te beslissen op bedoeld getuigenverzoek.

[\[13\]](#)

HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/626, m.nt. P.A.M. Mevis, r.o. 3.4.2.

[\[14\]](#)

Zie o.a. HR 17 april 2007, *NJ* 2007/251; HR 15 maart 2005, ECLI:NL:HR:2005:AR3260; HR 27 april 2004, 01559/03 (niet gepubliceerd). Vgl. met

[15]

Vgl. J. de Hullu, noot (punt 4) onder HR 7 mei 2002, *NJ* 2002/428.

[16]

Zie o.a. HR 17 september 2013, *NJ* 2014/91, m.nt. T.M. Schalken), r.o. 4.5.

[17]

HR 5 juli 2005, *NJ* 2005/366, r.o. 3.6; HR 3 juli 2001, *NJ* 2001/535, r.o. 3.3. Vgl. HR 11 maart 2008, *NJ* 2008/174, r.o. 3.4.

[18]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.75.

[19]

HR 11 september 2001, *NJ* 2002/218.

[20]

HR 11 maart 2008, *NJ* 2008/174.

[21]

HR 17 september 2013, *NJ* 2014/91, m.nt. T.M. Schalken, r.o. 4.6. Vgl. tevens HR 22 maart 2016, *NJ* 2016/227, r.o. 4.4.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 7.3

7.3 Niet-definitieve beslissingen

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 7.3

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetingang

Wetboek van Strafvordering artikel 418

Niet zelden veranderen procespartijen gedurende het proces van standpunten of doen zich (andere) onvoorziene ontwikkelingen voor. In voorkomende gevallen zal de (appel)rechter daarom niet direct – dan wel pas na de inhoudelijke behandeling – definitief (willen) beslissen op bepaalde getuigenverzoeken.^[2] Dat geldt in het bijzonder ten aanzien van zogenoemde regiezittingen,^[3] waarbij de rechter nogal eens over onvoldoende gegevens beschikt om een verantwoorde beslissing te geven.^[4] Met de Wet van 10 november 2004 is onder meer beoogd een onnodige herhaling van zittingen te voorkomen.^[5] In een arrest van 19 juni 2007 verwoordt de Hoge Raad het aldus dat de wetgever met deze wet onmiskenbaar voor ogen heeft gehad dat op een regiezitting een definitieve beslissing wordt gegeven op getuigenverzoeken. Het ligt daarom volgens de Hoge Raad niet in de rede dat de rechter dergelijke verzoeken in voorlopige zin afwijst.^[6]

‘Nog daargelaten dat de wet een zodanige voorlopige beslissing niet kent, hetgeen in voorkomende gevallen de vraag kan oproepen of over een dergelijke beslissing in hogere instantie kan worden geklaagd, verdient het ook overigens met het oog op de vereiste duidelijkheid van de verdere procesvoering de voorkeur dat de rechter in een dergelijk geval de beslissing op het verzoek aanhoudt’.^[7]

In zijn overzichtsarrest inzake het oproepen en horen van getuigen van 1 juli 2014, heeft de Hoge Raad voorts bepaald dat de rechter tijdens een regie- of pro-formazitting een getuigenverzoek kan afwijzen met de motivering dat hij zich op basis van hetgeen bij gelegenheid van die zitting ter tafel ligt, onvoldoende ingelicht acht.^[8] Annotator Borgers wijst erop dat de Hoge Raad daarmee een buitenwettelijke afwijzingsgrond aanvaardt.^[9] Na een dergelijke afwijzing is het aan de verdediging het verzoek op een nadere terechtzitting te herhalen. In de zaak die leidde tot een arrest van de Hoge Raad van 20 december 2013, had het hof op de regiezitting getuigenverzoeken afgewezen met als motivering dat deze verzoeken

‘onvoldoende onderbouwd’ waren. De Hoge Raad verstond deze overwegingen aldus dat het hof de desbetreffende verzoeken had afgewezen omdat het zich onvoldoende ingelicht achtte om – met toepassing van de daarvoor geldende beoordelingsmaatstaf – de verzoeken te kunnen toewijzen. Nu de verdediging het desbetreffende verzoek bij de inhoudelijke behandeling niet meer naar voren had gebracht, bestond voor het hof geen aanleiding zich ambtshalve te buigen over de vraag of het eerdere verzoek alsnog voor toewijzing in aanmerking kwam.^[10] In de zaak die leidde tot een arrest van de Hoge Raad van 18 maart 2014 had de raadsman zijn eerder op de regiezitting gedane getuigenverzoeken bij de inhoudelijke behandeling herhaald. Het bestreden arrest werd vernietigd omdat het hof bij de afwijzing daarvan een onjuiste maatstaf hanteerde.^[11] Thans behoeft de enkele omstandigheid dat het hof niet de juiste maatstaf heeft genoemd niet meer tot cassatie te leiden en komt het vooral aan op de begrijpelijkheid van de beslissing.^[12] Indien de rechter in weerwil van de zo even weergegeven voorkeur van wetgever en Hoge Raad, in niet-definitieve vorm op een getuigenverzoek beslist, wordt deze beslissing als definitieve beslissing aangemerkt wanneer niet blijkt dat het hof een nadere beslissing op het verzoek heeft gegeven of dat het verzoek is ingetrokken, zodat van nietigheid in verband met een verzuim te beslissen geen sprake kan zijn.^[13] In dat verband dient tevens te worden gewezen op een arrest van de Hoge Raad van 30 september 2014, waaruit volgt dat het ontbreken van een beslissing op een niet-herhaald getuigenverzoek niet zonder meer meebrengt dat de verdachte voldoende belang heeft bij cassatie.^[14]

Voetnoten

[\[1\]](#)

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[\[2\]](#)

Zie C.P.J. Scheele, ‘Het beoordelen van getuigenverzoeken: een leidraad voor de praktijk’, *Strafblad* 2011, 1, p. 71-72.

[\[3\]](#)

Volgens *Kamerstukken II* 2003/04, 29254, 3, p. 4 (MvT) gaat het om zittingen ‘(...) waar, vooruitlopend op de inhoudelijke behandeling van de strafzaak, beslissingen worden genomen die voor de omvang en inrichting van die inhoudelijke behandeling van belang zijn’.

[\[4\]](#)

HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/625, m.nt. P.A.M. Mevis, r.o. 3.3.3.

[\[5\]](#)

Kamerstukken II 2003/04, 29254, 3, p. 4 (MvT) leidend tot de Wet van 10 november 2004 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering, het Wetboek van Strafrecht en de Wet op de rechterlijke organisatie in verband met het horen van getuigen en enkele verwante onderwerpen, *Stb.* 2004, 579 (i.w.tr. 1 januari 2005).

[\[6\]](#)

S. van Woensel, ‘Het gestroomlijnde hoger beroep in de praktijk’, in: S. Franken & T. Kelder (red.), *Sporen in het strafrecht* (Sjöcrona-bundel), Deventer: Kluwer 2014, p. 320 wijst erop dat het meestal de inzet is van rechter, Openbaar Ministerie en verdediging om verzoeken op de regiezitting (definitief) af te doen.

[\[7\]](#)

HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/625, r.o. 3.3.4. P.A.M. Mevis wijst er in zijn noot (punt 3) onder dit arrest op dat de wet geen voorlopige beslissing kent ‘hetgeen dan waarschijnlijk geen uitspraak in de zin van art. 138 Sv oplevert’.

[\[8\]](#)

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.34, 2.68. Vgl. tevens HR 22 maart 2016, *NJ* 2016/228, r.o. 2.8.

[\[9\]](#)

M.J. Borgers, noot (punt 18) onder HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441.

[\[10\]](#)

HR 20 december 2013, ECLI:NL:HR:2013:2056.

[\[11\]](#)

HR 18 maart 2014, *NJ* 2014/409, m.nt. J.M. Reijntjes.

[\[12\]](#)

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.75-2.76.

[\[13\]](#)

Zie o.a. HR 9 maart 2010, *NJ* 2010/161; HR 15 december 2009, ECLI:NL:HR:2009:BJ9921.

[\[14\]](#)

HR 30 september 2014, *NJ* 2014/450, r.o. 2.6-2.7. Vgl. tevens HR 15 maart 2016, *NJ* 2016/227, r.o. 4.4.

7.4 Herstelmogelijkheden

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 7.4

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgeving

Wetboek van Strafvordering artikel 418

De (appel)rechter kan op de voet van art. (415 lid 1 jo.) 315 eerdere getuigenverzoeken ambtshalve opnieuw aan de orde stellen. De Hoge Raad biedt de feitenrechter de mogelijkheid om langs deze weg onjuiste tussenbeslissingen te herstellen. 'Met deze herstellmogelijkheid wordt de kwaliteit van de gedingvoering bevorderd en (...) voorkomen dat een strafzaak wordt behandeld en afgerond terwijl (...) vaststaat dat een eerder in die zaak gegeven beslissing lijdt aan een gebrek'.^[2] Reeds in een arrest van 13 juli 2010 wees de Hoge Raad erop dat ten gevolge van de Wet versterking rechtspraak cassatierechtspraak de zorg van de hoven 'voor de bescherming van de rechten en belangen van de partijen aan betekenis wint'.^[3] Met het oog op die verantwoordelijkheid, alsmede de omstandigheid dat de Hoge Raad sinds zijn overzichtsarrest inzake het oproepen en horen van getuigen van 1 juli 2014 terughoudendheid is gaan betrachten bij de toetsing van afgewezen getuigenverzoeken in cassatie,^[4] is de herstellmogelijkheid van belang. De Hoge Raad heeft deze mogelijkheid in een tweetal arresten van 20 december 2013 en 18 maart 2014 – telkens in een overweging ten overvloede – onder de aandacht gebracht, en in zijn overzichtsarrest van 1 juli 2014 als volgt herhaald:

'Opmerking verdient in dit verband dat wanneer op een eerdere terechtzitting een verzoek is afgewezen en de rechter nadien constateert dat aan die afwijzing een gebrek kleeft ten aanzien van bijvoorbeeld de daarin gehanteerde beoordelingsmaatstaf, hij dit gebrek zal kunnen herstellen door op de latere terechtzitting het verzoek ambtshalve opnieuw aan de orde te stellen en indien het verzoek wordt gehandhaafd, daarover opnieuw te beslissen aan de hand van de ten tijde van die eerdere terechtzitting geldende beoordelingsmaatstaf doch met inachtneming van alle gegevens die inmiddels bekend zijn.'^[5]

Aldus geldt voor de feitenrechter geen verplichting om eerder – bij tussenbeslissing – gemaakte fouten te herstellen.^[6] Vereist is dat de verdediging het verzoek op de latere terechtzitting handhaaft, hetgeen past bij de nadruk die de Hoge Raad met betrekking tot getuigenverzoeken is gaan leggen op de verdedigingsactiviteit.^[7] Op die manier wordt tevens aansluiting gezocht bij de in het voortbouwend appel verwerkte contradictoire gedingstructuur. Reeds voor de inwerkingtreding van de Wet stroomlijnen hoger beroep waren de contouren van deze rechtspraak, waarin betekenis wordt toegekend aan het stilzitten van de verdediging, zichtbaar.^[8] Daarna is deze benadering – expliciet – te vinden in een arrest van de Hoge Raad van 18 maart 2008. In die zaak ging het hof bij de afwijzing van een getuigenverzoek uit van een onjuist feitelijk gegeven, hetgeen onmiddellijk kenbaar moet zijn geweest voor de raadsman. Daarom mocht worden verwacht dat de verdediging op de latere terechtzitting 'op enigerlei wijze aan het Hof te kennen had gegeven dat aan de motivering van de beslissing het bedoelde gebrek kleefde'. In aanmerking genomen dat bijzondere omstandigheden waarom dit van de verdediging niet kon worden gevergd niet waren aangevoerd of gebleken, kon niet eerst in cassatie worden geklaagd over de ontoereikendheid van de motivering van de afwijzing.^[9]

Indien de zaak voorts meerdere terechtzittingen kent, ligt het volgens de Hoge Raad op de weg van de verdediging om te klagen over verzuimen die op een eerdere terechtzitting zijn begaan. Indien de verdediging nalaat de rechter uit te nodigen om tot ambtshalve herstel over te gaan en niet met een herhaald verzoek komt, ontbreekt volgens de Hoge Raad in voorkomende gevallen het belang bij cassatie.^[10]

Voetnoten

[1]

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[2]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.35, 2.68; HR 18 maart 2014, *NJ* 2014/409, m.nt. J.M. Reijntjes, r.o. 2.4; HR 20 december 2013, ECLI:NL:HR:2013:2056, *JIN* 2014/22, m.nt. M.L.C.C. de Bruijn-Lückers, r.o. 3.8.

[3]

HR 13 juli 2010, *NJ* 2011/294, m.nt. P.A.M. Mevis, r.o. 2.6 waarover nader W.H. Vellinga, 'De appelrechter en het voorgestelde art. 80a Wet RO: een grensverleggend arrest?', in F.W. Bleichrodt, J.A.W. Lensing & P.C. Vegter (red.), *De rechter in het geding* (Balkema-bundel), Deventer: Kluwer 2011, p. 69-84.

[4]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.75, 2.77.

[5]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.35, 2.68.

[6]

Vgl. HR 30 september 2014, *NJ* 2014/450, r.o. 2.7.

[7]

Vgl. M.J. Borgers, noot (punt 3-8) onder HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441.

[8]

Vgl. HR 2 juni 1992, *NJ* 1992/731; HR 25 oktober 2005, ECLI:NL:HR:2005:AU2698; HR 5 juli 2005, *NJ* 2005/366.

[9]

HR 18 maart 2008, *NJ* 2008, *NJ* 2008/452, m.nt. J.M. Reijntjes, r.o. 3.6.

[10]

Zie HR 30 september 2014, *NJ* 2014/450, r.o. 2.7.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 8

8 Prelabele oordelen in verband met het Nederlandse stelsel van strafvordering

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 8

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgeving

Wetboek van Strafvordering artikel 418

In een aantal – in deze aantekening te bespreken – bijzondere gevallen zal de (appel)rechter, voordat hij toekomt aan de toetsing van het verdedigingsbelang of de noodzaak tot het horen van een getuige, moeten bezien of toewijzing van het verzoek past in het wettelijke stelsel. In beginsel past het horen als getuige van een officier van justitie die in de strafzaak als procespartij is opgetreden volgens de Hoge Raad niet in het Nederlandse stelsel van strafvordering.^[2] Als uitgangspunt past daarin evenmin 'het horen van de advocaat die op de terechtzitting hetzij de verdachte als raadsman bijstaat, hetzij hem (...) vertegenwoordigt, hetzij hem als op de voet van art. 279 Sv gemachtigde verdedigt'.^[3] Voorts past het niet in het Nederlandse stelsel van strafvordering om een rechter-commissaris als getuige ter terechtzitting te horen teneinde hem verantwoording te doen afleggen omtrent door hem genomen beslissingen.^[4] Evenmin past daarin een verhoor dat ertoe strekt te vernemen wat getuigen hebben verklaard met betrekking tot gegevens waaromtrent door hem op de voet van art. 187d(oud) was beslist dat deze niet ter kennis van de procespartijen dienden te komen. In een arrest van 17 juni 2008 overwoog de Hoge Raad dat daardoor 'het wettelijk stelsel van strafvorderlijke bevoegdheden op onaanvaardbare wijze [zou] worden doorkruist'.^[5] De beantwoording van de vraag of de hier bedoelde verzoeken dienen te worden afgewezen omdat in het wettelijke stelsel geen plaats is voor toewijzing, vindt welbeschouwd plaats voorafgaand aan de toetsing aan

de maatstaf van het verdedigingsbelang of het noodzakelijkheids criterium.^[6] In voornoemd arrest van 17 juni 2008 oordeelde de Hoge Raad dat het (kennelijke) oordeel van het hof 'dat het verzoek moet worden afgewezen omdat (...) voor het doen horen van de Rechter-Commissaris als getuige in het wettelijke stelsel geen plaats is', juist was. Daaraan doet niet af dat het hof in een dergelijk geval tot het oordeel zou kunnen komen dat de verdachte door afwijzing redelijkerwijs niet in zijn verdediging wordt geschaad, dan wel dat het horen niet noodzakelijk is. In zijn conclusie voorafgaand aan dit arrest licht advocaat-generaal Knigge dat als volgt toe:

'Volgens de steller van het middel berust de opvatting van het Hof dat het Hof het verzoek niet hoeft te toetsen aan de maatstaf voor het oproepen van getuigen, van een onjuiste rechtsopvatting. Voor een deel gaat het bij die klacht om een kwestie van woorden. De toe te passen maatstaf is in casu of de verdachte door het niet oproepen van de rechter-commissaris als getuige redelijkerwijs in zijn verdediging wordt geschaad. Als het Hof gelijk heeft dat het horen van de rechter-commissaris niet past in het strafvorderlijke stelsel, dan staat daarmee ook vast dat de verdachte door het niet oproepen van deze getuige redelijkerwijs niet in zijn verdediging wordt geschaad. Het heeft immers geen zin een getuige op te roepen die niet kan worden gehoord.'^[7]

Voetnoten

[\[1\]](#)

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[\[2\]](#)

HR 17 februari 1981, *NJ* 1981/536, m.nt. G.E. Mulder, r.o. 5. Zie tevens HR 9 oktober 1990, *NJ* 1991/98.

[\[3\]](#)

HR 26 maart 2013, *NJ* 2013/207, r.o. 3.3.

[\[4\]](#)

HR 18 mei 1999, *NJ* 2000/108, m.nt. T.M. Schalken, r.o. 3.3.

[\[5\]](#)

HR 17 juni 2008, *NJ* 2008/361, r.o. 3.4.

[\[6\]](#)

Conclusie A-G Hofstee (punt 36) voor HR 16 juni 2015, *NJ* 2015/300. Vgl. Conclusie A-G Hofstee (punt 35) voor HR 1 september 2015, ECLI:NL:HR:2015:2451.

[\[7\]](#)

Conclusie A-G Knigge (punt 8) voor HR 17 juni 2008, *NJ* 2008/361, met instemming aangehaald in Conclusie A-G Hofstee (punt 36) voor HR 16 juni 2015, *NJ* 2015/300.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 9

9 Meegebrachte getuigen

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 9

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgeving

Wetboek van Strafvordering artikel 418

9.1 Verzoeken tot het horen van meegebrachte getuigen 9.2 Aan het verzoek te stellen motiveringsvereisten 9.3 Door de rechter te hanteren weigeringsgronden

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 9.1

9.1 Verzoeken tot het horen van meegebrachte getuigen

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 9.1

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgeving

Wetboek van Strafvordering artikel 418

De verdediging en het Openbaar Ministerie kunnen bewerkstelligen dat getuigen zonder daartoe te zijn opgeroepen, bij aanvang van de terechtzitting aanwezig zijn.^[2] De verdachte heeft in appel op grond van art. 414 lid 2 jo. 260 lid 4 het recht om getuigen 'op de terechtzitting mede te brengen'.^[3] Voor inwerkingtreding van de Wet herziening onderzoek ter terechtzitting,^[4] gold op grond van art. 415 jo. 280 lid 6(oud) dat op vordering van het Openbaar Ministerie tevens de niet gedagvaarde, maar wel ter terechtzitting aanwezige getuigen op de getuigenlijst werden geplaatst (en gehoord).^[5] Nu er geen aanleiding bestaat om aan te nemen dat met de invoering van art. 287 enige wijziging op dit punt is beoogd,^[6] geldt dat het Openbaar Ministerie eveneens over de bevoegdheid beschikt om getuigen naar de terechtzitting mee te brengen.^[7] Het hof beschikt niet over die bevoegdheid en zal, indien het een ter zitting aanwezige persoon wenst te horen, de in art. 415 lid 1 jo. 315 neergelegde bevoegdheid moeten aanwenden.^[8] Iets anders is dat de voorzitter – met het oog op een efficiënte behandeling^[9] – op de voet van art. 412 lid 1 jo. 258 lid 2 het Openbaar Ministerie voorafgaand aan de terechtzitting kan bevelen nader omschreven onderzoek te verrichten.^[10]

De voorzitter stelt vast welke personen als getuige ter terechtzitting zijn verschenen (art. 287 lid 1) en is per getuige in de gelegenheid te bevelen of deze zich al dan niet buiten de zittingszaal dient te begeven alvorens hij wordt gehoord (art. 288a-289).^[11] De Hoge Raad heeft in een arrest van 18 december 2012 bepaald dat de bedoelde vaststelling plaatsvindt nadat de zaak door het Openbaar Ministerie is voorgedragen.^[12] De raadsman had het hof in de betreffende zaak bij aanvang van de terechtzitting niet medegedeeld dat hij een persoon – die zich op dat moment op de publieke tribune bevond – als getuige had meegebracht.^[13] In zijn conclusie voorafgaand aan het arrest wijst advocaat-generaal Silvis erop dat de wenselijkheid voor de verdediging om een getuige te (doen) horen kan afhangen van het verloop van de zitting en dat het in het belang van de verdediging kan zijn zich daarover niet bij de opening van de zitting uit te laten. Daarbij wijst hij op de keerzijde dat de waarde van een verklaring kan inboeten indien de desbetreffende getuige al een belangrijk deel van de zitting heeft bijgewoond.^[14] Het oordeel van het hof dat deze persoon 'niet kan worden aangemerkt als een meegebrachte getuige, nu hij later en onaangekondigd ter terechtzitting is verschenen', geeft echter volgens de Hoge Raad niet blijk van een onjuiste rechtsopvatting.^[15] In het overzichtsarrest van de Hoge Raad van 1 juli 2014 inzake het oproepen en horen van getuigen,^[16] speelt de ingevolge art. 287 lid 1 op de voorzitter rustende verplichting geen enkele rol meer en komt het volledig aan op de vraag of de verdediging – en naar wij aannemen het Openbaar Ministerie, indien dat getuigen heeft meegebracht^[17] – bij de (hernieuwde) aanvang van de terechtzitting uit zichzelf heeft gemeld dat er getuigen zijn meegebracht:

'Indien de verdediging gebruik maakt van dat recht [om op de terechtzitting getuigen mee te brengen, *red.*] dient zij bij de aanvang onderscheidenlijk hernieuwde aanvang dan wel hervatting van de behandeling van de zaak mede te delen dat zij getuigen heeft meegebracht teneinde die op de voet van art. 287, tweede lid, Sv ter terechtzitting te doen horen.'^[18]

[1]

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[2]

Zie HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.11, 2.37.

[3]

Zie tevens Conclusie A-G Silvis (punt 5) voor HR 18 december 2012, *NJ* 2013/54; Conclusie A-G Knigge (punt 13) voor HR 2 december 2008, *NJ* 2009/10. Volgens G.P.M.F. Mols, *Getuigen in strafzaken*, Deventer: Kluwer 2003, p. 50-51, 397-412 verdient het geen aanbeveling van deze bevoegdheid gebruik te maken, vanwege het verrassingseffect voor de overige procesdeelnemers, het risico dat de getuigen niet zullen verschijnen en de sterkere rechtspositie die de verdachte verkrijgt indien de getuigen zijn opgeroepen.

[4]

Wet van 15 januari 1998 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering betreffende het aanhangig maken van de zaak en de regeling van het onderzoek ter terechtzitting (herziening onderzoek ter terechtzitting), *Stb.* 1998, 33 (i.w.tr. 1 februari 1998).

[5]

Zie aant. 4.2.

[6]

Vgl. *Kamerstukken II* 1995/96, 24692, 3, p. 22 (MvT).

[7]

Conclusie A.G. Knigge (punt 21-22) voor HR 2 december 2008, *NJ* 2009/10. Zie tevens Corstens & Borgers 2014, p. 682-683. Vgl. HR 21 mei 2013, *NJ* 2013/311.

[8]

Dat art. 315 strikt genomen het oog heeft op de 'oproeping' van nog niet gehoorde getuigen, staat daar volgens HR 12 maart 1934, *NJ* 1934/830 niet aan in de weg. B.M. Taverne formuleert het in zijn noot onder dit arrest aldus dat 'het (...) wel al te formeel [schijnt], wanneer men art. 315 zóó slaafs zou willen volgen, dat, hoewel de getuige bij de hand was, men den rechter toch zou willen verplichten dien getuige tegen een nadere terechtzitting te doen dagvaarden of op te roepen'.

[9]

Zie *Kamerstukken II* 2003/04, 29254, 3, p. 6-12 (MvT).

[10]

Vgl. HR 5 juli 2016, ECLI:NL:HR:2016:1412.

[11]

Vgl. Blok & Besier 1925, II, p. 42-44.

[12]

Zie HR 18 december 2012, *NJ* 2013/54, r.o. 2.4.

[13]

Vgl. art. 124, 289.

[14]

Conclusie A-G Silvis (punt 8) voor HR 18 december 2012, *NJ* 2013/54.

[15]

HR 18 december 2012, *NJ* 2013/54, r.o. 2.5.

[16]

Zie tevens M.J. Borgers, noot (punt 4) onder HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441.

[17]

Vgl. HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.2.

[18]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.11, 2.37.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 9.2

9.2 Aan het verzoek te stellen motiveringsvereisten

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteurmr. N. Gonzalez Bos^[1]**Vindplaats**

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 9.2

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgang

Wetboek van Strafvordering artikel 418

In aanmerking genomen dat de Hoge Raad in zijn overzichtsarrest van 1 juli 2014 inzake het oproepen en horen van getuigen overweegt dat ‘van het horen van de *getuigen van wier aanwezigheidsmededeling is gedaan* [kan] worden afgezien

1. met toestemming van de officier van justitie en de verdediging, of
2. indien die procespartijen niet instemmen met het afzien van het horen, op de gronden die zijn genoemd in art. 288, eerste lid onder b en c, Sv [cursivering *red.*], ^[2] lijkt de enkele mededeling van aanwezigheid van de getuige door de verdediging – respectievelijk het openbaar ministerie – te volstaan.

Gelet op een arrest van de Hoge Raad van 1 april 2008,^[3] verdient het evenwel aanbeveling dat de desbetreffende procespartij niet alleen duidelijk stelt dat de persoon in kwestie ter zitting aanwezig is (of zal zijn), maar ook dat deze persoon bereid is als getuige op te treden.^[4] Een motivering van het getuigenverzoek ligt bovendien in de rede nu de Hoge Raad met betrekking tot de te dezen toepasselijke maatstaf van het verdedigingsbelang,^[5] in zijn overzichtsarrest van 1 juli 2014 overwoog de Hoge Raad dat ‘(...) afwijzing (...) goed denkbaar [is] als het verzoek niet dan wel zo summier is onderbouwd dat de rechter buiten staat is het verzoek te toetsen aan de maatstaf van het verdedigingsbelang.’ In dat verband mag van de verdediging worden verwacht dat zij motiveert waarom het horen van de getuige van belang is voor enige in de strafzaak uit hoofde van de art. 348 en 350 te nemen beslissing.^[6]

Voetnoten

[\[1\]](#)

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[\[2\]](#)

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borger), r.o. 2.12, 2.37.

[\[3\]](#)

HR 1 april 2008, ECLI:NL:HR:2008:BC6743. Zie tevens HR 2 december 2008, *NJ* 2009/10.

[\[4\]](#)

Zie tevens Conclusie A-G Silvis (punt 6) voor HR 18 december 2012, *NJ* 2013/54.

[\[5\]](#)

Art. 288 lid 1 aanhef en onder c is hier van toepassing via art. 415 lid 1, en niet via art. 418 lid 1 dat specifiek ziet op de weigering van (hernieuwde) oproeping. Anderzijds zou de laatstgenoemde bepaling – in lijn met HR 12 maart 1934, *NJ* 1934/830 – tevens van toepassing kunnen zijn.

[\[6\]](#)

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.6-2.7.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 9.3

9.3 Door de rechter te hanteren weigeringsgronden

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 9.3

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgeving

Wetboek van Strafvordering artikel 418

Het bij de Wet van 10 november 2004 ingevoerde art. 418 voorziet in gronden tot weigering van (hernieuwde) oproeping van 'niet verschenen getuigen'.^[2] Ingevolge art. 415 lid 1 jo. 287 lid 2 worden de 'verschenen getuigen' in beginsel gehoord. Aan de meegebrachte getuige zijn geen beschouwingen gewijd in het kader van de totstandkoming van art. 418, terwijl de memorie van toelichting bij de Wet herziening onderzoek ter terechtzitting als uitgangspunt vermeldt dat verschenen getuigen worden gehoord. 'Het betreft dan zowel de daartoe opgeroepen, en de medegebrachte, niet opgeroepen getuigen'.^[3] In de wet komt de term me(d)egebrachte getuige niet voor.^[4] De Hoge Raad bepaalde in een arrest van 11 februari 1992 dat een op de publieke tribune aanwezige hoofdagent 'op de zitting tegenwoordig' was in de zin van art. 280 lid 6 (oud).^[5] Hoewel uit de totstandkomingsgeschiedenis van art. 287 niet blijkt dat de wetgever afstand heeft willen nemen van deze rechtspraak,^[6] is het enkele verschijnen thans onvoldoende om als 'verschenen getuige' in de zin van art. 287 lid 2 te worden aangemerkt. Een medeverdachte die in verband met de gelijktijdige behandeling van de zaak ter terechtzitting aanwezig is,^[7] kan ingevolge een arrest van de Hoge Raad van 2 december 2008 niet op grond van de enkele omstandigheid dat de verdediging verzoekt hem in de zaak van de verdachte te horen, als zodanig worden aangemerkt.^[8] In zijn conclusie voorafgaand aan dit arrest bepleitte advocaat-generaal Knigge een uitleg op grond waarvan alleen personen die 'als getuige' zijn verschenen daaronder vallen. Naast de opgeroepen getuigen, betreffen dat alle personen die ter zitting aanwezig zijn en op verzoek van de verdachte of het Openbaar Ministerie bereid zijn aldaar als getuige op te treden.^[9] Indien de verdediging het hof bij aanvang van de terechtzitting niet mededeelt dat zij een persoon als getuige heeft meegebracht, geeft het oordeel dat deze persoon 'niet kan worden aangemerkt als een meegebrachte getuige, nu hij later en onaangekondigd ter terechtzitting is verschenen' volgens de Hoge Raad in een arrest van 18 december 2012, niet blijk van een onjuiste rechtsopvatting.^[10]

De maatstaf aan de hand waarvan de appelrechter dient te oordelen over het horen van ter terechtzitting verschenen getuigen, is niet gewijzigd bij de voornoemde Wet van 10 november 2004.^[11] Van het horen van getuigen van wier aanwezigheid mededeling is gedaan bij de (hernieuwde) aanvang respectievelijk hervatting van het onderzoek, kan ingevolge art. 415 lid 1 jo. 287 lid 2 worden afgezien met de toestemming van het Openbaar Ministerie en de verdediging. Indien deze procespartijen niet instemmen met het afzien van het horen, kan daarvan op grond van art. 415 lid 1 jo. 288 lid 1 worden afgezien indien het gegronde vermoeden bestaat dat de gezondheid of het welzijn van de getuige door het afleggen van een verklaring ter terechtzitting in gevaar wordt gebracht en het voorkomen van dit gevaar zwaarder weegt dan het belang om de getuige ter terechtzitting te kunnen ondervragen (sub *b*), dan wel indien redelijkerwijs valt aan te nemen dat daardoor het Openbaar Ministerie niet in zijn vervolging of de verdachte in zijn verdediging wordt geschaad (sub *c*).^[12] Indien de (appel)rechter afziet van het horen van ter terechtzitting meegebrachte getuigen, zal hij in de motivering van zijn beslissing kenbaar aandacht moeten besteden aan voornoemde weigeringsgronden.^[13] In verband met de in art. 288 lid 1 aanhef en onder *b* genoemde grond heeft advocaat-generaal Knigge er in zijn conclusie voor het arrest van de Hoge Raad van 2 december 2008 op gewezen dat men zich niet goed kan voorstellen dat een rechter zo paternalistisch is dat hij een getuige die zelf gehoord wenst te horen, weigert te horen omdat dat slecht zou zijn voor de gezondheid van de getuige.^[14] Ten aanzien van de in art. 288 lid 1 aanhef en onder *c* genoemde grond geldt voorts dat inwilliging van het verzoek om een reeds aanwezige getuige te horen, niet ten koste gaat van het belang van een voortvarende behandeling.^[15] Eveneens de omstandigheid dat het gaat om iemand die bereid is om een verklaring af te leggen, beïnvloedt volgens Knigge de belangenafweging:

'De bereidheid van de getuige om te verklaren, maakt dat zijn belangen niet behoeven te worden afgewogen tegen die van de strafvordering. In het verlengde daarvan ligt dat processuele complicaties die voortvloeien uit onwil van de getuige, niet zijn te verwachten. Er behoeven bijvoorbeeld geen maatregelen te worden genomen om te voorkomen dat de getuige er van doorgaat voordat hij is gehoord. Daarbij dient bedacht te worden dat de getuige ook nadat hij is gehoord in beginsel in de zittingszaal dient te blijven (art. 296 lid 1 Sv) en dat hij verplicht kan worden om na onderbreking of aanhouding van de behandeling wederom ter zitting te verschijnen (art. 319 lid 3 Sv). De getoonde bereidheid maakt dat dit alles van hem geveerd kan worden en rechtvaardigt bovendien in elk geval de goede hoop dat hij zich niet aan deze verplichtingen zal onttrekken. Een ander punt is dat de bereidheid van de getuige vaak een indicatie vormt dat hij wat te melden heeft en dus dat met zijn verhoor een belang is gemoeid. Ten slotte speelt ook het bejegeningsaspect een rol. Het kan onheus zijn om een getuige die de moeite heeft genomen zich vrij te maken en ter zitting te verschijnen, ongehoord naar huis te sturen.'^[16]

Wanneer de persoon wiens verhoor wordt verzocht niet kan worden aangemerkt als een meegebrachte c.q. 'verschenen getuige' in de zin van art. 287 lid 2, is sprake van een verzoek of vordering ex art. 415 lid 1 jo. 328 (jo. 331 lid 1) jo. 315.^[17]

Bij de beoordeling daarvan geldt het noodzakelijkheids criterium.^[18] In de zaak die leidde tot een arrest van de Hoge Raad van 1 april 2008, had de verdediging gebruik gemaakt van de mogelijkheid om bij schriftuur getuigen op te geven, doch was de bedoelde getuige – na te zijn opgeroepen – niet verschenen. Het verzoek tot hernieuwde oproeping werd door het hof afgewezen wegens het ontbreken van verdedigingsbelang, waarna de desbetreffende getuige alsnog ter terechtzitting verscheen en de raadsman aldaar verzocht hem te (doen) horen. Ook dit verzoek werd afgewezen, ditmaal vanwege het ontbreken van de noodzaak daartoe. In zijn conclusie voorafgaand aan het arrest wijst advocaat-generaal Vellinga erop dat de wet niet voorziet in dit geval. ‘Men kan oordelen dat met het afwijzen van een verzoek tot oproeping mede is beslist over het horen van de getuige en dat daarmee de kous af is, men kan ook de opvatting verdedigen dat thans niet de vraag aan de orde is of de getuige opnieuw moet worden opgeroepen maar of hij, ter terechtzitting aanwezig moet worden gehoord en dus een nieuwe situatie is ontstaan die een nieuwe beoordeling vergt’.^[19] De Hoge Raad vernietigde het bestreden arrest omdat het hof bij de (laatste) afwijzing een onjuiste maatstaf had gehanteerd en opteerde daarmee vermoedelijk voor de tweede opvatting.^[20]

Voetnoten

[1]

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[2]

Wet van 10 november 2004 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering, het Wetboek van Strafrecht en de Wet op de rechterlijke organisatie in verband met het horen van getuigen en enkele verwante onderwerpen, *Stb.* 2004, 579 (i.w.tr. 1 januari 2005).

[3]

Kamerstukken II 1995/96, 24692, 3, p. 22 (MvT).

[4]

In HR 1 april 2008, ECLI:NL:HR:2008:BC6743, r.o. 3.4 spreekt de Hoge Raad van ‘meegebrachte getuigen’, in HR 2 december 2008, *NJ* 2009/10, r.o. 2.3 van ‘verschenen getuige’ en in HR 18 december 2012, *NJ* 2013/54, r.o. 2.5 wordt ‘een meegebrachte getuige’ verstaan als ‘een getuige in de zin van art. 287, tweede lid, Sv’.

[5]

HR 11 februari 1992, *NJ* 1992/515, r.o. 5.2. Vgl. HR 22 januari 1985, *NJ* 1985/720, r.o. 5.2.

[6]

Aldus Conclusie A-G Knigge (punt 16) voor HR 2 december 2008, *NJ* 2009/10.

[7]

Zie met betrekking tot de processuele tang waarin een medeverdachte die als meegebrachte getuige wordt aangemerkt, kan komen te verkeren Conclusie A-G Knigge (punt 30-34) voor HR 2 december 2008, *NJ* 2009/10.

[8]

HR 2 december 2008, *NJ* 2009/10, r.o. 2.3.

[9]

Conclusie A-G Knigge (punt 20) voor HR 2 december 2008, *NJ* 2009/10 die tevens opmerkt dat het Openbaar Mmm.inisterie ‘anders dan onder de gelding van art. 280 lid 6 (oud) Sv het geval was, op dit punt niets heeft te vorderen. Hij [de officier van justitie, m.m. de advocaat-generaal, *red.*] moet net zoals de verdachte kenbaar maken dat hij een getuige heeft meegebracht. Dat is voldoende om de plicht tot horen te scheppen’.

[10]

HR 18 december 2012, *NJ* 2013/54, r.o. 2.5. Vgl. Conclusie A-G Leijten voor HR 11 februari 1992, *NJ* 1992/515.

[11]

Aldus ook Conclusie A-G Vellinga (punt 8) voor HR 1 april 2008, ECLI:NL:HR:2008:BC6743.

[12]

Zie HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.12, 2.37

[13]

HR 14 juni 2016, ECLI:NL:HR:2016:1191, r.o. 2.4.

[14]

Conclusie A-G Knigge (punt 20) voor HR 2 december 2008, *NJ* 2009/10.

[15]

Aldus ook Conclusie A-G Vellinga (punt 10) voor HR 1 april 2008, ECLI:NL:HR:2008:BC6743.

[16]

Conclusie A-G Knigge (punt 18-19) voor HR 2 december 2008, *NJ* 2009/10 (met weglating van voetnoten).

[17]

Vgl. HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.12, 2.37.

[18]

Conclusie A-G Knigge (punt 23) voor HR 2 december 2008, *NJ* 2009/10 merkt op dat in de toepassing van het noodzakelijkheids criterium bij een niet-bereidwillige getuige een voordeel kan schuilen. 'Het gebrek aan bereidwilligheid maakt het immers wenselijk dat de belangen van de getuige worden betrokken bij de afweging. Datzelfde geldt voor de processuele complicaties die uit onwil zouden kunnen voortvloeien. Daarbij komt dat het verschil met het redelijkheidscriterium [...] sterk is gerelativeerd. Het noodzaakcriterium kan zo ingekleurd worden dat het in het concrete geval maar weinig verschilt van het redelijkheidscriterium.'

[19]

Conclusie A-G Vellinga (punt 10) voor HR 1 april 2008, ECLI:NL:HR:2008:BC6743.

[20]

HR 1 april 2008, ECLI:NL:HR:2008:BC6743, r.o. 3.4. Thans leidt de enkele omstandigheid dat niet de juiste maatstaf is genoemd, ingevolge HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.75 niet meer tot cassatie.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 10

10 Voorafgaand aan de terechtzitting, bij appelschriftuur opgegeven getuigen

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 10

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgeving

Wetboek van Strafvordering artikel 418

10.1 Werkingsfeer 10.2 Indieningsvereisten 10.3 Aan het verzoek te stellen motiveringsvereisten 10.4 Door de rechter te hanteren weigeringsgronden

Voetnoten

[1]

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 10.1

10.1 Werkingsfeer

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 10.1

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgeving

Wetboek van Strafvordering artikel 418

Sinds de inwerkingtreding van de Wet raadsheer-commissaris voorziet art. 410 lid 3 in de mogelijkheid voor de verdachte om reeds bij appelschriftuur getuigen en deskundigen op te geven die hij ter terechtzitting in appel wenst te (doen) horen.^[12] De regeling ziet niet op andere onderzoekswensen zoals het geven van onderzoeksoopdrachten aan een deskundige (art. 51i-51m).^[13] In de zaak die leidde tot een arrest van de Hoge Raad van 30 september 2014, had de verdediging bij appelschriftuur verzocht een getuige-deskundige te doen horen, die daarbij werd aangemerkt als 'de te benoemen/horen deskundige'. Tijdens het onderzoek ter terechtzitting sprak de raadsman tevens van 'het benoemen van een deskundige', zodat het hof het desbetreffende verzoek volgens de Hoge Raad kon opvatten als een verzoek tot het benoemen van een deskundige voor nader onderzoek.^[14] Van een opgave bij appelschriftuur als bedoeld in art. 410 lid 3 was aldus geen sprake.^[15] Borgers wijst er in zijn noot onder dit arrest terecht op dat het nut van het uitsluitend horen van een getuige-deskundige ter terechtzitting twijfelachtig is indien de desbetreffende deskundige niet eerder een rol heeft gespeeld in de zaak:

'Het lijkt redelijk te veronderstellen dat eerst een nuttige bijdrage aan de waarheidsvinding zal worden geleverd, wanneer de deskundige zich heeft kunnen verdiepen in het dossier en naar aanleiding daarvan nader onderzoek of (literatuur)studie heeft verricht. Daarvan uitgaande ligt veeleer benoeming als deskundige in de rede, waarbij naar aanleiding van het uitgebrachte schriftelijke verslag kan worden gezien of nog een verhoor ter terechtzitting is aangewezen. Bezien vanuit dit perspectief van het leveren van een – ook voor de verdachte – zinvolle bijdrage aan het strafproces, is het geenszins onredelijk om de niet consistent geformuleerde onderzoekswens van de verdediging op te vatten als een verzoek tot het benoemen van een deskundige en niet het (louter) horen van een deskundige ter terechtzitting.'^[16]

De aan de verdachte geboden mogelijkheid tot het indienen van een schriftuur is niet – expliciet^[17] – beperkt tot een door hem ingesteld appel. De totstandkomingsgeschiedenis van de Wet stroomlijnen hoger beroep biedt evenmin aanknopingspunten voor een dergelijke beperking. Met het oog op de contradictoire inslag van het voortbouwend appel, wijst Vellinga op de wenselijkheid van een actieve opstelling van de procespartijen tijdens de voorbereiding van de zaak in hoger beroep; indien het openbaar ministerie in hoger beroep gaat, moet de verdediging scherp opletten en eventueel aanvullend onderzoek (doen) verrichten.^[18] Los van het voortbouwend appel, eist ook de Hoge Raad in zijn overzichtsarrest van 1 juli 2014 inzake het oproepen en horen van getuigen, een actieve opstelling van de verdediging.^[19] De mogelijkheid tot een opgave van getuigen op de voet van art. 410 lid 3 wordt in dat arrest evenwel beperkt tot het geval waarin de verdachte (tevens) zelf hoger beroep heeft ingesteld. 'Ingeval [...] het hoger beroep is ingesteld door de officier van justitie en niet ook door of namens de verdachte, heeft de verdediging niet de mogelijkheid haar getuigen bij appelschriftuur op te geven maar wel de mogelijkheid deze vóór de terechtzitting op te geven bij de advocaat-generaal'.^[20] Aldus is art. 410 lid 3 niet van toepassing indien alleen het openbaar ministerie hoger beroep heeft ingesteld.^[21]

De mogelijkheid die het openbaar ministerie heeft om zelf getuigen op te roepen, is niet afhankelijk gesteld van het al dan niet ingediend zijn van een schriftuur.^[22] Voorts heeft de Hoge Raad in een arrest van 6 september 2011 beslist dat in het geval het hoger beroep is ingesteld door het openbaar ministerie – en dus geen sprake is van het in art. 414 lid 2 en 418 lid 3 bedoelde geval waarin 'de verdachte hoger beroep heeft ingesteld' – het de kennelijke bedoeling van de wetgever is geweest dat de toepassing van art. 414 dient te stroken met doel en strekking van het voortbouwend appel. In dat arrest refereert de Hoge Raad uitdrukkelijk aan de bevoegdheid van de appelrechter om de behandeling van de zaak te concentreren op de geschilpunten die door de procesdeelnemers bij het instellen van het hoger beroep kenbaar zijn gemaakt, bijvoorbeeld door middel van een appelschriftuur ex art. 410.^[23] In zijn overzichtsarrest van 1 juli 2014 heeft de Hoge Raad deze lijn doorgetrokken door de op het noodzaakcriterium toegesneden weigeringsgrond van art. 418 lid 2 tevens van toepassing te verklaren voor de advocaat-generaal.^[24]

In zijn overzichtsarrest van 1 juli 2014 inzake het oproepen en horen van getuigen, heeft de Hoge Raad herhaald dat art. 410 lid 3 niet van toepassing is in de procedure na verwijzing of terugwijzing van de zaak door de Hoge Raad. Aldus geldt daarbij de regeling van art. 414 lid 2 jo. art. 263 lid 2-5 en art. 264 onverkort.^[25] Reeds in een arrest van 16 februari 2010 wees de Hoge Raad erop dat de vraag naar de toepasselijkheid van de hier aan de orde zijnde regeling dienaangaande door de wetgever niet onder ogen is gezien.^[26] Doorwerking van de oorspronkelijke schriftuur zou evenwel meebrengen dat alle daarin vervatte getuigenverzoeken opnieuw zouden moeten worden beoordeeld door de advocaat-generaal. Bij een partiële vernietiging is daarbij niet ondenkbaar dat het horen niet meer relevant is. Dit een en ander komt een efficiënte procesvoering niet ten goede. Daarnaast bestaat volgens de Hoge Raad het bezwaar dat de verdediging in voorkomende gevallen geen aanspraak meer kan maken op een beoordeling volgens het verdedigingsbelang,^[27] hetgeen zich moeilijk laat rijmen met de aard van de procedure na verwijzing of terugwijzing waarin de appelrechter – voor zover niet anders uit de wet voortvloeit^[28] – zijn onderzoek binnen de uit de beslissing van de Hoge Raad voortvloeiende grenzen geheel opnieuw moet aanvangen en voltooien.^[29]

Voetnoten

[1]

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[2]

Wet van 3 april 2003 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de invoering van de raadsheer-commissaris en enige andere onderwerpen (raadsheer-commissaris), *Stb.* 2003, 143 (i.w.tr. 1 juli 2003).

[3]

Zie tevens J. Silvis, noot (punt 7-11) onder HR 19 juni 2007, *VA* 2008/7.

[4]

HR 30 september 2014, *NJ* 2015/323, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.3. Zie met betrekking tot de vrijheid van het hof bij de beoordeling van de vraag of een appelschriftuur een opgave van getuigen bevat HR 26 juni 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW9036. Vgl. A.J.A. van Dorst, *Cassatie in strafzaken* (Studiepockets strafrecht dl. 9), Deventer: Kluwer 2015, p. 221-225.

[5]

Zie tevens HR 18 november 2014, ECLI:NL:HR:2014:3302, r.o. 3.3 waarin de verdediging in de appelschriftuur had aangegeven voornemens te zijn een getuige-deskundige te doen horen, alsmede dat zij een betrouwbaarheidsonderzoek gelast wenste te zien. Dit laatste werd tijdens het onderzoek ter terechtzitting herhaald, zodat de uitleg die het hof gaf aan het bij appelschriftuur en nadien ter terechtzitting herhaalde verzoek 'niet als een verzoek tot het doen oproepen van de getuige-deskundige, maar [...] als een verzoek dat ertoe strekt de deskundige [...] een "onderzoek" te laten instellen', volgens de Hoge Raad niet onbegrijpelijk was.

[6]

M.J. Borgers, noot (punt 4) onder HR 30 september 2014, *NJ* 2015/323.

[7]

Vgl. art. 410 lid 1 eerste volzin: 'na het instellen van hoger beroep' en art. 410 lid 1 tweede volzin: 'na de instelling van het hoger beroep'.

[8]

W.H. Vellinga, 'Hoger beroep in verandering', *Trema* 2007, 3, p. 82-83. Vgl. J. Boksem, 'Nader onderzoek geboden? Over de mogelijkheden die de verdediging in het Nederlandse strafprocesrecht heeft om te bewerkstelligen dat er nader onderzoek wordt verricht', in: *Nader strafrechtelijk onderzoek vanuit verdedigingsperspectief* (preadvises Nederlands-Vlaamse Vereniging voor Strafrecht 2015), Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2015, p. 42-51, 101-106.

[9]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, i.h.b. r.o. 2.20, 2.27, 2.46, 2.54, 2.64.

[10]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.49.

[11]

Aldus ook A.L.J. van Strien, art. 410, aant. 10.10 (suppl. 205, juli 2015).

[12]

Vgl. M.I. Fedorova, 'Strafrechtelijk hoger beroep en het 'equality of arms'-beginsel', in: P.H.P.H.M.C. van Kempen e.a. (red.), *Hoger beroep: rennovatie en innovatie. Het appel in het burgerlijk, straf- en bestuursprocesrecht*, Deventer: Kluwer 2014, p. 201-224. Zie tevens conclusie A-G Knigge (punt 12) voor HR 15 februari 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP0079.

[13]

HR 6 september 2011, *NJ* 2011/496, m.nt. P.A.M. Mevis, r.o. 2.6.

[14]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, r.o. 2.52. Zie tevens M.J. Borgers in zijn noot (punt 19) onder dit arrest.

[15]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.71-2.72. In dezelfde zin HR 16 februari 2010, *NJ* 2010/262, m.nt. P.A.M. Mevis, r.o. 3.9-3.10.

[16]

HR 16 februari 2010, *NJ* 2010/262, m.nt. P.A.M. Mevis, r.o. 3.2, 3.8.

[17]

P.A.M. Mevis, noot (punt 5) onder HR 16 februari 2010, *NJ* 2010/262 wijst erop dat de Hoge Raad – in lijn met HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/626, m.nt. P.A.M. Mevis, rov 3.4.2 – ook voor het geding na cassatie had kunnen aannemen dat formeelwettelijk het noodzaakcriterium geldt, maar dat dit als 'verdedigingsbelang' moet worden ingevuld.

[18]

Zie daarover HR 16 februari 2010, *NJ* 2010/262, m.nt. P.A.M. Mevis, r.o. 3.3 onder verwijzing naar HR 4 februari 1997, *NJ* 1997/308, r.o. 5.3.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 10.2

10.2 Indieningsvereisten

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 10.2

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetingang

Wetboek van Strafvordering artikel 418

Een opgave van getuigen bij appelschriftuur wordt aangemerkt als een opgave in de zin van art. 263 lid 2.^[2] Het derde lid van de laatstgenoemde bepaling, behelzende de termijn(en) voor opgave, is niet van overeenkomstige toepassing verklaard, zodat de voor indiening van een appelschriftuur geldende vereisten in acht dienen te worden genomen. Ingevolge art. 410 lid 1 dient de schriftuur – binnen veertien dagen na het instellen van hoger beroep^[3] – te worden ingediend op de griffie van het gerecht dat het bestreden vonnis heeft gewezen.^[4] Op grond van het bepaalde in art. 452 lid 1 is art. 450 – doch niet art. 449 – op de indiening van schrifturen van overeenkomstige toepassing.^[5] In een arrest van 19 juni 2007 heeft de Hoge Raad in dat verband beslist dat ten aanzien van de appelschriftuur niet het vereiste geldt dat deze in persoon moet worden ingediend.^[6] Deze mag, al dan niet door een gemachtigde,^[7] worden ingediend ter griffie van de rechtbank dan wel per post worden ingezonden of worden gefaxt.^[8] De appelschriftuur behoeft niet te worden ondertekend.^[9] Indien de schriftuur niet inhoudt dat de raadsman tot indiening daarvan bepaaldelijk is gevolmachtigd, zal de rechter de ter terechtzitting aanwezige raadsman moeten vragen of hij bepaaldelijk gevolmachtigd was.^[10] Met betrekking tot de opgave van getuigen bij appelschriftuur heeft de Hoge Raad in een arrest van 2 maart 2010 beslist dat deze opgave tevens per fax kan worden gedaan, nu dat ook geldt voor een opgave in de zin van art. 263 lid 2.^{HR} 2 maart 2010, *NJ* 2010/145, r.o. 2.4. Daarbij verwees hij naar een arrest van 5 juni 2007, waarin is beslist dat een fax kan worden opgevat als ‘een opgave als bedoeld in art. 263, derde lid, Sv, welke bepaling op grond van art. 414, tweede lid, (oud) Sv ook in hoger beroep van toepassing is’.^[11]

In zijn overzichtsarrest van 1 juli 2014 inzake het oproepen en horen van getuigen, overweegt de Hoge Raad dat een niet tijdig ingediende appelschriftuur niet kan worden aangemerkt als een schriftuur houdende de opgave van getuigen in de zin van art. 410 lid 3.^[12]

Een na de in art. 410 lid 1 bedoelde termijn ingekomen (aanvullende) brief met daarin een opgave van getuigen kan evenmin als dusdanig worden aangemerkt.^[13] In die hier bedoelde gevallen zal de verdediging de desbetreffende getuigen alsnog (voorafgaand aan de terechtzitting) op de voet van art. 414 lid 2 jo. art. 263 lid 2,^[14] dan wel (op de terechtzitting) op grond van art. 415 lid 1 jo. art. 328 (jo. art. 331 lid 1) jo. art. 315 kunnen opgeven.

Voetnoten

[\[1\]](#)

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[\[2\]](#)

Zie tevens *NvW*, *Kamerstukken II* 2002/03, 28477, 6, p. 2.

[\[3\]](#)

Vgl. art. 408.

[\[4\]](#)

Zie tevens MvT, *Kamerstukken II* 1988/89, 21241, 3, p. 14, leidend tot de wet van 27 november 1991 houdende enkele wijzigingen van het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten, in het bijzonder betreffende bepalingen houdende termijnen, *Stb.* 1991, 663 (i.w.tr. 1 mei 1992).

[5]

Vgl. brief van de Minister van Justitie, *Kamerstukken II* 2005/06, 30320, 9, p. 1.

[6]

HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/626, m.nt. P.A.M. Mevis, rov 3.5.2.

[7]

Zie o.a. MvT, *Kamerstukken II* 2005/06, 30320, 3, p. 27.

[8]

Vgl. HR 12 april 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP2746.

[9]

HR 7 juni 2011, *NJ* 2011/278, r.o. 2.5.

[10]

HR 22 februari 2011, *NJ* 2011/104.

[11]

HR 5 juni 2007, ECLI:NL:HR:2007:BA2282, r.o. 3.6-3.7.

[12]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.4.1. Vgl. reeds HR 7 januari 1986, *NJ* 1986/963 op grond waarvan de appelrechter geen acht hoeft te slaan op tardief ingediende schrifturen.

[13]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 3.4 waarover tevens C. Flokstra e.a., 'Kroniek formeel strafrecht 2014', *Advocatenblad* 2015, 1, p. 8-9.

[14]

In HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 3.4 werd de aanvullende brief evenmin als een opgave aan de advocaat-generaal als bedoeld in art. 414 lid 2 jo. art. 263 aangemerkt, vermoedelijk omdat de desbetreffende brief bij de (griffie van de) rechtbank was ingekomen. Vgl. HR 16 februari 2010, *NJ* 2010/262.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 10.3

10.3 Aan het verzoek te stellen motiveringsvereisten

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 10.3

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgeving

Wetboek van Strafvordering artikel 418

In een arrest van 19 juni 2007 heeft de Hoge Raad bepaald dat indien de appelschriftuur een opgave van getuigen bevat (art. 410 lid 3), de (appel)rechter zal mogen aannemen dat is voldaan aan het voor de appelschriftuur geldende vereiste dat het de grieven tegen het vonnis bevat (art. 410 lid 1). Daarbij nam de Hoge Raad in aanmerking dat de appelschriftuur – die door de verdachte zelf kan worden ingediend – aan belang heeft gewonnen door de mogelijkheid om daarin getuigen op te geven en dat in gevallen waarin alleen een verkort vonnis beschikbaar is, het formuleren van grieven tegen de bewijsvoering dan wel de verwerping van bewijsverweren niet wel mogelijk is.^[2] Met betrekking tot de bedoelde opgave heeft de Hoge Raad in een arrest van 26 juni 2012 bepaald dat in art. 410 lid 3 jo. art. 263 lid 2 als vereiste ligt besloten 'dat de daar bedoelde opgave van getuigen of deskundigen voldoende stellig en duidelijk als zodanig in de appelschriftuur

moet zijn vermeld'.^[1] In zijn overzichtsarrest van 1 juli 2014 inzake het oproepen en horen getuigen, duidt de Hoge Raad nader wat die opgave dient in te houden. Niet kan worden volstaan met de opgave van bijvoorbeeld 'alle personen, onder wie degenen doch niet uitsluitend, wier verklaringen de rechtbank blijkens de nog uit te werken bewijsconstructie voor het bewijs heeft gebruikt'. Een dergelijke schriftuur kan volgens de Hoge Raad niet worden aangemerkt als een opgave van getuigen als bedoeld in art. 414 lid 2 jo. art. 263.^[4]

De wet schrijft niet voor dat bij appelschriftuur gedane getuigenverzoeken moeten worden onderbouwd. In de toelichting op de nota van wijziging bij de Wet raadsheer-commissaris – waarbij de mogelijkheid tot het opgeven van getuigen bij appelschriftuur ex art. 410 lid 3 werd geïntroduceerd – wordt een dergelijke eis evenmin gesteld.^[5] In de nota naar aanleiding van het verslag bij de Wet van 10 november 2004 wordt enkel opgemerkt dat met het uitgangspunt van voortbouwend appel spoort dat 'de verdachte die in appel getuigen wil laten horen zulks bij schriftuur opgeeft'.^[6] Niettemin worden bepaaldelijk eisen gesteld aan de onderbouwing van een bij appelschriftuur gedaan getuigenverzoek.^[7] Bij de beoordeling daarvan is in beginsel de maatstaf van het verdedigingsbelang van toepassing, ten aanzien waarvan de Hoge Raad in zijn overzichtsarrest van 1 juli 2014 onder meer overwoog dat afwijzing goed denkbaar is 'als het verzoek niet dan wel zo summier is onderbouwd dat de rechter buiten staat is het verzoek te toetsen aan de maatstaf van het verdedigingsbelang'. Van de verdediging mag in dat verband worden verlangd dat zij motiveert waarom het horen van de getuige van belang is voor enige in de strafzaak uit hoofde van art. 348 en 350 te nemen beslissing.^[8] In het verlengde daarvan rijst de vraag of ten aanzien van bij appelschriftuur gedane getuigenverzoeken aanvullende vereisten (kunnen) worden gesteld aan de onderbouwing van het onderzoek.

De voorziening van art. 410 lid 3 biedt volgens de nota van wijziging bij de Wet raadsheer-commissaris een 'faciliteit'. 'Gebruik maken van die faciliteit heeft voor beide procespartijen aantrekkelijke kanten. Zo kan er op worden gewezen dat [...] artikel 411a Sv het mogelijk maakt om, voordat het onderzoek op de terechtzitting in hoger beroep is aangevangen, nog onderzoekshandelingen door de rechter-commissaris te laten verrichten. Daartoe kan ook het horen van in de schriftuur opgegeven getuigen behoren'.^[9] Voorts is van belang dat de wet van 10 november 2004 er onder andere toe strekt tijdig duidelijkheid te verkrijgen over de ter terechtzitting (in hoger beroep) te horen getuigen.^[10] Bij dit een en ander past dat de Hoge Raad in zijn overzichtsarrest van 1 juli 2014 overweegt dat bij de beoordeling van de begrijpelijkheid van een afwijzende beslissing op een getuigenverzoek, het procesverloop van belang kan zijn, zoals '(i) het stadium waarin het verzoek is gedaan, in die zin dat het verzoek eerder had kunnen en redelijkerwijs ook had moeten worden gedaan, en (ii) de omstandigheid dat de bij appelschriftuur opgegeven getuigen [...] op de voet van art. 411a of art. 420 Sv zijn gehoord [...] waardoor in de regel het belang zal zijn ontvallen aan de oproeping van getuigen ter terechtzitting'.^[11] Aldus wordt in verband met de eisen die worden gesteld aan de onderbouwing van het verzoek, betekenis toegekend aan de eerdere proceshouding van de verdediging.^[12] Bij deze stand van zaken kunnen strengere eisen worden gesteld aan de motivering van een in de appelschriftuur vervat getuigenverzoek, dan (bijvoorbeeld) aan een in eerste aanleg gedaan getuigenverzoek waarop eveneens de maatstaf van het verdedigingsbelang van toepassing is.^[13] Bezien vanuit het gezichtspunt van het voortbouwend appel, zijn onder meer de proceshouding van de verdediging in eerste aanleg,^[14] alsmede het moment van de beschikbaarheid van de aanvulling op het verkorte vonnis,^[15] van belang.

Voetnoten

[\[1\]](#)

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[\[2\]](#)

HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/626, m.nt. P.A.M. Mevis, r.o. 3.5.1.

[\[3\]](#)

HR 26 juni 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW9036, r.o. 2.4.1. 'De beoordeling van de vraag of een appelschriftuur zo'n opgave [...] bevat, is aan het Hof. Zijn oordeel dienaangaande kan als steunend op een aan de feitenrechter voorbehouden uitleg der gedingstukken, in cassatie slechts op zijn begrijpelijkheid worden getoetst'.

[\[4\]](#)

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.41.

[\[5\]](#)

NvW, *Kamerstukken II* 2002/03, 28477, 6, p. 2.

[\[6\]](#)

NV, *Kamerstukken II* 2003/04, 29254, 8, p. 5-7. Zie tevens MvT, *Kamerstukken II* 2003/04, 29254, 3, p. 14.

[\[7\]](#)

Vgl. o.a. HR 24 oktober 1995, *NJ* 1996/148; HR 30 juni 1998, *NJ* 1998/861; HR 4 november 1997, *NJ* 1998/137; HR 10 februari 2004, *NJ* 2004/452, m.nt. G. Knigge; HR 30 november 2004, *NJ* 2005/134; HR 1 september 2015, ECLI:NL:HR:2015:2451. Zie tevens D.J. van Zeben, 'Het desgevraagd horen van getuigen in strafzaken', *TREMA* 2005, 3, p. 98 onder verwijzing naar conclusie A-G Fokkens voor HR 7 september 2004, ECLI:NL:HR:2004:AP2053.

[8]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.6-2.7.

[9]

NvW, *Kamerstukken II* 2002/03, 28477, 6, p. 2.

[10]

MvT, *Kamerstukken II* 2003/04, 29254, 3, p. 13-14.

[11]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.76. Vgl. HR 8 september 2015, ECLI:NL:HR:2015:2468, r.o. 2.2.

[12]

In dezelfde zin A.L.J. van Strien, art. 410, aant. 10.3-10.4 (suppl. 205, juli 2015).

[13]

Vgl. o.a. HR 8 juli 2014, ECLI:NL:HR:2014:1615; HR 8 juli 2014, ECLI:NL:HR:2014:1688.

[14]

Vgl. *Strafvordering 2001*, III, p. 298 waarover kritisch A.A. Franken & E. Prakken, 'Evenwicht in appel', in: C.H. Brants e.a. (red.), *Op zoek naar grondslagen*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2003, p. 105.

[15]

Zie HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/626, m.nt. P.A.M. Mevis, r.o. 3.4.1.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 10.4

10.4 Door de rechter te hanteren weigeringsgronden

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 10.4

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgeving

Wetboek van Strafvordering artikel 418

Ingevolge art. 410 lid 3, tweede volzin, geldt een opgave van getuigen bij appelschriftuur als een opgave in de zin van art. 263 lid 2. De in art. 263 lid 5 vervatte oproepingsplicht is niet van overeenkomstige toepassing verklaard.^[2] Volgens de nota van wijziging bij de Wet raadsheer-commissaris dient het openbaar ministerie tot oproeping over te gaan,^[3] tenzij de advocaat-generaal één van de in art. 410 lid 3, derde volzin, jo. art. 264 genoemde weigeringsgronden aanwezig acht.^[4] Op grond van art. 410 lid 3, vierde volzin, kan oproeping door de advocaat-generaal worden geweigerd indien de berechting in eerste aanleg op tegenspraak heeft plaatsgevonden en de getuige in eerste aanleg ter terechtzitting of door de rechter-commissaris is gehoord en horen ter terechtzitting niet noodzakelijk is te achten.^[5]

Indien de bij appelschriftuur opgegeven getuigen bij aanvang van de terechtzitting niet aanwezig zijn omdat de advocaat-generaal oproeping heeft geweigerd dan wel heeft verzuimd, is art. 415 lid 1 jo. art. 287 lid 3 aanhef en onder a van toepassing. Reeds in een arrest van 24 november 2009 besliste de Hoge Raad dat het hof in een dergelijk geval niet is gehouden te beslissen op in de appelschriftuur vervatte getuigenverzoeken. 'Alleen een herhaald, ter terechtzitting gedaan verzoek [...] noopt tot een beslissing'.^[6] Voorts is het hof naar de letter van de laatstgenoemde bepaling enkel gehouden de oproeping te bevelen indien deze 'is verzuimd of op de voet van artikel 264, eerst lid is geweigerd' en de verdachte hierom verzoekt. Een dergelijk verzoek is aldus naar de letter van de wet niet vereist indien de advocaat-generaal oproeping op grond van art. 410 lid 3 heeft geweigerd. In zijn overzichtsarrest van 1 juli 2014 overweegt de Hoge Raad evenwel ten aanzien van al deze gevallen dat het hof niet is gehouden tot ambtshalve oproeping, onder de toevoeging dat een '[...] door of namens de verdachte ter terechtzitting [...] uitdrukkelijken *gemotiveerd* verzoek [cursivering *red.*]' is vereist. ^[7] In weerwil

van het bepaalde in art. 415 lid 1 jo. art. 287 lid 3 aanhef en onderdeel bgeldt deze eis volgens de Hoge Raad ook ten aanzien van getuigen die aan een eerdere oproeping geen gevolg hebben gegeven:

‘In aanmerking genomen [...] dat het hof ook in zo een geval kan afzien van het horen van de niet-verschenen getuige op de grond dat redelijkerwijs valt aan te nemen dat daardoor de verdachte niet in zijn verdediging wordt geschaad, ligt het in de rede dat met het oog daarop door of namens de verdachte ter terechtzitting een gemotiveerd verzoek wordt gedaan tot hernieuwde oproeping en dat het hof uit het achterwege blijven van zo een verzoek afleidt dat de verdediging geen prijs meer stelt op het horen van de niet verschenen getuige.’ [8]

Indien de bij appelschriftuur opgegeven getuigen niet verschijnen, kan het hof op grond van art. 418 lid 1 jo. art. 288 lid 3 van (hernieuwde) oproeping afzien met uitdrukkelijke instemming van de advocaat-generaal en de verdediging.^[9] Het voorafgaand aan de terechtzitting door de rechter-commissaris of raadsheer-commissaris gehoord zijn van deze getuigen (art. 411a), kan daartoe volgens de nota van wijziging bij de Wet raadsheer-commissaris aanleiding geven.^[10] Zowel de advocaat-generaal als de verdediging kunnen dezen adiëren.^[11] Indien de procespartijen niet (uitdrukkelijk) instemmen in voornoemde zin, kan het hof tevens afzien van de (hernieuwde) oproeping van bij appelschriftuur opgegeven getuigen op grond van art. 418 lid 1 jo. art. 288 lid 1 indien het onaannemelijk is dat de getuige binnen een aanvaardbare termijn ter terechtzitting zal verschijnen (onderdeel a), het gegronde vermoeden bestaat dat de gezondheid of het welzijn van de getuige door het afleggen van een verklaring ter terechtzitting in gevaar wordt gebracht en het voorkomen van dit gevaar zwaarder weegt dan het belang om de getuige ter terechtzitting te kunnen ondervragen (onderdeel b), dan wel redelijkerwijs valt aan te nemen dat daardoor de verdachte in zijn verdediging wordt geschaad (onderdeel c).^[12]

Indien een bij appelschriftuur gedaan getuigenverzoek niet bij aanvang van de terechtzitting – doch eerst later ter terechtzitting – wordt herhaald, geldt het als een nieuw verzoek dat op de voet van art. 415 lid 1 jo. art. 328 (jo. art. 331) jo. art. 315 volgens het noodzakelijkheids criterium wordt beoordeeld.^[13] Daarnaast wordt (ten aanzien van tijdig herhaalde verzoeken) op grond van art. 418 lid 2 het noodzakelijkheids criterium toegepast indien de berechting in eerste aanleg op tegenspraak heeft plaatsgevonden en de getuige ter terechtzitting in eerste aanleg dan wel door de rechter-commissaris is gehoord.^[14] Het toepassingsbereik van de laatstgenoemde bepaling is door de wetgever niet nader afgebakend. Zo is onduidelijk of de voornoemde maatstaf eveneens van toepassing is indien de desbetreffende getuige eerder door een rechter in de strafzaak van een medeverdachte is gehoord. Eveneens is onzeker of de voornoemde maatstaf in ontnemingszaken heeft te gelden bij de beoordeling van een tijdig bij appelschriftuur gedaan (en ter terechtzitting herhaald) verzoek tot het horen van een in de hoofdzaak reeds door een rechter gehoorde getuige. In dat verband moet worden vooropgesteld dat de Hoge Raad in een arrest van 8 maart 2016 heeft overwogen dat ‘(...) ook in ontnemingszaken (...) het karakter van het voortbouwend appel kan worden betrokken bij de motivering van de beslissingen ter zake van verzoeken tot het (doen) horen van getuigen’. ^[15] In zijn conclusie voorafgaand aan een arrest van de Hoge Raad van 26 mei 2015 heeft advocaat-generaal Bleichrodt het standpunt ingenomen dat beslissend zou moeten zijn of de ontnemingsrapportage ten tijde van het verhoor van de getuige door de rechter in de hoofdzaak al beschikbaar was. In dat verband heeft hij gewezen op ‘het gescheiden karakter van beide procedures en (...) de ratio van art. 418, tweede lid, Sv’. ^[16]

In de praktijk komt het voor dat bij voorzittersbeslissing wordt beslist over (bij appelschriftuur) door de verdediging gedane getuigenverzoeken en aan de raadsheer-commissaris de opdracht wordt gegeven om bepaalde personen als getuigen te horen (art. 412 lid 1 jo. 258 lid 2).^[17] Het bijzondere gevolg daarvan – dat ook kan worden veroorzaakt doordat de raadsheer-commissaris op vordering van de advocaat-generaal getuigen hoort (art. 411a lid 2 jo. art. 181)^[18] – is dat een ter terechtzitting gedaan verzoek ingevolge art. 418 lid 2 volgens het noodzakelijkheids criterium moet worden beoordeeld (indien de getuige daadwerkelijk gehoord is kunnen worden), doordat bij de wet van 26 november 2009 de woorden ‘daaraan voorafgaand’ uit art. 418 lid 2 zijn geschrapt. Daarmee was volgens de nota van wijziging bij de wet van 10 november 2004 beoogd dat beslissingen op dergelijke verzoeken ‘met de maatstaf van artikel 288’ werden genomen. ^[19] In dit verband is tevens van belang dat de Hoge Raad in zijn overzichtsarrest van 1 juli 2014 heeft overwogen dat in de regel het belang zal zijn ontvallen aan de oproeping van bij appelschriftuur opgegeven getuigen die reeds op de voet van art. 411a of art. 420 zijn gehoord door een rechter-commissaris of raadsheer-commissaris.^[20] Aldus wordt de efficiency van het strafproces in hoger beroep bevorderd en wordt uitvoering gegeven aan een met de wet van 10 november 2004 beoogde praktijk.^[21]

Eveneens bestaat de mogelijkheid dat de voorzitter voorafgaand aan de terechtzitting de oproeping van een getuige beveelt (art. 414 lid 2 jo. 263 lid 4). In de zaak die heeft geleid tot een arrest van de Hoge Raad van 5 juli 2016, was een dergelijk bevel door de voorzitter gegeven doch had het openbaar ministerie daaraan geen gevolg gegeven. Ter terechtzitting herhaalde de verdediging het verzoek, dat vervolgens door het hof werd afgewezen. De Hoge Raad overwoog dat voornoemde voorzittersbeslissing slechts strekt ter voorbereiding van de terechtzitting, dat daartegen geen rechtsmiddel is opengesteld en dat (aldus) is beoogd ‘nodeloos verlies van zittingscapaciteit tegen te gaan zonder de voorzitter daarbij aan een bepaalde beoordelingsmaatstaf te binden’. ^[22]

Voetnoten

[1]

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[2]

Vgl. art. 414 lid 2.

[3]

NvW, *Kamerstukken II 2002/03*, 28477, 6, p. 2.

[4]

Zie nader T. Blom, art. 264, aant. 4 (suppl. 129, juni 2002).

[5]

HR 1 juli 2014, *NJ 2014/441*, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.42-2.43.

[6]

HR 24 november 2009, *NJ 2009/607*, r.o. 2.4, herhaald in HR 17 mei 2011, *NJ 2011/245*, r.o. 3.3.

[7]

HR 1 juli 2014, *NJ 2014/441*, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.44, 2.47.

[8]

HR 1 juli 2014, *NJ 2014/441*, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.46.

[9]

HR 1 juli 2014, *NJ 2014/441*, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.45. Zie tevens HR 2 oktober 2012, *NJ 2012/576*, r.o. 2.3; HR 19 december 2000, *NJ 2001/161*, r.o. 4.3.

[10]

NvW, *Kamerstukken II 2002/03*, 28477, 6, p. 2. Vgl. HR 1 juli 2014, *NJ 2014/441*, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.76.

[11]

Zie o.a. J. Boksem, 'Nader onderzoek geboden? Over de mogelijkheden die de verdediging in het Nederlandse strafprocesrecht heeft om te bewerkstelligen dat er nader onderzoek wordt verricht', in: *Nader strafrechtelijk onderzoek vanuit verdedigingsperspectief* (preadvies Nederlands-Vlaamse Vereniging voor Strafrecht 2015), Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2015, p. 104. Vgl. tevens HR 3 maart 2015, *NJ 2015/311*, m.nt. M.J. Borgers.

[12]

HR 1 juli 2014, *NJ 2014/441*, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.44, 2.46, 2.47.

[13]

HR 4 oktober 2011, *NJ 2011/467*.

[14]

HR 1 juli 2014, *NJ 2014/441*, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.48.

[15]

HR 8 maart 2016, ECLI:NL:HR:2016:379, r.o. 2.5.2.

[16]

Conclusie A-G Bleichrodt (pt. 12-17) voor HR 26 mei 2015, ECLI:NL:HR:1339. Zie tevens conclusie A-G Spronken voor HR 22 maart 2016, *NJ 2016/226* en annotator Kooijmans onder dat arrest.

[17]

Aldus P. Frielink & H. Lensing, 'Regie in de rechtspraak: de strafrechter (3)', *Rechtstreeks* 2013, 3, p. 43.

[18]

Het openbaar ministerie kan geen getuigen bij de raadsheer-commissaris doch enkel ter terechtzitting oproepen. Zie J.M. Reijntjes, 'Eigen procesrecht voor de strafrechter in hoger beroep?', in: P.H.P.H.M.C. van Kempen e.a. (red.), *Hoger beroep: renovatie en innovatie. Het appel in het burgerlijk, straf- en bestuursprocesrecht*, Deventer: Kluwer 2014, p. 189-190.

[19]

NvW, *Kamerstukken II 2002/03*, 28477, 6, p. 2.

[20]

HR 1 juli 2014, *NJ 2014/441*, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.76.

[21]

MvT, *Kamerstukken II 2003/04*, 29254, 3, p. 12: 'Indien opgave bij schriftuur plaatsvindt kan, omdat de opgave van getuigen vroegtijdig plaatsvindt, nog voor de terechtzitting in appel een aanvang neemt een verhoor van de getuigen die niet geweigerd zijn door de rechter-commissaris plaatsvinden, ofwel op vordering van het openbaar ministerie, ofwel op het verzoek van de verdachte of diens raadsman (artikel 411a Sv). Mede aan de hand van die verhoren kan bezien worden in hoeverre verhoor ter terechtzitting daadwerkelijk wenselijk is'.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 11

11 Voorafgaand aan de terechtzitting, niet bij appelschriftuur opgegeven getuigen

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 11

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetingang

Wetboek van Strafvordering artikel 418

11.1 Werkingssfeer 11.2 Indieningsvereisten 11.3 Aan het verzoek te stellen motiveringsvereisten 11.4 Door de rechter te hanteren weigeringsgronden

Voetnoten

[\[1\]](#)

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 11.1

11.1 Werkingssfeer

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 11.1

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetingang

Wetboek van Strafvordering artikel 418

Art. 414 lid 1, eerste volzin, geeft de advocaat-generaal en de verdachte de bevoegdheid om in appel zowel 'in eersten aanleg gehoorde als nieuwe getuigen' te (doen) dagvaarden of oproepen. Behalve in art. 410 lid 3, is deze bevoegdheid voor de verdachte nader omljnd in art. 414 lid 2.^[2] Een verplichting tot opgave van getuigen bij schriftuur zou, aldus de minister in de toelichting op de nota van wijziging bij de Wet raadsheer-commissaris, te ver voeren nu de noodzaak tot het horen van getuigen eerst na de in art. 410 lid 3 bedoelde termijn door nieuwe ontwikkelingen of latere opsporingen kan opkomen. De bevoegdheid tot het opgeven van getuigen bij appelschriftuur ex art. 410 lid 3 geldt daarom 'onverminderd artikel 414'.^[3] Aldus is de verdediging niet verplicht de getuigen die zij ter terechtzitting wenst te (doen) horen, reeds bij

appelschriftuur op te geven. Zij kan ook vóór aanvang van het onderzoek ter terechtzitting in hoger beroep de advocaat-generaal verzoeken door haar opgegeven getuigen op te roepen. In het geval het hoger beroep is ingesteld door het openbaar ministerie en niet door of namens de verdachte, dan wel indien de verdachte de in art. 410 lid 1 bedoelde termijn ongebruikt heeft laten verstrijken, is dit de enige mogelijkheid die de verdediging (nog) heeft om (voorafgaand aan de terechtzitting) getuigen op te geven.^[4]

Voetnoten

[\[1\]](#)

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[\[2\]](#)

Vgl. HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.36, 2.50.

[\[3\]](#)

NvW, *Kamerstukken II* 2002/03, 28477, 6, p. 2.

[\[4\]](#)

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.49.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 11.2

11.2 Indieningsvereisten

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 11.2

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgeving

Wetboek van Strafvordering artikel 418

Niet bij appelschriftuur gedane opgaven van getuigen dienen op grond van art. 414 lid 2, eerste volzin, jo. art. 263 lid 2 uiterlijk tien dagen voor de zitting te worden gedaan, indien tussen de dag van betekening van de dagvaarding en de dag van de terechtzitting ten minste veertien dagen zijn gelegen. Is de termijn tussen de betekening en de terechtzitting korter, dan moet de opgave worden gedaan binnen vier dagen na de betekening doch uiterlijk drie dagen vóór de zitting.^[2]

Ingevolge art. 414 lid 2, eerste volzin, jo. art. 263 lid 3 kan de opgave (al dan niet door de raadsman) ten parkette van de advocaat-generaal in persoon, dan wel schriftelijk worden ingediend.^[3] Indien niet bij aangetekende brief van de laatstgenoemde mogelijkheid gebruik wordt gemaakt, dient de verdachte zich er – bijvoorbeeld door het vragen van een ontvangstbevestiging – van te verzekeren dat de opgave tijdig is ontvangen.^[4] De dag van ontvangst van de brief geldt als de dag van opgave. In een arrest van 5 juni 2007 heeft de Hoge Raad beslist dat de opgave tevens bij fax kan geschieden.^[5]

Uit een arrest van de Hoge Raad van 22 december 2009 volgt dat geen sprake is van een opgave in de zin van art. 414 jo. art. 263 indien de opgave niet binnen de aldaar voorgeschreven termijn wordt gedaan.^[6] Voorts heeft de Hoge Raad er in zijn overzichtsarrest van 1 juli 2014 inzake het oproepen en horen van getuigen op gewezen dat niet-naleving van de voorschriften van art. 263 lid 2 en 3 ingevolge art. 263 lid 5 de advocaat-generaal ontslaat van zijn verplichting de opgegeven getuigen op te roepen.^[7] In hoger beroep – voor zover door de verdachte ingesteld – is dit minder relevant, doordat het hof de (hernieuwde) oproeping van niet bij schriftuur opgegeven getuigen op grond van art. 418 lid 3 kan weigeren indien het horen ter terechtzitting niet noodzakelijk is te achten. Aldus is de aan te leggen maatstaf in die gevallen dezelfde als wanneer niet is voldaan aan de bij art. 414 lid 2, eerste volzin, jo. art. 263 lid 2 en 3 gestelde eisen, terwijl de (appel)rechter 'slechts dan gehouden is een beslissing te geven omtrent de (hernieuwde) oproeping van die [door de verdediging overeenkomstig de voorschriften van art. 263 opgegeven] getuige, indien daartoe door of namens de verdachte

ter terechtzitting een uitdrukkelijk en gemotiveerd verzoek is gedaan'.^[8] Deze eis geldt volgens de Hoge Raad – in weerwil van het bepaalde in art. 415 lid 1 jo. art. 287 lid 3 aanhef en onderdeel b – eveneens ten aanzien van getuigen die aan een eerdere oproeping geen gevolg hebben gegeven.

Voetnoten

[\[1\]](#)

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[\[2\]](#)

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.14, 2.50. 'Uit de redactie van [art. 263 Sv] volgt dat het hier gaat om wat in art. 130 Sv "vrije dagen" worden genoemd. Dat betekent dat de dag van de betekening en de dag van de terechtzitting niet meetellen bij de berekening van die termijn. Een termijn die eindigt op een zaterdag, zondag of een algemeen erkende of daarmee in de Algemene termijnenwet gelijkgestelde feestdag, wordt op grond van die wet verlengd tot en met de eerstvolgende dag die niet een zaterdag of een algemeen erkende feestdag is'.

[\[3\]](#)

Zie nader G.P.M.F. Mols, *Getuigen in strafzaken*, Deventer: Kluwer 2003, p. 32-33.

[\[4\]](#)

MvT, *Kamerstukken II* 2001/02, 28477, 3, p. 18-19.

[\[5\]](#)

HR 5 juni 2007, ECLI:NL:HR:2007:BA2282.

[\[6\]](#)

HR 22 december 2009, *NJ* 2010/192, m.nt. J.M. Reijntjes, r.o. 3.5.1-3.5.2.

[\[7\]](#)

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.16, 2.50.

[\[8\]](#)

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.18, 2.20, 2.21, 2.50.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 11.3

11.3 Aan het verzoek te stellen motiveringsvereisten

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 11.3

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgeving

Wetboek van Strafvordering artikel 418

In een niet bij appelschriftuur gedane opgave van getuigen dient de verdachte op grond van art. 414 lid 2, eerste volzin, jo. art. 263 lid 3, vierde volzin, te vermelden 'de namen, het beroep en de woon- of verblijfplaats, [...] bij onbekendheid van een of ander, duidt hij hen zo nauwkeurig mogelijk aan.' Een gebrekkige opgave hoeft niet te betekenen dat geen sprake is van een opgave in de zin van de genoemde bepalingen.^[2] Indien de opgave evenwel zo onvolledig is dat daaruit niet kan worden opgemaakt welke persoon moet worden opgeroepen, kan de advocaat-generaal daartoe niet overgaan. In dat geval kan bezwaarlijk worden gezegd dat de advocaat-generaal heeft geweigerd of verzuimd (art. 287 lid 3 onderdeel a) aan het verzoek gevolg te geven.^[3]

Evenmin als ten aanzien van bij appelschriftuur gedane getuigenverzoeken, schrijft de wet voor dat niet bij appelschriftuur gedane getuigenverzoeken moeten worden onderbouwd.^[4] Niettemin stelt de Hoge Raad ook aan de onderbouwing van de laatstbedoelde verzoeken bepaaldelijk eisen.^[5] In het geval enkel het openbaar ministerie appel heeft ingesteld, zal het

verzoek moeten worden beoordeeld volgens de maatstaf van het verdedigingsbelang. Ten aanzien daarvan heeft de Hoge Raad in zijn overzichtsarrest van 1 juli 2014 inzake het oproepen en horen van getuigen onder meer overwogen dat afwijzing goed denkbaar is 'als het verzoek niet dan wel zo summier is onderbouwd dat de rechter buiten staat is het verzoek te toetsen aan de maatstaf van het verdedigingsbelang'. [6] Indien (tevens) de verdachte appel heeft ingesteld, zal het verzoek worden beoordeeld op grond van het noodzakelijkheids criterium. Ook daarbij is volgens de Hoge Raad een 'gemotiveerd, duidelijk en stellig verzoek' vereist. [7] Bij de beoordeling van de afwijzing van een getuigenverzoek gaat het uiteindelijk om de vraag 'of de beslissing begrijpelijk is in het licht van – als waren het communicerende vaten – enerzijds hetgeen aan het verzoek ten grondslag is gelegd en anderzijds de gronden waarop het is afgewezen'. Daarbij neemt de Hoge Raad het procesverloop in aanmerking, in welk verband beslissend kan zijn in welk stadium het verzoek is gedaan 'in die zin dat het verzoek eerder had kunnen en redelijkerwijs ook had moeten worden gedaan'. [8] Hierbij kan van belang zijn dat de raadsman niet aannemelijk heeft gemaakt dat hij de vereiste adresgegevens niet eerder kon verschaffen.[9]

Voetnoten

[1]

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[2]

Zie bijv. HR 28 februari 1984, *DD* 1984.293.

[3]

Zie Nader rapport, *Kamerstukken II* 1980/81, 16652, A-B, p. 3.

[4]

Zie tevens B. de Wilde, *Stille getuigen. Het recht belastende getuigen in strafzaken te ondervragen (artikel 6 lid 3 sub d EVRM)* (diss. Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 2015, p.193-198.

[5]

Zie o.a. HR 10 februari 2004, *NJ* 2004/452, m.nt. G. Knigge; HR 5 juli 2005, ECLI:NL:HR:2005:AT5773; HR 29 maart 2005, ECLI:NL:HR:2005:AS6009; HR 11 april 2000, ECLI:NL:HR:2000:AA5442; HR 29 september 1992, *NJ* 1993/222. Van belang kan zijn of de verdachte al dan niet door een rechtsgeleerd raadsman wordt bijgestaan (HR 15 maart 2005, ECLI:NL:HR:2005:AR3260, r.o. 3.3).

[6]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.6-2.7.

[7]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.8.

[8]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.76.

[9]

HR 8 juli 2014, ECLI:NL:HR:2014:1688; HR 8 juli 2014, ECLI:NL:HR:2014:1615. Vgl. tevens A.C 't Hart, noot onder HR 12 januari 1999, *NJ* 1999/450.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 11.4

11.4 Door de rechter te hanteren weigeringsgronden

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos†1

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 11.4

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgeving

Wetboek van Strafvordering artikel 418

Ingevolge art. 414 lid 2, eerste volzin, jo. art. 263 lid 5 dient de advocaat-generaal de door de verdachte met inachtneming van art. 263 lid 2 en 3 opgegeven getuigen op te roepen. Ingeval het hoger beroep door het openbaar ministerie en niet door de verdachte is ingesteld, kan de advocaat-generaal daarvan afzien op de in art. 264 genoemde gronden. Is het hoger beroep (tevens) door of namens de verdachte ingesteld, dan kan de advocaat-generaal oproeping op grond van art. 414 lid 2, tweede volzin, weigeren indien het horen ter terechtzitting niet noodzakelijk is te achten.^[2] De wettelijke regeling voorziet niet in de bevoegdheid voor de advocaat-generaal om oproeping te weigeren op de grond dat de berechting in eerste aanleg op tegenspraak heeft plaatsgevonden en de getuige ter terechtzitting in eerste aanleg dan wel door de rechter-commissaris is gehoord en het horen ter terechtzitting niet noodzakelijk is te achten. In een arrest van 6 september 2011 wees de Hoge Raad erop dat de voorschriften van art. 414 lid 1 en 2, die betrekking hebben op het geval dat het hoger beroep is ingesteld door het openbaar ministerie, niet zijn aangepast aan het voortbouwend appel.^[3] Daarnaast kan de verdachte volgens de Hoge Raad alleen getuigen bij appelschriftuur opgeven, indien het hoger beroep (mede) door of namens hem is ingesteld.^[4] Het hof beschikt zowel bij een door het openbaar ministerie als een door of namens de verdachte ingesteld hoger beroep, op grond van art. 418 lid 2 over de bevoegdheid om (hernieuwde) oproeping te weigeren. In het licht van de samenhang tussen de genoemde bepalingen en de totstandkomingsgeschiedenis van de wet van 10 november 2004, heeft de Hoge Raad in zijn overzichtsarrest van 1 juli 2014 inzake het oproepen en horen van getuigen geoordeeld dat ook de advocaat-generaal over die bevoegdheid beschikt ten aanzien van de door de verdachte op de voet van art. 414 lid 2 jo. art. 263 opgegeven getuigen.^[5] Aldus wordt aansluiting gezocht bij het voortbouwend appel, dat (mede) is gebaseerd op de gedachte dat een zinloze reprise van onderzoekshandelingen zoveel mogelijk moet worden vermeden.^[6]

Indien de advocaat-generaal oproeping heeft geweigerd dan wel heeft verzuimd, is art. 415 lid 1 jo. art. 287 lid 3 aanhef en onder avan toepassing. Ingevolge de laatstgenoemde bepaling beveelt het hof de oproeping indien deze 'is verzuimd of op de voet van artikel 264, eerste lid is geweigerd' en de verdachte hierom verzoekt. Een dergelijk verzoek is aldus naar de letter van de wet niet vereist indien de advocaat-generaal oproeping op grond van art. 414 lid 2, tweede volzin, heeft geweigerd en evenmin indien oproeping is geweigerd op de grond dat de berechting in eerste aanleg op tegenspraak heeft plaatsgevonden en de getuige ter terechtzitting in eerste aanleg dan wel door de rechter-commissaris is gehoord en het horen ter terechtzitting niet noodzakelijk is te achten. Aangenomen moet worden dat het hof in die gevallen evenmin is gehouden die getuigen ambtshalve op te roepen. Wel kan de verdediging ter terechtzitting aan het hof verzoeken om een bevel tot oproeping van die niet verschenen getuigen.^[7] Deze eis geldt volgens de Hoge Raad – in weerwil van het bepaalde in art. 415 lid 1 jo. art. 287 lid 3 aanhef en onderdeel b – eveneens ten aanzien van getuigen die aan een eerdere oproeping geen gevolg hebben gegeven. In zo een geval 'mag [...] worden geveerd dat door of namens de verdachte ter terechtzitting een gemotiveerd verzoek wordt gedaan tot (hernieuwde) oproeping'. Uit het achterwege blijven van een dergelijk verzoek mag het hof afleiden dat de verdediging geen prijs meer stelt op het horen van de niet verschenen getuige.^[8]

Indien de opgegeven getuigen niet verschijnen, kan het hof op grond van art. 418 lid 1 jo. art. 288 lid 3 van (hernieuwde) oproeping afzien met uitdrukkelijke instemming van de advocaat-generaal en de verdediging.^[9]

Met betrekking tot het geval dat het hoger beroep door het openbaar ministerie is ingesteld, overwoog de Hoge Raad in een arrest van 6 september 2011 dat een verzoek dat is gedaan op de voet van art. 414 lid 2 jo. art. 263 lid 2 en 3 'op grond van art. 418, eerste lid, Sv slechts [kan] worden afgewezen op de in art. 288, eerste lid onder a, b en c, Sv genoemde gronden'.^[10] Uit het overzichtsarrest van 1 juli 2014 blijkt dat daarnaast art. 418 lid 2 van toepassing is, op grond waarvan het hof de (hernieuwde) oproeping kan weigeren in het geval dat de berechting in eerste aanleg op tegenspraak heeft plaatsgevonden en de getuige ter terechtzitting in eerste aanleg dan wel door de rechter-commissaris is gehoord en het hof het horen niet noodzakelijk oordeelt.^[11] In het geval dat het hoger beroep is ingesteld door of namens de verdachte,^[12] is art. 418 lid 3 van toepassing op grond waarvan het hof de (hernieuwde) oproeping kan weigeren van 'een niet bij schriftuur door de verdachte opgegeven getuige' indien het horen niet noodzakelijk is te achten.^[13] Een getuige van wie op de voet van art. 414 lid 2 jo. art. 263 opgave is gedaan, wordt ingevolge een arrest van de Hoge Raad van 22 december 2009 aangemerkt als een getuige in voornoemde zin.^[14]

Voetnoten

[\[1\]](#)

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[\[2\]](#)

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.51.

[\[3\]](#)

HR 6 september 2011, *NJ* 2011/496, m.nt. P.A.M. Mevis, r.o. 2.6.

[\[4\]](#)

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.49.

[\[5\]](#)

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.52. Zie tevens HR 22 april 2008, *NJ* 2008/313, m.nt. P.A.M. Mevis.

[\[6\]](#)

Zie o.a. MvT, *Kamerstukken II* 2003/04, 29254, 3, p. 14.

[\[7\]](#)

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.53.

[\[8\]](#)

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.54.

[\[9\]](#)

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.58. Zie tevens HR 2 oktober 2012, *NJ* 2012/576, r.o. 2.3; HR 19 december 2000, *NJ* 2001/161, r.o. 4.3.

[\[10\]](#)

HR 6 september 2011, *NJ* 2011/496, m.nt. P.A.M. Mevis, r.o. 2.5, 2.6. Zie voor een zaak waarin het appel door de verdachte was ingesteld HR 7 december 2010, *NJ* 2010/682.

[\[11\]](#)

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.56.

[\[12\]](#)

Vgl. art. 415 lid 1: ' *Behoudens de volgende artikelen van deze titel*, zijn art. 268-314, 315-353 en 356-366a op het rechtsgeding voor het gerechtshof van overeenkomstige toepassing [cursivering *red.*]. Overigens brengt een afwijzing op grond van het verdedigingsbelang reeds op grond van HR 5 oktober 1993, *NJ* 1994/425, m.nt. G.J.M. Corstens bij redelijke uitleg mee dat het verhoor niet noodzakelijk wordt geacht.

[\[13\]](#)

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.57.

[\[14\]](#)

HR 22 december 2009, *NJ* 2010/192, m.nt. J.M. Reijntjes, r.o. 3.5.1-3.5.2.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 12

12 Op de terechtzitting opgegeven getuigen

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 12

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetingang

Wetboek van Strafvordering artikel 418

12.1 Getuigenverzoeken op de terechtzitting 12.2 Aan het verzoek te stellen motiveringsvereisten 12.3 Door de rechter te hanteren weigeringsgronden

Voetnoten

[\[1\]](#)

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

12.1 Getuigenverzoeken op de terechtzitting

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 12.1

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgeving

Wetboek van Strafvordering artikel 418

De zelfstandige onderzoeksbevoegdheden van het hof zijn neergelegd in art. 415 lid 1 jo. art. 310 en 315-318. Zie nader W.H. Vellinga, *Ambtshalve onderzoeken en beslissen in strafzaken* (Studiepockets strafrecht dl. 44), Deventer: Kluwer 2015, p. 5-17, 93-104.^[2] Het hof kan ambtshalve de oproeping bevelen van 'op de terechtzitting nog niet gehoorde' getuigen op grond van art. 415 lid 1 jo. art. 315 lid 1, en van 'nog niet op de terechtzitting gehoorde' deskundigen (die een rapportage hebben uitgebracht) op grond van art. 415 lid 1 jo. art. 315 lid 3. Voorts kan het hof op de voet van art. 415 lid 1 jo. art. 315 lid 3 tweede volzin, een (nieuwe) deskundige benoemen en een opdracht verlenen, dan wel de zaak daartoe overeenkomstig art. 415 lid 1 (en art. 420) jo. art. 316 naar de rechter-commissaris of raadsheer-commissaris verwijzen.^[3] Het gaat om getuigen en deskundigen, die niet door de procespartijen zijn meegebracht en evenmin (tijdig) zijn opgegeven of opgeroepen. De hiervoor geciteerde zinsdelen brengen niet mee, dat de genoemde bepalingen toepassing missen indien de desbetreffende getuigen en deskundigen eerder ter terechtzitting in appel zijn gehoord.^[4] Gelet op het bepaalde in art. 422 lid 1 en de in art. 415 lid 2 voorgeschreven voortbouwende appelbehandeling, is dat evenmin het geval indien de getuigen eerder op de terechtzitting in eerste aanleg zijn gehoord.^[5]

De verdediging (art. 415 lid 1 jo. art. 328 jo. art. 331) en advocaat-generaal (art. 415 lid 1 jo. art. 328) kunnen verzoeken respectievelijk vorderen dat het hof van de in art. 315 neergelegde bevoegdheid gebruikmaakt.^[6] Ingevolge art. 415 lid 1 jo. art. 330 moet op straffe van nietigheid op een dergelijk verzoek of dergelijke vordering worden beslist.^[7] Het ontbreken van zodanige beslissing hoeft evenwel niet tot cassatie te leiden indien het – rechtens te respecteren – belang daarbij ontbreekt.^[8] Aan een verzoek of vordering ex art. 328, worden geen vormvereisten gesteld.^[9] Het verzoek kan ook nog bij het laatste woord worden gedaan (art. 311 lid 4).^[10]

Voetnoten

[\[1\]](#)

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[\[2\]](#)

Zie nader W.H. Vellinga, *Ambtshalve onderzoeken en beslissen in strafzaken* (Studiepockets strafrecht dl. 44), Deventer: Kluwer 2015, p. 5-17, 93-104.

[\[3\]](#)

Zie daarover o.a. G. Haverkate, 'De Wet deskundige in strafzaken [4]', *E&R* 2014, 5, p. 171-172.

[\[4\]](#)

In vergelijkbare zin art. 315, aant. 2 (suppl. 88, april 1994). Zie tevens B. de Wilde, *Stille getuigen. Het recht belastende getuigen in strafzaken te ondervragen (artikel 6 lid 3 sub d EVRM)* (diss. Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 2015, p. 380.

[\[5\]](#)

Vgl. art. 418 lid 2; HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.56; HR 8 september 2009, ECLI:NL:HR:2009:BI0459.

[\[6\]](#)

Vgl. HR 3 april 2007, *NJ* 2007/212.

[\[7\]](#)

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.22-2.24, 2.61. Zie tevens HR 4 januari 2011, ECLI:NL:HR:2011:BO3395; HR 9 maart 2010,

[8]

Zie o.a. HR 22 maart 2016, *NJ* 2016/227, r.o. 4.3-4.4.

[9]

Vgl. *Blok en Besier* 1925, II, p. 107-112.

[10]

HR 20 december 2005, *NJ* 2006/434.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 12.2

12.2 Aan het verzoek te stellen motiveringsvereisten

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 12.2

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetingang

Wetboek van Strafvordering artikel 418

De wet biedt geen aanknopingspunten voor wat betreft de eisen die mogen worden gesteld aan op de voet van art. 415 lid 1 jo. art. 328 (jo. art. 331 lid 1) gedane verzoeken en vorderingen. De Hoge Raad stelt in zijn rechtspraak voorop dat het voorschrift van art. 330 veronderstelt 'dat de verzoeker welomschreven onderzoekshandelingen opgeeft, zoals het nog (doen) horen van met name genoemde getuigen (of getuige-deskundigen)'.^[2] Aldus dienen de desbetreffende verzoeken voldoende stellig en duidelijk te worden omschreven.^[3] Daarbij is van belang of de verdachte al dan niet wordt bijgestaan door een rechtsgeleerd raadsman.^[4] In een arrest van 17 februari 2004 overwoog de Hoge Raad dat 'van de verdediging mag worden verwacht dat verzoeken tot het horen van getuigen zodanig worden gedaan dat omtrent de inhoud van een dergelijk verzoek geen misverstand kan bestaan'.^[5] De eis van welomschrevenheid heeft betrekking op de (kwaliteit van de) onderbouwing van het verzoek.^[6] Van de verdediging mag in dat verband worden verlangd dat zij aangeeft welk belang zij heeft bij het horen van de ter terechtzitting opgegeven getuigen.^[7]

De (appel)rechter zal een verzoek of vordering ex art. 415 lid 1 jo. art. 328 (jo. art. 331 lid 1) om gebruik te maken van de bevoegdheid in art. 315, slechts honoreren wanneer hem de noodzaak tot het horen van de opgegeven getuigen blijkt. Volgens Corstens en Borgers gaat het erom of de zittingsrechter zelf het horen van de getuige relevant acht.^[8] Aldus zullen de procespartijen de (appel)rechter van voornoemde noodzaak moeten overtuigen.^[9] In zijn overzichtsarrest van 1 juli 2014 inzake het oproepen en horen van getuigen, overweegt de Hoge Raad dat in dat verband een 'gemotiveerd, duidelijk en stellig verzoek' is vereist.^[10] De Hoge Raad beschouwt de aan het verzoek ten grondslag gelegde motivering enerzijds en de gronden waarop het verzoek is afgewezen anderzijds, als communicerende vaten. Daarbij is ten aanzien van eerst op de terechtzitting gedane verzoeken van belang dat de Hoge Raad (ook) het procesverloop in aanmerking neemt. Daarbij komt betekenis toe aan 'het stadium waarin het verzoek is gedaan, in die zin dat het verzoek eerder had kunnen en redelijkerwijs ook had moeten worden gedaan'.^[11] Met betrekking tot de aan de afwijzing te stellen motiveringseisen zijn bovendien 'de aard van het onderwerp waarover de getuige zou kunnen verklaren van belang alsmede de indringendheid van de door de verdediging aangevoerde argumenten om hem te horen'.^[12]

Voetnoten

[1]

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[2]

Zie HR 23 november 1999, *NJ* 2000/128, r.o. 3.4, herhaald in o.a. HR 1 september 2009, ECLI:NL:HR:2009:BI8549, r.o. 3.3. Zie tevens HR 21 oktober

[\[3\]](#)

In gelijke zin A-G Machielse (punt 3.4) voor HR 16 november 2004, ECLI:NL:HR:2004:AR3217. Zie tevens M. Alink & P.D.J. van Zeben, *Getuigen in het Nederlands strafproces*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2007, p. 53 onder verwijzing naar o.a. HR 29 maart 2005, ECLI:NL:HR:2005:AS6009; HR 15 maart 2005, ECLI:NL:HR:2005:AR3260.

[\[4\]](#)

Vgl. o.a. HR 10 februari 2004, *NJ* 2004/452, m.nt. G. Knigge; HR 16 november 2004, ECLI:NL:HR:2004:AR3215; HR 17 april 2007, *NJ* 2007/251; HR 17 april 2007, *NJ* 2007/247; HR 4 september 2007, *NJ* 2007/473; HR 24 september 2013, ECLI:NL:HR:2013:774 en HR 12 januari 2016, *NJ* 2016/117, m.nt. T.M. Schalken. Zie tevens B. de Wilde, *Stille getuigen. Het recht belastende getuigen in strafzaken te ondervragen (artikel 6 lid 3 sub d EVRM)* (diss. Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 2015, p. 193-198.

[\[5\]](#)

HR 17 februari 2004, ECLI:NL:HR:2004:AO2726, r.o. 3.5 (niet gepubliceerd).

[\[6\]](#)

R.H. Hermans & S. Meijer, 'Verzoeken ter terechtzitting. Vorm en inhoud, beoordelingsmaatstaf en motiveringseisen', *DD* 2007, 10, p. 1050-1051.

[\[7\]](#)

G.P.M.F. Mols, *Getuigen in strafzaken*, Deventer: Kluwer 2003, p. 56. Vgl. HR 8 september 2015, ECLI:NL:HR:2015:2468, r.o. 2.2.

[\[8\]](#)

Corstens & Borgers 2014, p. 685. Zie tevens C.P.J. Scheele, 'Het beoordelen van getuigenverzoeken: een leidraad voor de praktijk', *Strafblad* 2011, 1, p. 68.

[\[9\]](#)

Zie tevens D.M.H.R. Garé & P.A.M. Mevis, *Over het oproepen van getuigen ter terechtzitting en getuigenbewijs in strafzaken* (Ars Aequi Cahiers Strafrecht, deel 12), Nijmegen: *Ars Aequi Libri* 2000, p. 78-81.

[\[10\]](#)

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.8.

[\[11\]](#)

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.76. Vgl. R.H. Hermans & S. Meijer, 'Verzoeken ter terechtzitting. Vorm en inhoud, beoordelingsmaatstaf en motiveringseisen', *DD* 2007, 10, p. 1055; G.P.M.F. Mols, *Getuigen in strafzaken*, Deventer: Kluwer 2003, p. 54.

[\[12\]](#)

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.9. Zie tevens HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/444; HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/445; HR 8 juli 2014, *NJ* 2014/447; HR 8 juli 2014, *NJ* 2014/448.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 12.3

12.3 Door de rechter te hanteren weigeringsgronden

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 12.3

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgeving

Wetboek van Strafvordering artikel 418

Op grond van art. 415 lid 1 jo. art. 315 lid 1 kan het hof ambtshalve de oproeping bevelen van getuigen, wanneer de noodzaak van het horen van die getuigen blijkt.^[2] Indien het hof het horen van een deskundige (omtrent een door hem uitgebrachte rapportage) noodzakelijk acht, kan het ingevolge art. 415 lid 1 jo. art. 315 lid 3, eerste volzin, ambtshalve tot oproeping overgaan.^[3] Deze maatstaf is voorts van toepassing indien het hof de zaak overeenkomstig art. 415 lid 1 (en art.

420) jo. art. 316 naar de rechter-commissaris of raadsheer-commissaris verwijst. Aldus ligt het volgens Borgers voor de hand dat dit criterium ook van toepassing is op de in art. 315 lid 3, tweede volzin, vervatte benoemingsbevoegdheid, die naar de letter van de wet kan worden toegepast indien het hof dat wenselijk acht.^[1] De tweede nota van wijziging bij de Wet versterking positie rechter-commissaris, waarin noodzakelijkheid op één lijn wordt gesteld met wenselijkheid, biedt tevens steun voor die opvatting.^[5]

Indien een opgave van getuigen voorafgaand aan de terechtzitting achterwege is gebleven, geldt ingevolge het arrest van de Hoge Raad van 19 juni 2007 op grond van art. 415 lid 1 jo. art. 328 jo. art. 315 de maatstaf of de noodzaak van het verzochte is gebleken.^[6] In de zaak die leidde tot een arrest van de Hoge Raad van 25 maart 2008 was een dergelijke opgave achterwege gebleven, doch had de raadsman van verdachte zich eerst ter terechtzitting aangesloten bij een getuigenverzoek dat de raadsman van een medeverdachte voorafgaand aan de terechtzitting bij fax had gedaan. De Hoge Raad overwoog dat de maatstaf in een dergelijk geval ingevolge art. 418 lid 3 is of de noodzaak van het verzochte is gebleken.^[7] Nog weer een andere situatie is die waarin een eerder (ter terechtzitting) afgewezen getuigenverzoek opnieuw wordt gedaan. Reeds uit een arrest van de Hoge Raad van 11 september 2001 volgt dat in een dergelijk geval wederom op grond van art. 415 lid 1 jo. art. 315 jo. art. 328 het noodzakelijkheidscriterium van toepassing is.^[8]

Tegen deze achtergrond rijst de vraag naar de toepasselijkheid van art. 418 lid 2 en 3 op eerst ter terechtzitting gedane getuigenverzoeken. Daarbij dient voorop te worden gesteld dat noodzakelijkheid als bedoeld in voornoemde bepalingen, bestaat bij de gratie van het in art. 315 vervatte noodzakelijkheidscriterium.^[9] Uit het voorgaande is voorts gebleken dat laatstgenoemde verzoeken in de regel op grond van art. 415 lid 1 jo. art. 315 worden beoordeeld. Het bepaalde in art. 418 lid 2 is daarop niet van toepassing,^[10] hoewel een afwijzing op grond van het noodzakelijkheidscriterium in voorkomende gevallen niet onbegrijpelijk is indien de desbetreffende getuige (bijvoorbeeld) reeds door de rechter-commissaris is gehoord in het bijzijn van de raadsman.^[11] Aan De Wilde ontgaat in dit verband de 'toegevoegde betekenis' van art. 418 lid 3. Hij wijst erop dat niet bij appelschriftuur doch eerst ter terechtzitting opgegeven getuigen – zowel wanneer het openbaar ministerie als wanneer (tevens) de verdachte hoger beroep heeft ingesteld – reeds op grond art. 415 lid 1 jo. art. 315 aan de hand van het noodzakelijkheidscriterium kunnen worden beoordeeld.^[12] Met de invoering van art. 418 lid 3 is evenwel beoogd tijdig duidelijkheid te verkrijgen over de ter terechtzitting te horen getuigen.^[13] De toegevoegde waarde van de bepaling is aldus gelegen in de omstandigheid dat het noodzakelijkheidscriterium tevens van toepassing is op voorafgaand aan de terechtzitting, niet (tijdig) bij appelschriftuur opgegeven getuigen.^[14] Iets anders is dat de constructie (inderdaad) nodeloos ingewikkeld is.

Indien het hof op de voet van art. 415 lid 1 jo. art. 315 de oproeping heeft bevolen en de desbetreffende getuigen niet verschijnen, moeten zij worden aangemerkt als 'niet verschenen getuigen' in de zin van art. 287 lid 3 en 288 lid 1. ^[15] Hernieuwde (oproeping) kan worden geweigerd op de aldaar genoemde gronden, en dus niet wegens het ontbreken van de noodzaak.^[16] Niettemin is verdedigbaar dat in een dergelijk geval tevens art. 418 lid 2 wordt toegepast, nu de Hoge Raad dat in andere gevallen (waarin al dan niet tijdig bij appelschriftuur getuigen zijn opgegeven) ook mogelijk acht naast de in art. 288 genoemde weigeringsgronden.^[17] Ten aanzien van de vraag wat rechtens is indien het hof naar aanleiding van een ter terechtzitting gedaan getuigenverzoek heeft bepaald dat de getuige door de rechter-commissaris of raadsheer-commissaris zal worden gehoord doch deze aldaar niet is verschenen,^[18] heeft de Hoge Raad in een arrest van 25 maart 2008 bepaald dat 'indien op een volgende terechtzitting opnieuw wordt verzocht de desbetreffende getuige te horen' eveneens het noodzakelijkheidscriterium van toepassing is.^[19]

Voetnoten

[1]

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[2]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.22, 2.61.

[3]

Vgl. art. 182 lid 7.

[4]

M.J. Borgers, noot (punt 5) onder HR 30 september 2014, *NJ* 2015/323.

[5]

Tweede NvW, *Kamerstukken II* 2010/11, 32177, 9, p. 3-4. Vgl. art. 287 lid 2 onderdeel a.

[6]

HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/626, m.nt. P.A.M. Mevis, r.o. 3.3.1.

[7]

HR 25 maart 2008, *NJ* 2008/210, r.o. 3.3.

[8]

HR 11 september 2001, *NJ* 2002/218, r.o. 3.4, herhaald in o.a. HR 12 mei 2009, ECLI:NL:HR:2009:BG9964; HR 8 september 2009, *NJ* 2009/428. Vgl. HR 12 juni 1990, *NJ* 1991/170, m.nt. G.J.M. Corstens; HR 23 november 1999, *NJ* 2000/128.

[9]

Zie MvT, *Kamerstukken II* 2003/04, 29254, 3, p. 14; HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/626, m.nt. P.A.M. Mevis, r.o. 3.3.2. Vgl. tevens HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.8.

[10]

Vgl. HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.56.

[11]

Zie o.a. HR 16 september 2008, *NJ* 2008/513; HR 12 mei 2009, ECLI:NL:HR:2009:BG9964.

[12]

B. de Wilde, *Stille getuigen. Het recht belastende getuigen in strafzaken te ondervragen (artikel 6 lid 3 sub d EVRM)* (diss. Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 2015, p. 380.

[13]

MvT, *Kamerstukken II* 2003/04, 29254, 3, p. 13.

[14]

Vgl. HR 31 januari 2006, *NJ* 2006/124.

[15]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.23, 2.61. Zie C.P.J. Scheele, 'Het beoordelen van getuigenverzoeken: een leidraad voor de praktijk', *Strafblad* 2011, 1, p. 64-65.

[16]

Vgl. art. 418 lid 1.

[17]

Vgl. HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 2.48, 2.56.

[18]

Overigens voorzien art. 414 lid 2 en art. 264 niet in de mogelijkheid om oproeping te weigeren op de grond dat het openbaar ministerie een verhoor door de raadsheer-commissaris verkiest boven een verhoor ter terechtzitting. In voorkomende gevallen zullen de in art. 288 lid 1 aanhef en onderdeel ben genoemde weigeringsgronden kunnen worden gehanteerd. Is dat niet het geval, dan is het openbaar ministerie strikt genomen gehouden over te gaan tot oproeping ter terechtzitting. In zijn conclusie (punt 19) voor HR 1 juni 2010, ECLI:NL:HR:2010:BL8640 wijst A-G Knigge er in dit verband op dat oproeping voor de zitting niet noodzakelijk is indien horen bij de raadsheer-commissaris de voorkeur verdient. 'De vraag is echter of het redelijk is dat de rechtspositie van de verdachte afhankelijk wordt gemaakt van het oordeel van de advocaat-generaal met betrekking tot de wijze van horen. Als de advocaat-generaal het verzoek had gehonoreerd, was het Hof daaraan [...] in verregaande mate gebonden geweest'.

[19]

HR 25 maart 2008, *NJ* 2008/210, r.o. 3.3.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 13

13 Noodzakelijkheids criterium en verdedigingsbelang

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 13

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgang

Wetboek van Strafvordering artikel 418

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 13.1

13.1 Strafprocessuele achtergronden

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 13.1

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgeving

Wetboek van Strafvordering artikel 418

Zowel in eerste aanleg als in hoger beroep is het vinden van de materiële waarheid het einddoel van het onderzoek ter terechtzitting.^[2] Voor de eerste rechter is daartoe het – onder verantwoordelijkheid van het openbaar ministerie samengestelde – dossier het vertrekpunt, terwijl de appelrechter conform het voortbouwende appel de bezwaren van de procespartijen tegen het vonnis tot uitgangspunt neemt. Dit (pseudo)grievensstelsel in hoger beroep is gebaseerd op een contradictoire gedingstructuur, die overigens geen verandering heeft gebracht in de verantwoordelijkheid van de (appel)rechter voor de materiële waarheidsvinding (art. 415 lid 2).^[3] De procespartijen kunnen er niet vanuit gaan dat enkel de door hen aangevoerde bezwaren onderwerp van beraadslaging en beslissing zijn, en ook indien zij geen bezwaren hebben aangevoerd kan het hof het vonnis waarvan beroep vernietigen.^[4] Binnen dit spectrum is de opstelling van procespartijen niettemin van invloed op de mate waarin de appelrechter ambtshalve zal optreden. In de regel komt het hof pas tot nader onderzoek indien de procespartijen daarom verzoeken.^[5] Gelijk in eerste aanleg, is in appel het openbaar ministerie belast met de materiële waarheidsvinding,^[6] en zijn verdachte noch raadsman gehouden daaraan een bijdrage te leveren. ^[7] De door de verdachte gekozen procespositie kan in dat verband van invloed zijn op de materiële waarheidsvinding; zwijgen over bepaalde punten kan meebrengen dat de aandacht van de rechter niet wordt getrokken door punten die met het oog op de vaststelling van – belastende alsook ontlastende – feiten nader onderzoek vergen. ^[8] Een in eerste aanleg gekozen procespositie kan bovendien doorwerken in hoger beroep doordat het hof daarvan – via het proces-verbaal van de terechtzitting in eerste aanleg – kennis neemt. Daarnaast kan het onderzoek van de eerste rechter antwoord geven op uit het dossier rijzende vragen en daarmee onderzoek van de appelrechter overbodig maken, in het bijzonder wanneer de procespartijen daar niet op terugkomen.^[9]

De (appel)rechter is tevens verantwoordelijk voor het waarborgen van het recht op een eerlijk proces van de verdachte (art. 6 lid 1 EVRM).^[10] Indien het nationale recht voorziet in een appelprocedure,^[11] dient deze te voldoen aan de waarborgen van art. 6 EVRM.^[12] Daartoe behoren onder meer de beginselen van gelijkheid van wapenen (*equality of arms*) en een adversaire procedure.^[13]

Het eerstgenoemde beginsel wordt door het EHRM aldus uitgelegd dat 'each party must be afforded a reasonable opportunity to present his case under conditions that do not place him at a disadvantage *vis-à-vis* his opponent'. ^[14] Het recht om getuigen, à charge en à décharge, te (doen) ondervragen (art. 6 lid 3, aanhef en onder *d* EVRM),^[15] is onder meer toegekend om de in beginsel zwakkere positie van de verdediging ten opzichte van het openbaar ministerie te compenseren.^[16] De positie van de verdediging hoeft niet exact gelijk te worden gesteld aan die van het openbaar ministerie,^[17] dat zelf overigens geen aanspraak toekomt op *equality of arms*.^[18] Voorts is van belang dat het EHRM de strafrechtelijke procedure als geheel beoordeelt; indien in eerste aanleg een behoorlijke en effectieve ondervragingsgelegenheid is geboden, is het ondervragingsrecht in beginsel voldoende gerespecteerd.^[19] Behalve als een belangrijke waarborg van een 'fair trial', ^[20] ziet het EHRM het ondervragingsrecht als een middel om 'miscarriages of justice' te voorkomen. ^[21] Het belang van de materiële waarheidsvinding zal onder omstandigheden evenwel moeten wijken voor de rechten van de verdachte.^[22]

Tegen de hiervoor geschetste achtergrond laat het wettelijke stelsel inzake het oproepen en horen van getuigen in hoger beroep zich nader duiden. Daarbij is een aantal praktische kanttekeningen van belang. Zo komt betekenis toe aan de vraag

of sprake is van (meegebrachte of opgeroepen) getuigen die reeds ter zitting aanwezig zijn, dan wel van (niet opgeroepen) getuigen van wie (eerst) ter terechtzitting de (hernieuwde) oproeping wordt verzocht. De strafprocessuele belangen staan in het laatstgenoemde geval in een ander daglicht, doordat de zaak zal moeten worden aangehouden indien het hof het verzoek inwilligt.^[23] Voorts verdient de positie van het openbaar ministerie bijzondere aandacht. Bij de beschrijving van de inrichting van het onderzoek ter terechtzitting heeft de wetgever het openbaar ministerie aangemerkt als procespartij, die (tevens) verantwoordelijk is voor de materiële waarheidsvinding.^[24] Bij deze stand van zaken zal een eerdere toewijzing van een getuigenverzoek door het openbaar ministerie, van betekenis kunnen zijn voor de beslissing omtrent (hernieuwde) oproeping door het hof.^[25] Voor het hof kan daarnaast de omstandigheid dat de rechter in eerste aanleg de oproeping van bepaalde getuigen heeft bevolen, van belang zijn. De rechter in die feitelijke instantie heeft daarin kennelijk een belang gezien; indien de getuige geen gevolg heeft gegeven aan het bevel tot oproeping kan dat – mede met het oog op het voortbouwend appel^[26] – voor de appelrechter aanleiding zijn daarin (opnieuw) te voorzien.^[27]

De appelrechter dient aan de hand van de door de wet voorgeschreven maatstaven te beslissen over getuigenverzoeken van de verdediging en het openbaar ministerie. De invoering van art. 418 lid 2 en 3 heeft geleid tot een uitbreiding van het toepassingsbereik van het noodzakelijkheids criterium in hoger beroep. Daarnaast zal het hof ingevolge art. 418 lid 1 jo. art. 288 lid 1 aanhef en onderdeel hoofdzakelijk beslissen aan de hand van de maatstaf van het verdedigingsbelang.^[28] De hiervoor weergegeven uitgangspunten laten zich zowel in de toepassing van de maatstaf van het verdedigingsbelang (aant. 13.2) als het noodzakelijkheids criterium (aant. 13.3) vertalen. In zijn overzichtsarrest van 1 juli 2014 inzake het oproepen en horen van getuigen, heeft de Hoge Raad erop gewezen dat art. 6 EVRM niet dwingt tot een onderscheid in maatstaven voor de beoordeling van getuigenverzoeken. Voorts heeft de Hoge Raad – reeds in eerdere rechtspraak^[29] – geoordeeld dat de concrete toepassing van het ene criterium soms niet wezenlijk verschilt van wat met de toepassing van het andere criterium zou worden bereikt (aant. 13.4).^[30] Tegen deze achtergrond rijst de vraag naar het bestaansrecht van twee verschillende maatstaven voor de beoordeling van verzoeken om getuigen op te roepen respectievelijk te horen (aant. 13.5).

Voetnoten

[1]

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[2]

MvT, *Kamerstukken II* 1913/14, 3, p. 56, 116.

[3]

MvT, *Kamerstukken II* 2005/06, 30320, 3, p. 4, 7-8. Vgl. MvT, *Kamerstukken II* 2003/04, 29255, 3, p. 7; *Kamerstukken II* 2003/04, 29255, B (Verslag van de vaste commissie voor justitie); NV, *Kamerstukken I* 2004/05, 29255, C.

[4]

Vgl. HR 5 februari 2013, ECLI:NL:HR:2013:BY9985, r.o. 3.4-3.5.

[5]

Zie o.a. *Strafvordering 2001*, IV, p. 173.

[6]

Vgl. M.E. de Meijer & J.B.H.M. Simmelink, 'Het OM in de strafrechtsketen', in: *Het Openbaar Ministerie verandert* (preadvies Nederlands-Vlaamse Vereniging voor Strafrecht 2014), Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2014, p. 281.

[7]

Vgl. J. Boksem, 'Nader onderzoek geboden? Over de mogelijkheden die de verdediging in het Nederlandse strafprocesrecht heeft om te bewerkstelligen dat er nader onderzoek wordt verricht', in: *Nader strafrechtelijk onderzoek vanuit verdedigingsperspectief* (preadvies Nederlands-Vlaamse Vereniging voor Strafrecht 2015), Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2015, p. 3-4.

[8]

W.H. Vellinga, *Ambtshalve onderzoeken en beslissen in strafzaken* (Studiepockets strafrecht dl. 44), Deventer: Kluwer 2015, p. 49-50.

[9]

W.H. Vellinga, *Ambtshalve onderzoeken en beslissen in strafzaken* (Studiepockets strafrecht dl. 44), Deventer: Kluwer 2015, p. 99.

[10]

Zie bijv. EHRM 22 september 1994, 14861/89 (*Lala/Nederland*), § 34. Vgl. R. Kuiper, *Vormfouten. Juridische consequenties van vormverzuimen in strafzaken* (diss. Nijmegen), Deventer: Kluwer 2014, p. 164, 599.

[11]

EHRM 17 januari 1970, 2689/65, Series A 11 (*Delcourt/België*), § 25.

[12]

EHRM 22 februari 2011, 26036/08, *EHC* 2011/75 (m.nt. Th.A. De Roos) (*Lalmahomed/Nederland*), § 36.

[13]

EHRM 5 februari 2007, 64140/00 (*Rozkhov/Rusland*), § 31; EHRM 4 april 2006, 60966/00 (*E.H./Finland*), § 10. Zie nader met verwijzingen B. de Wilde, *Stille getuigen. Het recht belastende getuigen in strafzaken te ondervragen (artikel 6 lid 3 sub d EVRM)* (diss. Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 2015, p. 78-87, die tevens opmerkt dat het EHRM niet duidelijk is over de verhouding tussen *equality of arms* en een adversaire procedure.

[14]

Zie o.a. EHRM 12 april 2012, 18851/07 (*Lagardère/Frankrijk*), § 38; EHRM februari 1996, 17358/90 (*Bulut/Oostenrijk*), § 47.

[15]

In zaken met ontlastende getuigen pleegt het EHRM (8 juni 1976, 5100/71 (*Engel/Nederland*), § 91) te spreken van *full equality of arms*.

[16]

Overigens acht het EHRM (7 juli 2009, 30542.04 (*D./Finland*)) *equality of arms* niet beperkt tot de verhouding tussen verdediging en openbaar ministerie. Zie tevens de dissenting opinion van Pettiti bij EHRM 23 november 1993, 14032/88 (*Poitromol/Frankrijk*).

[17]

EHRM 27 januari 2004, 44484/98 (*Lorsé/Nederland*), § 12; EHRM 22 januari 2002, 45011/98 (*Oyston/Verenigd Koninkrijk*), § 9. Vgl. HR 12 oktober 1993, *NJ* 1994/129. Zie nader M.I. Fedorova, 'Strafrechtelijk hoger beroep en het 'equality of arms'-beginsel', in: P.H.P.H.M.C. van Kempen e.a. (red.), *Hoger beroep: renovatie en innovatie. Het appel in het burgerlijk, straf- en bestuursprocesrecht*, Deventer: Kluwer 2014, p. 201-224.

[18]

B. de Wilde, *Stille getuigen. Het recht belastende getuigen in strafzaken te ondervragen (artikel 6 lid 3 sub d EVRM)* (diss. Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 2015, p. 78-80.

[19]

Zie o.a. B. de Wilde, *Stille getuigen. Het recht belastende getuigen in strafzaken te ondervragen (artikel 6 lid 3 sub d EVRM)* (diss. Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 2015, p. 34-40, 183-185, 239-240 en de daar genoemde jurisprudentie.

[20]

EHRM 23 april 1997, 21363/93 (*Van Mechelen/Nederland*), § 49; EHRM 20 december 2001, 33900/96 (*P.S./Duitsland*), § 20.

[21]

Vgl. EHRM 15 december 2011, 26766/05 & 22228/06, *NJ* 2012/283 (m.nt. T.M. Schalken & A.E. Alkema) (*Al-Khawaja en Tahery/Verenigd Koninkrijk*), § 147. Zie W.H. Vellinga, *Ambtshalve onderzoeken en beslissen in strafzaken* (Studiepockets strafrecht dl. 44), Deventer: Kluwer 2015, p. 59-61.

[22]

Zie met betrekking tot het geval waarin een medeverdachte zich beroept op zijn verschoningsrecht B. de Wilde, noot (punt 8) onder EHRM 10 juli 2012, 29353/06, *NTM/NJCM-bull* 2013, 5, p. 49. Vgl. tevens EHRM 27 november 2008, 36391/02 (*Salduz/Turkije*), § 55.

[23]

Vgl. *Strafvordering 2001*, I, p. 275-279, 309, 326.

[24]

MvT, *Kamerstukken II* 1913/14, 286, 3, p. 119. Zie tevens W.H. Vellinga, *Ambtshalve onderzoeken en beslissen in strafzaken* (Studiepockets strafrecht dl. 44), Deventer: Kluwer 2015, p. 45-47; M.E. de Meijer & J.B.H.M. Simmelink, 'Het OM in de strafrechtsketen', in: *Het Openbaar Ministerie verandert* (preadvies Nederlands-Vlaamse Vereniging voor Strafrecht 2014), Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2014, p. 281.

[25]

Vgl. HR 1 juni 2010, ECLI:NL:HR:2010:BL8640, r.o. 2.6 en conclusie A-G Knigge (punt 15-21) voor dit arrest. Vgl. tevens HR 3 maart 2009, *NJ* 2009/441, r.o. 2.6.

[26]

Vgl. art. 418 lid 2.

[27]

Vgl. HR 28 september 2004, *NJ* 2004/629.

[28]

Zie voor een beschrijving van de maatstaven van art. 288 lid 3 (afstand), art. 288 lid 1 aanhef en onder a (verschijning binnen een aanvaardbare termijn is onaannemelijk) en art. 288 lid 1 aanhef en onder b (vrees voor de gezondheid en het welzijn van de getuige) o.a. Corstens & Borgers 2014, p. 679 e.v.; C.P.J. Scheele, hoofdstuk 26.7 (augustus 2015), in: *Handboek strafzaken*.

[29]

Zie o.a. HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/626 (m.nt. P.A.M. Mevis), r.o. 3.4.2.

[30]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.78.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 13.2

13.2 Inhoud van de maatstaf van het verdedigingsbelang

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 13.2

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgeving

Wetboek van Strafvordering artikel 418

Ingevolge art. 418 lid 1 jo. art. 288 lid 1 aanhef en onderdeel c kan het hof afzien van (hernieuwde) oproeping indien redelijkerwijs valt aan te nemen dat de verdachte daardoor niet in zijn verdediging (respectievelijk het openbaar ministerie niet in zijn vervolging^[2]) kan worden geschaad. Bij de wet van 5 juli 1984 werd voor de officier van justitie de mogelijkheid geïntroduceerd om op deze grond de oproeping van door de verdachte opgegeven getuigen te weigeren.^[3] Volgens de Commissie Partiële Herziening Strafvordering (commissie-Duk) diende het uitgangspunt te worden gehandhaafd 'dat alle getuigen [...] waarvan de verdachte wenst, dat zij ter terechtzitting door de rechter zullen worden gehoord [...] worden gedagvaard en gehoord'.^[4] Slechts indien de verdachte daardoor niet in zijn verdediging werd geschaad, was een uitzondering gerechtvaardigd. Als voorbeelden noemde de Commissie gevallen waarin de verdachte getuigen wenst te horen 'over feiten welke van algemene bekendheid zijn, reeds voldoende zijn aangetoond, in zijn strafzaak geheel niet ter zake zijn'. Als voldoende grond voor weigering werd uitdrukkelijk niet erkend (ernstige) twijfel over de vraag of de verdachte enig redelijk belang had; aan deze diende het voordeel van de twijfel te worden gelaten.^[5] Op grond van de rechtspraak van dat moment kon de (appel)rechter een getuigenverzoek afwijzen indien (hernieuwde) oproeping 'nutteloos', 'zinloos' of 'overbodig' was.^[6]

Bij de wet van 27 november 1991 zijn deze weigeringsgronden gecodificeerd in art. 282 (oud).^[7] Volgens de memorie van toelichting brachten voornoemde begrippen onvoldoende tot uitdrukking op welke wijze de betrokken processuele belangen dienden te worden afgewogen. Wat betreft de overbodige (hernieuwde) oproeping merkte de minister op dat de rechter 'de belangen van een doelmatige en snelle procesvoering en het [...] belang van de verdachte bij een succesvolle verdediging' moet afwegen. Beoogd is te voorkomen 'dat verdachten door toestemming te weigeren tot het afzien van verhoor van getuigen, wier verklaringen naar het oordeel van de rechter al in eerder stadium op toereikende wijze zijn vastgelegd, de procesgang [...] vertragen'. Daarbij kan worden gedacht aan de situatie dat de verdediging zonder enige nadere motivering verzoekt om de (hernieuwde) oproeping van een getuige die reeds 'uitgebreid, met inachtneming van alle waarborgen, door de rechter-commissaris of de rechter ter terechtzitting is gehoord'.^[8] Daarnaast rekent de minister onder de 'nuttelozen' de getuigen 'van wie reeds vaststaat dat hun verklaringen niet tot enige opheldering van de zaak kunnen bijdragen'.^[9] Geen van de procespartijen kan 'geacht worden enig belang te hebben' bij een dergelijke oproeping. Tegen de achtergrond van het bepaalde in art. 6 lid 3, aanhef en onderdeel d EVRM en het '*Unterpertinger*-arrest' van het EHRM,^[10] is de minister (kennelijk) van oordeel dat de rechter dient over te gaan tot (hernieuwde) oproeping van 'een getuige wiens verklaring relevant geacht moet worden voor enige door de rechter te nemen beslissing'.^[11]

Uit het voorgaande volgt dat de verdachte in beginsel het recht heeft om ter terechtzitting alle getuigen te (doen) horen wier verhoor hij in het belang van zijn verdediging acht.^[12] In de literatuur en rechtspraak wordt aangenomen dat de maatstaf van het verdedigingsbelang de rechter ertoe noopt een getuigenverzoek – marginaal – te beoordelen vanuit de gezichtshoek van de verdediging en met het oog op het belang van de verdediging bij de inwilliging van het verzoek.^[13] Tegen deze achtergrond heeft de Hoge Raad in zijn overzichtsarrest van 1 juli 2014 inzake het oproepen en horen van getuigen zijn eerdere rechtspraak herhaald op grond waarvan:

'alleen dan kan worden gezegd dat de verdachte door afwijzing van het verzoek redelijkerwijs niet in zijn verdediging wordt geschaad, indien de punten waarover de getuige kan verklaren, in redelijkheid niet van belang kunnen zijn voor enige in zijn strafzaak te nemen beslissing dan wel redelijkerwijze moet worden uitgesloten dat die getuige iets over bedoelde punten zou kunnen verklaren.'^[14]

De (appel)rechter dient over te gaan tot oproeping indien het horen van de getuige in enigerlei opzicht relevant is voor de beantwoording van de vragen van art. 348 en 350.^[15] Voorts zal de rechter in hoger beroep tot oproeping dienen over te

gaan indien het horen relevant is met het oog op de te nemen prealabele beslissingen,^[16] zoals die omtrent de ontvankelijkheid van het appel (art. 422).^[17] Het antwoord op de vraag wanneer hiervan sprake is, is in hoge mate afhankelijk van de omstandigheden van het geval. De rechtspraak op dit gebied voert in een doolhof van feitelijkheden, waarin slechts een aantal algemene beoordelingscriteria zijn te herkennen. Terughoudendheid in het gebruik van de bevoegdheid tot afwijzing, is volgens de Hoge Raad eerst aan de orde indien en voor zover het verzoek naar behoren is gemotiveerd.^[18] Afwijzing is goed denkbaar ‘als het verzoek niet dan wel zo summier is onderbouwd dat de rechter buiten staat is het verzoek te toetsen aan [...] het verdedigingsbelang’. Aldus kan van de verdediging een opgave worden verwacht van de punten waarop zij de getuigen wenst te ondervragen,^[19] doch – behoudens bijzondere gevallen, zoals bij anonieme of bedreigde getuigen – niet welke vragen zij wenst te stellen.^[20] De verdediging zal moeten aangeven waarom het horen van belang is voor enige (voor de verdachte gunstige) in de strafzaak te nemen beslissing. Daarbij valt te denken ‘aan het opgeven van de redenen voor het doen horen van [...] getuigen à décharge wier verklaringen kunnen strekken tot staving van de betwisting van het ten laste gelegde, of het doen horen van getuigen à charge die in het vooronderzoek zijn gehoord, teneinde deze [...] op geloofwaardigheid en betrouwbaarheid te toetsen’.^[21] Een betwisting van specifieke, belastende onderdelen van een door de getuige bij de politie afgelegde verklaring kan van belang zijn.^[22] De omstandigheid dat een getuigenverklaring wordt bevestigd door andere (getuigen)verklaringen brengt nog niet mee dat een verdedigingsbelang ontbreekt.^[23] Iets anders is dat in voorkomende gevallen – in het bijzonder bij feiten die in tijd en plaats beperkt zijn – van de verdediging mag worden verwacht dat zij motiveert waarom niet kan worden volstaan met het horen van een klein(er) aantal getuigen.^[24] Indien de raadsman zich ten aanzien van de (hernieuwde) oproeping refereert aan het oordeel van het hof, heeft de verdediging geen belang meer bij een toewijzende beslissing op het verzoek.^[25] Wanneer een getuigenverklaring relevant is in voornoemde zin, mag de (appel)rechter toch aannemen dat de verdachte door afwijzing van het verzoek redelijkerwijs niet in zijn verdediging wordt geschaad indien de verdediging in een eerder stadium van de procedure in de gelegenheid is geweest de getuige te ondervragen en geen omstandigheden aan de orde zijn die redenen opleveren voor een nieuwe ondervraging.^[26] Afwijzing op deze grond is tevens mogelijk indien de getuige eerder is gehoord door de rechter-commissaris of zittingsrechter (in eerste aanleg). Volgens advocaat-generaal Vellinga is een verzoek tot het horen van dergelijke getuigen ‘pas voldoende [...] onderbouwd, wanneer de strekking wordt aangegeven van de nadere vragen die aan de getuigen zouden dienen te worden gesteld waarvan de beantwoording van belang zou kunnen zijn voor enige door het Hof te nemen beslissing, dan wel aan te geven met welke voor de door het Hof te nemen beslissingen van belang zijnde gegevens de getuigen zouden moeten worden geconfronteerd’. Naarmate een getuige uitgebreider is gehoord, zal het verzoek uitgebreider moeten worden gemotiveerd; zolang de raadsman niet kan uitleggen waarom de getuige opnieuw moet worden gehoord, kan het hof (hernieuwde) oproeping weigeren.^[27] Het al dan niet voorzien zijn van rechtsbijstand lijkt een factor te zijn die bij de beoordeling kan meewegen.^[28] De omstandigheid dat alleen de vorige raadsman een ondervragingsgelegenheid heeft gehad, hoeft evenwel niet in de weg te staan aan afwijzing.^[29]

Bij de hantering van de maatstaf van het verdedigingsbelang, is het de (appel)rechter niet toegestaan vooruit te lopen op hetgeen de getuigen zouden (kunnen) verklaren of toevoegen aan hetgeen reeds bij de procespartijen bekend is.^[30] Indien het hof zijn oordeel dat oproeping – wegens overbodigheid – niet in het belang van de verdediging is, daarop baseert ‘dat het zich voldoende geïnformeerd acht omtrent de motieven, de voorgeschiedenis en de persoon van de verdachte en dat niet te verwachten is dat de [getuigen]verklaringen [...] daaraan iets zouden kunnen toevoegen of afdoen’, miskent het de vorenbedoelde maatstaf.^[31] Evenmin mag het hof overwegen, dat ‘niet te verwachten is dat deze personen als getuige op wezenlijke punten anders zouden verklaren dan zij reeds tijdens het vooronderzoek of het onderzoek ter terechtzitting hebben gedaan’,^[32] dat het hof niet verwacht dat de getuige ‘zich nog specifieke details [...] goed zal kunnen herinneren’,^[33] dat ‘het standpunt van de getuige omtrent de gang van zaken tijdens het verhoor bekend is en betrouwbaar wordt geacht’,^[34] ‘dat het door de bezigheden van getuige hoogst twijfelachtig is of hij, als verdachte een of beide auto’s inderdaad heeft bekrast, zulks dan zeker wel zou hebben moeten zien’,^[35] dan wel dat er op voorhand vanuit moet worden gegaan dat de getuige niet bereid is een verklaring af te leggen.^[36] Twijfelachtig is of het hof mag overwegen dat de eerder afgelegde getuigenverklaring ‘duidelijk’ is. In de zaak die leidde tot een arrest van 17 november 2009 had het hof (mede) op deze grond een getuigenverzoek afgewezen. De Hoge Raad oordeelde de afwijzing ‘voor zover het Hof al niet op ontoelaatbare wijze is vooruitgelopen op wat de getuigen [...] zouden verklaren’, op andere gronden niet zonder meer begrijpelijk.^[37] Tegen de achtergrond van het bepaalde in art. 271 lid 2 en de in art. 6 lid 2 EVRM neergelegde onschuldpresumptie, zijn afwijzingen die erop neerkomen dat het hof zich al een vaststaand oordeel heeft gevormd omtrent de feiten, evenmin toegestaan.^[38] Het hof mag daarom niet overwegen dat het de verdachte zal houden aan diens eerder afgelegde verklaringen.^[39]

Voetnoten

[1]

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[2]

Zie o.a. A.H. Klip, noot (punt 8) onder HR 20 april 2010, *NJ* 2011/576.

[3]

Wet van 5 juli 1984 tot wijziging van enige bepalingen van het Wetboek van Strafvordering inzake het dagvaarden en horen van getuigen en deskundigen ter terechtzitting, *Stb.* 332.

[4]

Kamerstukken II 1980/81, 16652, 4, p. 5 (Rapport Commissie partiële herziening strafvordering).

[5]

Kamerstukken II 1980/81, 16652, 4, p. 8-9 (Rapport Commissie partiële herziening strafvordering). Zie tevens MvT, *Kamerstukken II* 1980/81, 16652, 3, p. 1 e.v.

[6]

Zie o.a. *Kamerstukken II* 1980/81, 16652, 4, p. 13 (Rapport Commissie partiële herziening strafvordering) met verwijzingen.

[7]

Wet van 27 november 1991, houdende enkele wijzigingen van het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten, in het bijzonder betreffende bepalingen houdende termijnen, *Stb.* 1991, 663.

[8]

Vgl. HR 10 januari 1993, *NJ* 1993/511. G.P.M.F. Mols, *Getuigen in strafzaken*, Deventer: Kluwer 2003, p. 40 merkt op dat een dergelijke situatie zich niet voordoet indien de verdachte voor aanvang van de zitting getuigen opgeeft aan het openbaar ministerie. 'Van enig oponthoud kan dan geen sprake zijn zodat evenmin aan de orde is de afweging van het belang van de verdachte tegenover een snelle procesvoering'.

[9]

Vgl. HR 10 januari 1978, *NJ* 1978/595 waarin de Hoge Raad bepaalde dat de overweging dat 'een verhoor [...] "niet kan bijdragen tot enige opheldering van de zaak"' het oordeel dat hernieuwde oproeping overbodig moet worden geacht, kon dragen.

[10]

EHRM 24 november 1986, Series A 110, *NJ* 1988/745 (*Unterpertinger/Oostenrijk*).

[11]

MvT, *Kamerstukken II* 1988/89, 21241, 3, p. 23-24.

[12]

Zie tevens HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.4.

[13]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.5; Corstens & Borgers 2014, p. 681; C.P.J. Scheele, 'Het beoordelen van getuigenverzoeken: een leidraad voor de praktijk', *Strafblad* 2011, 1, p. 67-68; *Strafvordering 2001*, I, p. 309-310; D.M.H.R. Garé & P.A.M. Mevis, *Over het oproepen van getuigen ter terechtzitting en getuigenbewijs in strafzaken* (Ars Aequi Cahiers Strafrecht, deel 12), Nijmegen: *Ars Aequi Libri* 2000, p. 72; Y. Buruma, noot onder HR 14 januari 2003, *NJ* 2003/403.

[14]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.5. Vgl. reeds HR 1 december 1992, *NJ* 1993/631 (m.nt. G.J.M. Corstens).

[15]

Corstens & Borgers 2014, p. 681; B. de Wilde, *Stille getuigen. Het recht belastende getuigen in strafzaken te ondervragen (artikel 6 lid 3 sub d EVRM)* (diss. Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 2015, p. 377; M.J.A. Duker, 'Noodzaak en verdedigingsbelang: naar meer eenduidigheid', *DD* 2008, 1, p. 57-58; C.P.J. Scheele, 'Het beoordelen van getuigenverzoeken: een leidraad voor de praktijk', *Strafblad* 2011, 1, p. 67-68.

[16]

Zie daarover Corstens & Borgers 2014, p. 909.

[17]

Vgl. HR 18 november 2008, ECLI:NL:HR:2008:BF3297.

[18]

M.J. Borgers, noot (punt 14) onder HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441.

[19]

Vgl. HR 24 oktober 1995, *NJ* 1996/148.

[20]

Vgl. HR 1 september 2015, *NJ* 2016/96, m.nt. F. Vellinga-Schootstra. Zie tevens D.M.H.R. Garé & P.A.M. Mevis, *Over het oproepen van getuigen ter terechtzitting en getuigenbewijs in strafzaken* (Ars Aequi Cahiers Strafrecht, deel 12), Nijmegen: *Ars Aequi Libri* 2000, p. 75.

[21]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.6.

[22]

HR 30 november 2004, *NJ* 2005/134.

[\[23\]](#)

HR 4 november 1997, *NJ* 1998/137. Vgl. EHRM 20 september 1993, Series A 261-C, *NJ* 1994/358 (m.nt. G. Knigge) (*Saïdi/Frankrijk*).

[\[24\]](#)

J.K.J. van den Boom, *Praktijkboek strafrecht*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2008, p. 54.

[\[25\]](#)

HR 12 januari 1999, *NJ* 1999/450 (m.nt. A.C. 't Hart), r.o. 5.3.

[\[26\]](#)

Aldus ook B. de Wilde, *Stille getuigen. Het recht belastende getuigen in strafzaken te ondervragen (artikel 6 lid 3 sub d EVRM)* (diss. Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 2015, p. 377-378. Zie tevens aant. 4.2 en de daar genoemde rechtspraak.

[\[27\]](#)

Conclusie A-G Vellinga (punt 9-11) voor HR 31 januari 2006, *NJ* 2006/124.

[\[28\]](#)

HR 31 januari 2006, *NJ* 2006/124, r.o. 3.4. Vgl. HR 8 maart 1994, *NJ* 1994/411; HR 15 januari 2008, ECLI:NL:HR:2008:BB9862.

[\[29\]](#)

Vgl. HR 2 september 1997, *NJ* 1998/101.

[\[30\]](#)

Zie M. Alink & P.D.J. van Zeven, *Getuigen in het Nederlands strafproces*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2007, p. 25; G.P.M.F. Mols, *Getuigen in strafzaken*, Deventer: Kluwer 2003, p. 39-40; D.M.H.R. Garé & P.A.M. Mevis, *Over het oproepen van getuigen ter terechtzitting en getuigenbewijs in strafzaken* (Ars Aequi Cahiers Strafrecht, deel 12), Nijmegen: Ars Aequi Libri 2000, p. 72-73.

[\[31\]](#)

HR 1 december 1992, *NJ* 1993/631 (m.nt. G.J.M. Corstens), r.o. 5.3. Vgl. HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.8.

[\[32\]](#)

HR 7 oktober 1997, *NJ* 1998/153 (m.nt. Th.W. van Veen).

[\[33\]](#)

HR 20 september 2005, ECLI:NL:HR:2005:AT9015.

[\[34\]](#)

HR 18 november 2008, ECLI:NL:HR:2008:BF3297.

[\[35\]](#)

HR 11 december 2007, ECLI:NL:HR:2007:BB7058.

[\[36\]](#)

HR 28 september 2004, *NJ* 2004/629.

[\[37\]](#)

HR 17 november 2009, ECLI:NL:HR:2009:BJ9923. Zie tevens HR 14 september 2004, *NJ* 2004/575.

[\[38\]](#)

HR 8 april 2008, ECLI:NL:HR:2008:BC5966 (deels gepubliceerd in *NJ* 2008, 230); HR 14 september 2004, *NJ* 2004/575.

[\[39\]](#)

HR 15 oktober 1996, *NJ* 1997/108.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 13.3

13.3 Inhoud van het noodzakelijkheids criterium

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos†¹

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 13.3

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgeving

Wetboek van Strafvordering artikel 418

Het hof kan op grond van art. 415 lid 1 jo. art. 315 de oproeping van nog niet gehoorde getuigen bevelen indien 'de noodzakelijkheid blijkt van het verhoor'. Daarnaast kan het hof (hernieuwde) oproeping weigeren op grond van art. 418 lid 3 indien 'horen ter terechtzitting niet noodzakelijk is te achten', dan wel op grond van art. 418 lid 2 indien het hof 'horen ter terechtzitting niet noodzakelijk oordeelt'. In het licht van de – negatieve – formulering van het noodzakelijkheids criterium in art. 418, is verdedigbaar dat het hof in het kader van die bepaling, ten opzichte van art. 315, een marginale(r) toets dient aan te leggen. In het bijzonder de afstandelijke bewoordingen van art. 418 lid 3 kunnen die opvatting doen postvatten. Een ander (systematisch) argument daarvoor, zou kunnen zijn dat in art. 315 de verantwoordelijkheid van de feitenrechter datgene te doen wat hij noodzakelijk acht voor de volledigheid van het onderzoek, is neergelegd. In art. 418 daarentegen, wordt (slechts) een beoordelingsmaatstaf gegeven: de appelrechter kan het verzoek afwijzen indien hij het horen niet noodzakelijk oordeelt. Bij toewijzing is hij niet gehouden expliciet uit te leggen dat en waarom het horen noodzakelijk is. Blijkens de totstandkomingsgeschiedenis van art. 418 komt aan de verschillen in redactie geen betekenis toe; met het noodzakelijkheids criterium van art. 418 is kennelijk beoogd aansluiting te zoeken bij het noodzakelijkheids criterium van art. 315.^[2] De memorie van toelichting bij art. 315 maakt duidelijk dat is beoogd met deze bepaling aan te sluiten bij art. 190 (oud) Sv 1886 en art. 181 (oud) Sv 1838,^[3] op grond waarvan de (appel)rechter bevoegd was (ambtshalve) de oproeping van getuigen te bevelen 'wanneer het blijkt, dat de voorgedragene bewijsmiddelen, ter ontdekking der waarheid, niet genoegzaam zullen zijn'.^[4] Aldus geeft de (appel)rechter in het hier bedoelde geval een oordeel vanuit zijn verantwoordelijkheid voor de materiële waarheidsvinding.^[5] Onder de invloed van de rechtspraak van het EHRM met betrekking tot het ondervragingsrecht als bedoeld in art. 6 lid 3, aanhef en onderdeel d EVRM, heeft het noodzakelijkheids criterium een ruimere strekking gekregen. Volgens de memorie van toelichting bij de Wet van 10 november 2004 kan het horen noodzakelijk zijn indien het hof 'ofwel [...] zelf meent de getuige met het oog op een goede waarheidsvinding te moeten horen, ofwel de waarborg van een fair hearing neergelegd in artikel 6 EVRM en daarmee verwante beginselen van een behoorlijke procesorde horen vereisen'.^[6]

In de literatuur wordt wel aangenomen dat het noodzakelijkheids criterium zowel het onderzoeksbelang, het belang van de openbaarheid als het verdedigingsbelang dient,^[7] en de (appel)rechter een ruimere armslag biedt om getuigenverzoeken af te wijzen.^[8] Dat kan verklaard worden doordat het noodzakelijkheids criterium op grond van het wettelijke systeem van toepassing is op getuigenverzoeken die in een laat stadium worden gedaan. Het (marginale) verschil met de maatstaf van het verdedigingsbelang kan aldus worden weergegeven dat het noodzakelijkheids criterium meer ruimte biedt om het verdedigingsbelang af te wegen tegen andere belangen, waaronder het belang van een spoedige afdoening van zaken en het belang dat de schaarse zittingscapaciteit niet zonder goede reden onbenut wordt gelaten.^[9] In zijn conclusie voorafgaand aan een arrest van de Hoge Raad van 16 december 2008 licht advocaat-generaal Knigge dat als volgt toe: 'Voor het scherpe onderscheid tussen het criterium van het verdedigingsbelang en het noodzaakcriterium (in die zin dat laatstgenoemd criterium niet het verdedigingsbelang dient, maar alleen de materiële waarheidsvinding) bestaat [...] geen grond. De noodzaak kan [...] bestaan in het honoreren van het verdedigingsbelang, terwijl omgekeerd het verdedigingsbelang nauw verweven is met het belang dat geen onschuldigen worden veroordeeld en derhalve niet los kan worden gezien van de waarheidsvinding. [...] Aan de wettelijke regeling (en het daarin gemaakte onderscheid in toetsingscriteria) ligt de gedachte ten grondslag dat de mate waarin rekening moet worden gehouden met het verdedigingsbelang mede afhangt van de inspanningen die de verdediging heeft verricht om haar wensen tijdig kenbaar te maken. Als de rechter bij de toepassing van het noodzaakcriterium op vóór de zitting gedane verzoeken in de afweging moet betrekken hetgeen op dit punt redelijkerwijs van de verdediging kon worden gevegd, dan valt niet in te zien waarom dat niet zou gelden ten aanzien van eerst op de zitting gedane verzoeken. Iets anders is dat de 'tardiviteit' van het verzoek geen zelfstandige afwijzingsgrond kan vormen.'^[10]

Het oordeel dat het horen van getuigen (niet) noodzakelijk is, is in hoge mate verweven met waarderingen van feitelijke aard. De Hoge Raad heeft zich (daarom) lange tijd op het standpunt gesteld dat deze beslissing in cassatie niet kan worden getoetst.^[11] Eerst in een arrest van 10 december 1985 werd overwogen dat 'in cassatie [kan] worden beoordeeld of zij, gelet op haar motivering, niet onbegrijpelijk is'.^[12] In een arrest van 21 oktober 2008 overwoog de Hoge Raad dat in cassatie niet kan worden onderzocht of het hof een verzoek 'ten onrechte' heeft afgewezen; dat is immers werk van de feitenrechter.^[13] Voorts is in het overzichtsarrest van 1 juli 2014 inzake het oproepen en horen van getuigen, vooropgesteld dat 'in cassatie [kan] worden geklaagd over de maatstaf die het hof heeft toegepast en over de begrijpelijkheid van de beslissing'.^[14] De enkele omstandigheid dat het hof bij de afwijzing van een verzoek niet de juiste maatstaf heeft genoemd, levert thans niet zonder meer voldoende – rechtens te respecteren – belang op bij cassatie.^[15] Indien uit de op het verzoek genomen beslissing noch de daaraan ten grondslag gelegde motivering blijkt welke maatstaf

het hof heeft aangelegd, lijdt de bestreden uitspraak aan een motiveringsgebrek.^[16] Indien het hof oordeelt dat het verzoek wordt afgewezen omdat het tardief is gedaan en inwilliging ervan in strijd is met een behoorlijke procesorde,^[17] omdat door de verdachte misbruik wordt gemaakt van procesrecht,^[18] of dat toewijzing een eerdere beslissing van het hof teniet zou doen,^[19] legt het een onjuiste maatstaf aan.^[20] Dat geldt ook indien het hof een verzoek op basis van het noodzakelijkheids criterium beoordeelt, terwijl de maatstaf van het verdedigingsbelang van toepassing is.^[21] Het hof mag in voorkomende gevallen evenwel overwegen dat toewijzing van het verzoek ‘niet vereist’^[22] of ‘niet nodig’ is,^[23] dan wel dat het hof daartoe ‘geen termen aanwezig acht’.^[24]

Volgens de Hoge Raad houdt het noodzakelijkheids criterium verband met de taak en verantwoordelijkheid van de strafrechter voor de volledigheid van het onderzoek van de zaak. Met het oog daarop beschikt het hof over de bevoegdheid om ambtshalve de oproeping van getuigen te bevelen voor het geval hem de noodzakelijkheid blijkt van het verhoor, ongeacht wat de procespartijen daarvan vinden.^[25] In zijn overzichtsarrest van 1 juli 2014, overweegt de Hoge Raad als volgt:

‘bij de beoordeling van een gemotiveerd, duidelijk en stellig verzoek van de verdediging aan de rechter om ambtshalve gebruik te maken van zijn bevoegdheid om zelf getuigen op te roepen, [is] slechts van belang of hij het horen van die getuigen noodzakelijk acht met het oog op de volledigheid van het onderzoek. Dit betekent dat zo een verzoek kan worden afgewezen op de grond dat de rechter zich door het verhandelde ter terechtzitting voldoende ingelicht acht en hem dus de noodzakelijkheid van het gevraagde verhoor niet is gebleken. [...] Omtrent de gevallen en de mate waarin een afwijzing nader dient te worden gemotiveerd, zijn wegens de vele, uiteenlopende situaties die zich kunnen voordoen, geen algemene regels te geven, ook niet omtrent de vraag of onder bijzondere omstandigheden, bijvoorbeeld bij onvoorziene ontwikkelingen, eisen van een eerlijke procesvoering zich verzetten tegen een afwijzing. Wel zijn daarbij de aard van het onderwerp waarover de getuige zou kunnen verklaren van belang alsmede de indringendheid van de door de verdediging aangevoerde argumenten om hem te horen.’^[26]

Naarmate meer onderzoekshandelingen zijn verricht, meer informatie is verzameld en het (dus) minder voor de hand ligt dat het (opnieuw) horen van getuigen noodzakelijk is, zal de motivering van het – duidelijke en stellige – verzoek specifiekere moeten zijn. De verdediging zal duidelijk moeten maken dat honorering van het verzoek – in het licht van de verantwoordelijkheid van de (appel)rechter voor de volledigheid van het onderzoek van de zaak – noodzakelijk is.^[27] Uiteindelijk gaat het om de noodzakelijkheid die het hof zelf ziet om nader te worden geïnformeerd met betrekking tot de vragen van art. 348 en 350, en de in hoger beroep te nemen prealabele beslissingen (art. 422).^[28] Gedacht kan worden aan een getuige die eerst in hoger beroep bekend is geworden, of een getuige die eerder is gehoord doch tegenstrijdige verklaringen heeft afgelegd zodat het hof het waarheidsgehalte van deze verklaringen wenst te onderzoeken.^[29] Voorts kan worden gedacht aan een getuige die informatie kan verschaffen ter beantwoording van de vraag of de verdachte ontvankelijk is in zijn hoger beroep.^[30] Voorts kan de (appel)rechter – met het oog op de (bijzondere) omstandigheden van het geval – gehouden zijn tot oproeping over te gaan opdat een juiste eindbeslissing wordt genomen. In die gevallen brengt de ambtshalve verantwoordelijkheid mee, dat het verzoek moet worden ingewilligd dan wel dat (nader) moet worden gemotiveerd waarom het horen niet noodzakelijk is.^[31] De Wilde wijst op gevallen waarin de rechter een getuigenverklaring als betrouwbaar had beoordeeld, maar de verdediging had aangevoerd dat de getuige zijn verklaring wenste in te trekken omdat deze onder druk was afgelegd,^[32] en waarin de verdachte had ontkend dat hij de eerder aangehouden persoon was terwijl uit het dossier niet bleek dat identiteit van die persoon was vastgesteld.^[33] De (appel)rechter zal in dergelijke gevallen tot oproeping dienen over te gaan.^[34] Daarnaast kan de noodzaak om een getuige te horen voortvloeien uit art. 6 lid 3 aanhef en onderdeel d EVRM, doordat het ontbreken van een ondervragingsgelegenheid in voorkomende gevallen consequenties kan hebben voor de bruikbaarheid van een in het vooronderzoek afgelegde getuigenverklaring.^[35] In zijn overzichtsarrest van 1 juli 2014 refereert de Hoge Raad in dit verband alleen in relatie tot de motiveringsverplichtingen van de (appel)rechter aan de ‘eisen van een eerlijke procesvoering’.^[36]

Uit het voorgaande is af te leiden dat het bij het oordeel omtrent de noodzakelijkheid uiteindelijk gaat om de vraag of de (appel)rechter het horen van de getuige zelf relevant acht.^[37] Aldus kan het noodzakelijkheids criterium tevens worden aangemerkt als een relevantie criterium.^[38] Bij de toepassing ervan kan betekenis worden toegekend aan het procesverloop, in het bijzonder aan de vraag of de verdediging het verzoek redelijkerwijs eerder had kunnen doen. Borgers merkt in zijn noot onder het overzichtsarrest van 1 juli 2014 terecht op dat het procesverloop onder omstandigheden los kan staan van de noodzakelijkheid en relevantie van het verhoor.^[39] De omstandigheid dat de verdediging al langere tijd over de informatie beschikt waarop het getuigenverzoek is gebaseerd, mag niettemin bij de motivering van de afwijzing worden betrokken.^[40] Voorts kan gewicht worden toegekend aan alternatieven om het – met het verzoek nagestreefde – doel te bereiken.^[41] Het hof kan de oproeping van voor zijn oordeelsvorming relevante getuigen weigeren indien dezen eerder (in aanwezigheid van de verdediging) door de rechter-commissaris of raadsheer-commissaris, dan wel ter terechtzitting, zijn gehoord. In een arrest van 12 mei 2009 oordeelde de Hoge Raad het (kennelijke) oordeel van het hof dat het (opnieuw) horen niet noodzakelijk was omdat de getuige – in aanwezigheid van de raadvrouw – reeds eerder door de rechter-commissaris was gehoord en ‘het emailbericht waarop de verdediging zich [...] heeft beroepen tegen de achtergrond van die eerdere verklaringen onvoldoende grond oplevert de getuige nogmaals te (doen) horen’, niet onbegrijpelijk.^[42] Indien het hoger

beroep (tevens) door de verdachte is ingesteld en de getuige niet bij appelschriftuur is opgegeven, kan het hof een dergelijke afwijzing doen steunen op art. 418 lid 3. In de zaak die leidde tot het arrest van de Hoge Raad van 16 september 2008 had de raadsman, voorafgaand aan de terechtzitting in hoger beroep, een brief van de aangeefster ontvangen waarin zij haar belastende verklaringen 'introk'. Eerst ter terechtzitting deed de raadsman het verzoek de aangeefster (opnieuw) te (doen) horen. De Hoge Raad achtte het (kennelijke) oordeel van het hof dat het verhoor niet noodzakelijk was omdat de getuige reeds tweemaal eerder (in aanwezigheid van de raadsman) door de rechter-commissaris was gehoord en 'de brief mede gelet op het tijdstip waarop het verzoek om de getuige te (doen) horen is gedaan, tegen de achtergrond van die eerdere verklaringen onvoldoende grond oplevert de getuige nogmaals te (doen) horen', niet onbegrijpelijk. ^[43] In de hier bedoelde gevallen komt voorts de toepassing van art. 418 lid 2 in aanmerking indien de berechting in eerste aanleg op tegenspraak heeft plaatsgevonden.^[44] Daarnaast kan het hof op de in art. 288 lid 1 genoemde gronden oordelen dat het verhoor niet noodzakelijk is.^[45] Dat volgt ten aanzien van art. 288 lid 1 aanhef en onderdeel a (aanvaardbare termijn) uit een arrest van 18 april 2006,^[46] en ten aanzien van art. 288 lid 1 aanhef en onderdeel b (gezondheid of welzijn van de getuige) uit een arrest van 6 juli 2010.^[47] Bij het ontbreken van verdedigingsbelang kan het hof eveneens oordelen dat het horen niet noodzakelijk is. Het verhoor van een relevante getuige kan in dat verband tevens worden geweigerd, omdat het hof zich voldoende ingelicht acht,^[48] of omdat de verdediging reeds eerder een ondervragingsgelegenheid heeft gehad.^[49]

Ook bij de hantering van het noodzakelijkheids criterium, is het de (appel)rechter niet toegestaan vooruit te lopen op hetgeen de getuigen zouden (kunnen) verklaren of toevoegen aan hetgeen reeds bij de procespartijen bekend is.^[50] Vellinga wijst erop dat dit niet vanzelfsprekend is:

'Of de rechter dat onderzoek ambtshalve zal (doen) verrichten zal hij uiteraard laten afhangen van het te verwachten resultaat. Verwacht hij geen resultaat of alleen bevestiging van hetgeen reeds bekend was dan zal er voor hem geen reden zijn ambtshalve tot een door hem in wezen zinloos geacht onderzoek over te gaan. Volgens vaste jurisprudentie ligt dit anders wanneer de officier van justitie of de verdachte een behoorlijk onderbouwd verzoek doen tot het gebruikmaken van deze bevoegdheid. Dan mag de rechter zijn verwachting over het resultaat geen rol laten spelen bij zijn beslissing om de hem gegeven onderzoeksbevoegdheid aan te wenden. Deze regel vloeit voort uit de positie die een verzoek tot het aanwenden van deze bevoegdheid in het strafproces heeft gekregen.'^[51]

Het is – evenals onder de maatstaf van het verdedigingsbelang – niet toegestaan te overwegen dat 'niet te verwachten is dat deze personen als getuige op wezenlijke punten anders zouden verklaren dan zij reeds tijdens het vooronderzoek of het onderzoek ter terechtzitting hebben gedaan', ^[52] dat het hof niet verwacht dat de getuige 'zich nog specifieke details [...] goed zal kunnen herinneren', ^[53] dat 'het standpunt van de getuige omtrent de gang van zaken tijdens het verhoor bekend is en betrouwbaar wordt geacht', ^[54] 'dat het door de bezigheden van getuige hoogst twijfelachtig is of hij, als verdachte een of beide auto's inderdaad heeft bekrast, zulks dan zeker wel zou hebben moeten zien', ^[55] dan wel dat er op voorhand vanuit moet worden gegaan dat de getuige niet bereid is een verklaring af te leggen.^[56] Twijfelachtig is of het hof mag overwegen dat de eerder afgelegde getuigenverklaring 'duidelijk' is. In de zaak die leidde tot een arrest van 17 november 2009 had het hof (mede) op deze grond een getuigenverzoek afgewezen. De Hoge Raad oordeelde de afwijzing 'voor zover het Hof al niet op ontoelaatbare wijze is vooruitgelopen op wat de getuigen [...] zouden verklaren', op andere gronden niet zonder meer begrijpelijk.^[57] Tegen de achtergrond van het bepaalde in art. 271 lid 2 en de in art. 6 lid 2 EVRM neergelegde onschuldpresumptie, zijn afwijzingen die erop neerkomen dat het hof zich al een vaststaand oordeel heeft gevormd omtrent de feiten, evenmin toegestaan.^[58] Het hof mag daarom niet overwegen dat het de verdachte zal houden aan diens eerder afgelegde verklaringen.^[59]

Voetnoten

[1]

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[2]

Zie MvT, *Kamerstukken II* 2003/04, 29254, 3, p. 14. Vgl. HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/626 (m.nt. P.A.M. Mevis), r.o. 3.3.2. Zie voorts HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.8.

[3]

MvT, *Kamerstukken II* 1913/14, 286, 3, p. 154.

[4]

De Pinto 1848, I, p. 300 e.v.; HR 16 februari 1925, *NJ* 1925, p. 595. Zie nader aant. 4.1.

[5]

G. Knigge, noot (punt 2) onder HR 13 oktober 1992, *NJ* 1993/143. Zie tevens *De Pinto 1888, II*, p. 332, 426-443.

[6]

MvT, *Kamerstukken II* 2003/04, 29254, 3, p. 14. Zie tevens Verslag, *Kamerstukken II* 2003/04, 29254, 8, p. 18.

[\[7\]](#)

Zie *Strafvordering 2001*, I, p. 326-237; M. Alink & P.D.J. van Zeven, *Getuigen in het Nederlands strafproces*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2007, p. 27-28.

[\[8\]](#)

Zie o.a. Corstens & Borgers 2014, p. 684-685 onder verwijzing naar HR 19 maart 1985, *NJ* 1985/702 (m.nt. Th.W. van Veen) en HR 3 juni 1986, *NJ* 1987/214; M.J.A. Duker, 'Noodzaak en verdedigingsbelang: naar meer eenduidigheid', *DD* 2008, 1, p. 48-49 onder verwijzing naar HR 14 maart 2000, *NJ* 2000/519.

[\[9\]](#)

In dezelfde zin Corstens & Borgers 2014, p. 684-685.

[\[10\]](#)

Conclusie A-G Knigge (punt 8-11) voor HR 16 september 2008, *NJ* 2008/513 (met weglating van voetnoten).

[\[11\]](#)

HR 29 mei 1984, *NJ* 1985/234.

[\[12\]](#)

HR 10 december 1985, *NJ* 1986/495 (m.nt. Th.W. van Veen). Zie tevens HR 10 maart 1987, *NJ* 1988/422, r.o. 6.2.3.

[\[13\]](#)

HR 21 oktober 2008, *NJ* 2008/610 (m.nt. P.A.M. Mevis), r.o. 2.5.

[\[14\]](#)

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.74.

[\[15\]](#)

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.75.

[\[16\]](#)

HR 3 februari 2009, ECLI:NL:HR:2009:BG6577, r.o. 2.4; HR 23 juni 2009, ECLI:NL:HR:2009:BI9202, r.o. 3.3; HR 22 april 2008, *NJ* 2008/313, r.o. 4.5; HR 16 februari 2010, *NJ* 2010/262, r.o. 2.5.2.

[\[17\]](#)

HR 12 januari 1999, *NJ* 1999/450, r.o. 6.4.

[\[18\]](#)

HR 3 januari 2012, *NJ* 2012/38, r.o. 2.3.2. Vgl. HR 14 februari 2012, ECLI:NL:HR:2012:BU7313.

[\[19\]](#)

HR 3 april 2007, *NJ* 2007/212, r.o. 3.4.

[\[20\]](#)

Zie tevens HR 15 januari 2008, ECLI:NL:HR:2008:BB9862: voor een verzoek om een getuige langs de weg van een rechtshulpverzoek dan wel bij wege van een rogatoire commissie te horen geldt – ingevolge art. 415 lid 1 jo. art. 316 – tevens de maatstaf of de rechter de noodzaak van hetgeen wordt verzocht, is gebleken. Vgl. HR 2 juni 1992, *NJ* 1993/119; HR 24 november 1992, *NJ* 1993/249.

[\[21\]](#)

Zie o.a. HR 17 februari 2009, ECLI:NL:HR:2009:BG7752; HR 17 januari 2006, ECLI:NL:HR:2006:AU6742. Vgl. HR 7 juli 2009, ECLI:NL:HR:2009:BJ1763; HR 8 september 2009, ECLI:NL:HR:2009:BI3873.

[\[22\]](#)

HR 16 juni 2009, ECLI:NL:HR:2009:BI1430.

[\[23\]](#)

HR 8 september 2009, ECLI:NL:HR:2009:BI4059.

[\[24\]](#)

HR 13 januari 2009, ECLI:NL:HR:2009:BF1196, r.o. 2.3; HR 15 juni 1976, *NJ* 1977/21.

[\[25\]](#)

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.8. Volgens Corstens & Borgers 2014, p. 684 past dit 'in het Nederlandse strafprocesstelsel waarin de rechter een zelfstandige verantwoordelijkheid draagt voor de deugdelijkheid van zijn beslissing en niet is gebonden aan het door de procespartijen bijeengebrachte materiaal'.

[\[26\]](#)

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.8-2.9.

[\[27\]](#)

W.H. Vellinga, *Ambtshalve onderzoeken en beslissen in strafzaken* (Studiepockets strafrecht dl. 44), Deventer: Kluwer 2015, p. 41-42.

[28]

B. de Wilde, *Stille getuigen. Het recht belastende getuigen in strafzaken te ondervragen (artikel 6 lid 3 sub d EVRM)* (diss. Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 2015, p. 381.

[29]

Zie met verwijzingen D.M.H.R. Garé & P.A.M. Mevis, *Over het oproepen van getuigen ter terechtzitting en getuigenbewijs in strafzaken* (Ars Aequi Cahiers Strafrecht, deel 12), Nijmegen: Ars Aequi Libri 2000, p. 82-83; M. Alink & P.D.J. van Zeven, *Getuigen in het Nederlands strafproces*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2007, p. 63-67.

[30]

HR 18 november 2008, ECLI:NL:HR:2008:BF3297.

[31]

B. de Wilde, *Stille getuigen. Het recht belastende getuigen in strafzaken te ondervragen (artikel 6 lid 3 sub d EVRM)* (diss. Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 2015, p. 382-383.

[32]

HR 1 juni 2010, ECLI:NL:HR:2010:BL8640.

[33]

HR 7 februari 1995, *NJ* 1995/278. Zie tevens HR 3 maart 2009, *NJ* 2009/441; HR 3 november 2009, ECLI:NL:HR:2009:BJ6949; HR 6 juli 2010, *NJ* 2010/511.

[34]

In dit verband is van belang dat de Hoge Raad ingevolge zijn arrest van 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.73-2.77 terughoudendheid is gaan betrachten bij de toetsing in cassatie.

[35]

Zie daarover B. de Wilde, *Stille getuigen. Het recht belastende getuigen in strafzaken te ondervragen (artikel 6 lid 3 sub d EVRM)* (diss. Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 2015, p. 279 e.v.; Corstens & Borgers 2014, p. 786-798.

[36]

Zie daarover M.J. Borgers, noot (punt 16) bij HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441. Zie tevens W.H. Jebbink, 'Noodzaak + eerlijk proces = verdedigingsbelang', *NJB* 2013/44, p. 3074-3078.

[37]

In gelijke zin Corstens & Borgers 2014, p. 685. Zie tevens C.P.J. Scheele, 'Het beoordelen van getuigenverzoeken: een leidraad voor de praktijk', *Strafblad* 2011, 1, p. 68-69.

[38]

M.J.A. Duker, 'Noodzaak en verdedigingsbelang: naar meer eenduidigheid', *DD* 2008, 1, p. 51-53, die tevens wijst op de bijzondere invulling van het noodzakelijkheids criterium bij de beoordeling van verzoeken tot het verrichten van tegenonderzoek en verzoeken om stukken aan het dossier toe te voegen.

[39]

M.J. Borgers, noot (punt 17) onder HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441: 'Ook in een laat stadium van een procedure kan een getuige heel wel een verklaring afleggen die relevant is voor de rechter op de voet van artikel 348 en 350 Sv te nemen beslissingen'.

[40]

HR 16 september 2008, *NJ* 2008/513.

[41]

Zie HR 8 september 2009, *NJ* 2009/428 waarin in plaats van het horen genoeg moest worden genomen met het stellen van schriftelijke vragen. Tevens kan worden gedacht aan het horen door de rechter-commissaris in plaats van horen ter terechtzitting.

[42]

HR 12 mei 2009, ECLI:NL:HR:2009:BG9964.

[43]

HR 16 september 2008, *NJ* 2008/513.

[44]

Zie HR 8 september 2009, ECLI:NL:HR:2009:BI4059.

[45]

B. de Wilde, *Stille getuigen. Het recht belastende getuigen in strafzaken te ondervragen (artikel 6 lid 3 sub d EVRM)* (diss. Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 2015, p. 383-384.

[46]

HR 18 april 2006, ECLI:NL:HR:2006:AU8070; HR 11 november 2008, ECLI:NL:HR:2008:BF0626.

[\[47\]](#)

HR 6 juli 2010, *NJ* 2010/509; HR 25 juni 2002, ECLI:NL:HR:2002:AD9964; HR 20 mei 2003, *NJ* 2003/672.

[\[48\]](#)

Zie bijv. HR 8 september 2009, *NJ* 2009/428. Vgl. HR 1 juni 2010, ECLI:NL:HR:2010:BL8640; HR 11 december 2007, ECLI:NL:HR:2007:BB7058.

[\[49\]](#)

Zie bijv. HR 22 september 1992, *NJ* 1993/85. Zie tevens aant. 4.2.

[\[50\]](#)

Zie conclusie A-G Vegter (punt 22) voor HR 20 april 2010, *NJ* 2011/576 (m.nt. A.H. Klip); M. Alink & P.D.J. van Zeven, *Getuigen in het Nederlands strafproces*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2007, p. 25; G.P.M.F. Mols, *Getuigen in strafzaken*, Deventer: Kluwer 2003, p. 39-40; D.M.H.R. Garé & P.A.M. Mevis, *Over het oproepen van getuigen ter terechtzitting en getuigenbewijs in strafzaken* (Ars Aequi Cahiers Strafrecht, deel 12), Nijmegen: Ars Aequi Libri 2000, p. 72-73.

[\[51\]](#)

W.H. Vellinga, *Ambtshalve onderzoeken en beslissen in strafzaken* (Studiepockets strafrecht dl. 44), Deventer: Kluwer 2015, p. 40-41.

[\[52\]](#)

HR 7 oktober 1997, *NJ* 1998/153 (m.nt. Th.W. van Veen).

[\[53\]](#)

HR 20 september 2005, ECLI:NL:HR:2005:AT9015.

[\[54\]](#)

HR 18 november 2008, ECLI:NL:HR:2008:BF3297.

[\[55\]](#)

HR 11 december 2007, ECLI:NL:HR:2007:BB7058.

[\[56\]](#)

HR 28 september 2004, *NJ* 2004/629.

[\[57\]](#)

HR 17 november 2009, ECLI:NL:HR:2009:BJ9923. Zie tevens HR 14 september 2004, *NJ* 2004/575.

[\[58\]](#)

HR 8 april 2008, ECLI:NL:HR:2008:BC5966 (deels gepubliceerd in *NJ* 2008/230); HR 14 september 2004, *NJ* 2004/575.

[\[59\]](#)

HR 15 oktober 1996, *NJ* 1997/108.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 13.4

13.4 Toepassing van de criteria

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^{†1}

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 13.4

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetingang

Wetboek van Strafvordering artikel 418

De Hoge Raad heeft het – wettelijke – onderscheid tussen het noodzakelijkheidscriterium en de maatstaf van het verdedigingsbelang in zijn rechtspraak onder meer gerelativeerd door te bepalen dat de toepassing van het noodzakelijkheidscriterium onder omstandigheden dient te leiden tot een resultaat dat met de maatstaf van het verdedigingsbelang – respectievelijk het vervolgingsbelang – zou zijn bereikt.^[2] De hier bedoelde omstandigheden raken

niet de te hanteren maatstaf, maar slechts de wijze waarop deze moet worden toegepast.^[3]

In een arrest van 19 juni 2007 heeft de Hoge Raad bepaald dat van de verdachte bezwaarlijk zal kunnen worden gevergd dat hij bij appelschriftuur (art. 410 lid 3) getuigen opgeeft indien:

- (i) de aanvulling op het verkorte vonnis niet tijdig beschikbaar is;
- (ii) de (nog) niet van rechtsbijstand voorziene verdachte er redelijkerwijs geen verwijt van kan worden gemaakt dat hij niet op de hoogte was van de aan het niet opgeven van getuigen bij appelschriftuur verbonden consequenties;
- (iii) het belang bij het horen van getuigen is opgekomen door onvoorziene ontwikkelingen. Knigge bestempelt dit als 'overmachtssituaties'.^[4]

Tegen de 'achtergrond van hetgeen met het oog op een behoorlijke verdediging is vereist' brengt volgens de Hoge Raad 'de eis van een eerlijke procesvoering' mee dat het hof bij de toepassing van het noodzakelijkheids criterium de desbetreffende omstandigheden in zijn afweging betreft. 'Dat kan betekenen dat de concrete toepassing van het noodzakelijkheids criterium niet wezenlijk verschilt van wat met de toepassing van het criterium van het "verdedigingsbelang" zou worden bereikt'.^[5] Niettegenstaande de (kennelijk) niet-limitatieve opsomming van omstandigheden die daartoe aanleiding kunnen geven,^[6] heeft de hier bedoelde toepassing van het noodzakelijkheids criterium blijkens de overwegingen van de Hoge Raad in dit arrest (r.o. 3.4 aanhef) slechts betrekking op de weigering van (niet) bij appelschriftuur opgegeven getuigen op de voet van art. (414 lid 2 en) 418 lid 3 (r.o. 3.4.3).^[7] Deze beperking is (kennelijk) vervallen bij het arrest van 20 april 2010, waarin de Hoge Raad – met betrekking tot de maatstaf van het vervolgingsbelang – oordeelde 'dat de concrete toepassing van het noodzakelijkheids criterium [...] niet wezenlijk verschilt van wat met de toepassing van het criterium van het vervolgingsbelang is beoogd', indien het openbaar ministerie is aangewezen op het doen van een vordering ter terechtzitting tot het doen horen van getuigen, doordat deze eerst na aanvang van het onderzoek ter terechtzitting bekend zijn geworden dan wel om andere redenen niet voorafgaand aan de terechtzitting konden worden opgeroepen.^[8] In zijn overzichtsarrest van 1 juli 2014 inzake het oproepen en horen van getuigen, betreft de Hoge Raad de hier bedoelde relativisering van beoordelingscriteria zowel op niet tijdig bij appelschriftuur als (eerst) ter terechtzitting opgegeven getuigen.^[9] Met betrekking tot dit laatste geval overweegt de Hoge Raad – in het kader van de procedure in eerste aanleg – dat ook de omstandigheid dat de verdachte niet tijdig beschikt over alle processtukken als bedoeld in art. 33, reden kan zijn voor mitigering van het noodzakelijkheids criterium.^[10] Het is afhankelijk van de omstandigheden van het geval of de concrete toepassing van het noodzakelijkheids criterium inderdaad zodanig dient te zijn dat van een wezenlijk verschil met de maatstaf van het verdedigingsbelang geen sprake is.^[11] In dat verband kan betekenis toekomen aan het moment waarop de verdachte het getuigenverzoek (alsnog) heeft gedaan. In de zaak die leidde tot een arrest van 16 september 2008, werd het verzoek eerst ter terechtzitting gedaan terwijl het reeds (ruim) daarvoor had kunnen worden gedaan. De Hoge Raad oordeelde de afwijzing niet onbegrijpelijk 'mede gelet op het tijdstip waarop het [...] is gedaan'.^[12] In de zaak die leidde tot een arrest van 1 juni 2010 wendde de raadsman zich daarentegen vlak nadat de getuige hem had gebeld met de mededeling dat hij eerder onder druk had verklaard en nu bereid was de waarheid te verklaren, tot de rechter-commissaris met het verzoek de getuige te horen. De Hoge Raad oordeelde de afwijzing van het hof niet (zonder meer) begrijpelijk.^[13] In zijn overzichtsarrest van 1 juli 2014 heeft de Hoge Raad voorts aangenomen 'dat onder omstandigheden van de verdachte ook niet kan worden gevergd dat hij voorafgaand aan de eerste terechtzitting in hoger beroep op de voet van art. 263-264 Sv getuigen aan de advocaat-generaal opgeeft'.^[14] Iets anders is dat het volgens de Hoge Raad op de weg van de verdachte ligt om (tijdig) een beroep te doen op de omstandigheden in voornoemde zin. Voor zover mogelijk, dient een beroep op deze omstandigheden blijkens een arrest van 7 december 2010 uiterlijk te worden gedaan op de eerste terechtzitting van het hof. Indien daarbij de zaak wordt aangehouden, is voor een dergelijk beroep op de nadere terechtzitting geen plaats.^[15]

ad i Aanvulling op het verkorte vonnis niet tijdig beschikbaar

Indien in eerste aanleg is volstaan met een verkort vonnis (art. 365a) en de aanvulling niet tijdig binnen de voor het indienen van de appelschriftuur gestelde termijn (art. 410 lid 1) voor de verdachte beschikbaar is, dient de toepassing van het noodzakelijkheids criterium niet wezenlijk te verschillen van het resultaat dat met de maatstaf van het verdedigingsbelang zou zijn bereikt.^[16] Blijkens een arrest van de Hoge Raad van 16 september 2008 kan daarmee worden gelijkgesteld het geval waarin aanvankelijk is volstaan met een stempelvonnis (art. 378a lid 1) en de aantekening van het vonnis in het proces-verbaal van de terechtzitting (art. 378a lid 2) niet tijdig voor de verdachte beschikbaar is.^[17] Tegen de achtergrond van deze rechtspraak dient de vraag onder ogen te worden gezien welke inspanningen van de verdediging mogen worden verwacht. In de laatstgenoemde zaak kon in cassatie niet als vaststaand worden aangenomen dat de verdediging niet tijdig over de aantekening mondeling vonnis beschikte. Ter terechtzitting had de verdediging aangevoerd dat zij niet tijdig over het dossier beschikte, doordat de verdachte zich pas op het allerlaatste moment tot een advocaat had gewend. In plaats van tot de rechtbank, wendde de raadsman zich vervolgens tot het hof om het dossier alsnog te verkrijgen.^[18] Volgens de Hoge Raad had de raadsman onvoldoende aangevoerd dat en waarom hij niet tijdig over de aantekening mondeling vonnis beschikte, terwijl evenmin voldoende was onderbouwd dat het zonder kennisneming van het procesdossier niet mogelijk was de getuigen op te (doen) roepen. Het hof mocht daarom oordelen dat geen sprake was van omstandigheden als

bedoeld in het arrest van 19 juni 2007.^[19] Daarvan zal vermoedelijk wel sprake zijn indien de verdediging wel voldoet aan de hiervoor bedoelde stelplicht,^[20] nu de Hoge Raad in zijn overzichtsarrest van 1 juli 2014 heeft overwogen dat juist de omstandigheid 'dat de verdachte nog niet beschikt over alle processtukken als bedoeld in art. 33 Sv' kan meebrengen dat niet van hem kan worden gevegd dat hij voorafgaand aan de eerste terechtzitting op de voet van art. (414 lid 2 jo.) art. 263-264 getuigen opgeeft.^[21] De reden daarvoor zal eveneens kunnen zijn dat de aanvulling op het verkorte vonnis niet tijdig beschikbaar is.^[22]

Niettemin mag van de verdachte worden verwacht dat hij zo spoedig mogelijk na het beschikbaar komen van de genoemde informatie(bronnen) gebruikmaakt van de in art. 414 lid 2 voorziene mogelijkheid om voorafgaand aan de terechtzitting getuigen aan de advocaat-generaal op te geven; in zijn arrest van 23 september 2008 heeft de Hoge Raad bepaald dat geen sprake is van de situatie als bedoeld in het arrest van 19 juni 2007 indien die mogelijkheid bestaat doch het desbetreffende verzoek eerst ter terechtzitting wordt gedaan. De opvatting dat het hof in een dergelijk geval bij de toepassing van de in art. 418 lid 3 voorziene maatstaf dient te letten op de omstandigheid dat de aanvulling op het verkorte vonnis eerst na afloop van voornoemde termijn is geschied, is onjuist.^[23]

ad ii Verschoonbare onwetendheid van de (niet van rechtsbijstand voorziene) verdachte

Indien de verdachte voorafgaand aan de uiterste datum voor indiening van de appelschriftuur (nog) niet van rechtsbijstand is voorzien en hem redelijkerwijs geen verwijt kan worden gemaakt dat hij niet op de hoogte was van de aan het niet (tijdig) opgeven van getuigen verbonden consequenties, kan dat reden vormen om de concrete toepassing van het noodzakelijkheids criterium niet wezenlijk te laten verschillen van wat met de toepassing van de maatstaf van het verdedigingsbelang zou zijn bereikt. In een arrest van 19 juni 2007 wijst de Hoge Raad er tevens op dat daarbij betekenis toekomt aan de wijze waarop de verdachte door de justitiële autoriteiten is gewezen op zijn bevoegdheid tot indiening van een appelschriftuur en de betekenis daarvan voor de beoordeling van getuigenverzoeken.^[24] Dat moet volgens annotator Mevis 'dan wel hele goede (begrijpelijke) voorlichting zijn!'.^[25] De appeldagvaarding – waarin de verdachte ingevolge art. 412 lid 3 moet worden gewezen op zijn recht om in hoger beroep (opnieuw) getuigen op te (doen) roepen – komt daartoe te laat (art. 409, 412 lid 1 en 2), terwijl de wet niet verplicht tot een dergelijke voorlichting in het geval bij het instellen van hoger beroep direct een oproeping als bedoeld in art. 408a wordt uitgereikt.^[26] In aanmerking genomen dat de Hoge Raad in het genoemde arrest tevens heeft bepaald dat de appelrechter reeds mag aannemen dat voldaan is aan het voor de appelschriftuur geldende vereiste dat het de grieven tegen het vonnis bevat, indien het desbetreffende geschrift een opgave van getuigen omvat,^[27] lijkt een formalistische houding van de appelrechter op dit gebied ongewenst. Niettemin zijn er omstandigheden denkbaar die voor rekening van de verdachte kunnen komen; advocaat-generaal Knigge concludeerde voorafgaand aan een arrest van de Hoge Raad van 16 september 2008 tot verwerping van het cassatieberoep en wees er daarbij op dat de verdachte zich pas op het allerlaatste moment tot een advocaat had gewend.^[28]

In verband met de vraag of de verdachte gedurende de termijn voor het indienen van een appelschriftuur van rechtsbijstand is voorzien, is van belang dat de Hoge Raad heeft bepaald dat uit de enkele omstandigheid dat namens de verdachte hoger beroep is ingesteld door een advocaat, niet kan worden afgeleid dat deze de verdachte ook bij de daaropvolgende behandeling als raadsman zal bijstaan.^[29] Het instellen van hoger beroep behoort nog tot de behandeling in eerste aanleg.^[30] Aldus dient de raadsman in eerste aanleg met de verdachte te bespreken of hoger beroep dient te worden ingesteld, en daar in voorkomende gevallen toe over te gaan.^[31] Het indienen van een appelschriftuur – en het daarin opgeven van getuigen – kan evenwel niet meer tot de taak van de raadsman in eerste aanleg worden gerekend.^[32] Indien door een advocaat een appelschriftuur is ingediend, mag de appelrechter daaruit afleiden dat de verdachte zich in hoger beroep van rechtsbijstand heeft voorzien.^[33]

ad iii Onvoorziene ontwikkelingen

Indien het belang bij het horen van getuigen eerst na de termijn voor het indienen van een appelschriftuur door onvoorziene ontwikkelingen is opgekomen, kan dat eveneens reden vormen om de concrete toepassing van het noodzakelijkheids criterium niet wezenlijk te laten verschillen van wat met de toepassing van de maatstaf van het verdedigingsbelang zou worden bereikt.^[34] Onder omstandigheden kan in een dergelijk geval ook niet van de verdachte worden gevegd dat hij voorafgaand aan de eerste terechtzitting in hoger beroep op de voet van art. 414 lid 2 jo. art. 263-264 getuigen opgeeft aan de advocaat-generaal.^[35] Enerzijds is tardiviteit geen zelfstandige grond voor het weigeren van een getuige,^[36] anderzijds dwingt het enkele feit dat zich een nieuwe omstandigheid heeft voorgedaan, de (appel)rechter nog niet door de bril van het verdedigingsbelang te kijken.^[37] Tegen de achtergrond van het voortbouwend appel,^[38] verdient voorts opmerking dat in het algemeen geen sprake zal zijn van een (zinloze) herhaling van zetten indien zich na de behandeling in eerste aanleg onvoorziene ontwikkelingen hebben voorgedaan.^[39]

In de (zeden)zaak die leidde tot een arrest van de Hoge Raad van 16 september 2008 schreef de – (in eerste aanleg) tweemaal eerder bij de rechter-commissaris gehoorde – aangeefster een brief aan de raadsman waarin zij haar beschuldigingen aangaande verdachte 'introk'. Silvis formuleert het aldus dat geen sprake is van een

'knipperlichtgetuige', maar dat wel zou kunnen worden gesproken van een 'inkeergetuige'.^[40] De raadsman heeft een kopie van deze brief aan het hof doen toekomen, doch deed eerst ter terechtzitting het verzoek de aangeefster nogmaals te (doen) horen, hetgeen het hof 'niet noodzakelijk in het belang van de waarheidsvinding' achtte. Dat oordeel was volgens de Hoge Raad 'mede gelet op het tijdstip waarop het verzoek [...] is gedaan' niet onbegrijpelijk.^[41] In zijn conclusie voorafgaand aan een arrest van de Hoge Raad van 1 juni 2010, wees advocaat-generaal Knigge op een aantal verschillen met het even genoemde arrest van 16 september 2008.^[42] Onder meer had de raadsman nadat de getuige hem telefonisch had medegedeeld dat zij eerder onder druk had verklaard en nu bereid was naar waarheid te verklaren, zich met een verzoek ex art. 411a tot de rechter-commissaris gewend en liet de advocaat-generaal oproeping slechts achterwege omdat zijn voorkeur uitging naar een verhoor bij de raadsheer-commissaris. Deze beide omstandigheden nam de Hoge Raad in aanmerking bij zijn oordeel dat de afwijzing van het hof niet (zonder meer) begrijpelijk was.^[43]

Onvoorziene omstandigheden kunnen zich ook nog voordoen na aanvang van het onderzoek ter terechtzitting, bijvoorbeeld doordat na de eerste zitting nadere onderzoeksgegevens aan het dossier zijn toegevoegd. Corstens en Borgers noemen nog de situatie waarin getuigen die spoorloos verdwenen leken te zijn, toch weer in beeld komen.^[44] In de zaak die leidde tot een arrest van 1 oktober 2013, had de raadsman voorafgaand aan de tweede terechtzitting verzocht om de oproeping van verbalisanten die hij naar aanleiding van een aanvullend proces-verbaal wenste te ondervragen. In een dergelijk geval is – door het vervallen van art. 321 (oud) – het noodzakelijkheids criterium van toepassing. In zijn noot onder dit arrest merkt Borgers op dat het cassatiemiddel niet de kwestie van de invulling van de maatstaf aan de orde stelde,^[45] zodat de Hoge Raad kon volstaan met het oordeel dat het hof de juiste maatstaf had aangelegd.^[46] Bij zijn overwegingen met betrekking tot de toepassing van het noodzakelijkheids criterium in het geval van onvoorziene ontwikkelingen, heeft de Hoge Raad in een arrest van 19 juni 2007 betrokken dat 'ten aanzien van niet verschenen getuigen [...] van het openbaar ministerie zonder meer het criterium geldt van art. 288, eerste lid onder c, Sv'.^[47] In het verlengde daarvan is – zoals door Kooijmans in zijn oratie bepleit – van belang dat het openbaar ministerie voorafgaand aan de (regie)zitting een compleet dossier overlegt. Indien zich vervolgens ten tijde van de terechtzitting respectievelijk na de regiezitting nieuwe gegevens aandienen die de verdediging in een eerder stadium onbekend waren en waarvan aannemelijk is dat zij relevant zijn voor de beantwoording van de vraagpunten van art. 348 en 350, zal de (appel)rechter het noodzakelijkheids criterium dienen toe te passen op een wijze die overeenkomt met de maatstaf van het verdedigingsbelang.^[48]

In zijn overzichtsarrest van 1 juli 2014 overweegt de Hoge Raad dat de concrete toepassing van het 'ene criterium' soms niet wezenlijk verschilt van wat met de toepassing van het 'andere criterium' zou worden bereikt.^[49] Mede tegen de achtergrond van hetgeen hiervoor uiteen is gezet over de (strengere) toepassing van het noodzakelijkheids criterium,^[50] rijst de vraag of de Hoge Raad ook ruimte ziet voor een toepassing van de maatstaf van het verdedigingsbelang die niet wezenlijk verschilt van wat met de toepassing van het noodzakelijkheids criterium zou worden bereikt. Aan de uitbreiding van het toepassingsbereik van het noodzakelijkheids criterium bij de Wet van 10 november 2004, lag onder meer de wens ten grondslag 'te bevorderen dat tijdig duidelijkheid kan worden gecreëerd over de ter terechtzitting te horen getuigen'.^[51] Blijkens de memorie van toelichting is deze uitbreiding evenwel bewust beperkt tot het geval waarin door of namens de verdachte hoger beroep is ingesteld, en de desbetreffende getuigen niet bij appelschriftuur zijn opgegeven. De in dat verband door de wetgever voorgestane praktijk waarin de bij appelschriftuur opgegeven getuigen nog voor de terechtzitting door de rechter-commissaris worden gehoord,^[52] laat zich niettemin ook toepassen op overige (niet bij appelschriftuur) voorafgaand aan de terechtzitting opgegeven getuigen. Daarbij komt dat de Hoge Raad in zijn overzichtsarrest van 1 juli 2014 inzake het oproepen en horen van getuigen – ook in gevallen waarin de maatstaf van het verdedigingsbelang van toepassing is^[53] – bepaaldelijk eisen is gaan stellen aan de verdediging.^[54]

Nu het noodzakelijkheids criterium de (appel)rechter volgens de Hoge Raad 'in ieder geval in abstracto, een ruimere marge biedt om een verzoek niet te honoreren dan het criterium van het verdedigingsbelang',^[55] mag evenwel niet uit het oog worden verloren dat de verdediging ingevolge art. 414 lid 1 het recht toekomt (opnieuw) getuigen te doen oproepen.^[56] Voorts kunnen – in het licht van art. 6 EVRM – 'hetgeen met het oog op een behoorlijke verdediging is vereist' en 'de eis van een eerlijke procesvoering' bezwaarlijk worden opgevoerd als grondslag voor een toepassing van de maatstaf van het verdedigingsbelang op een wijze die overeenkomt met het noodzakelijkheids criterium. In de zaak die leidde tot een arrest van 12 januari 1999, had het hof een getuigenverzoek afgewezen met de overweging 'dat het verzoek [...] tardief is en dat inwilliging ervan strijd met een behoorlijke procesorde – een tijdige procesgang daaronder begrepen – zou opleveren'. De Hoge Raad oordeelde dat het hof daarmee een onjuiste maatstaf had aangelegd.^[57] Tardiviteit is (nog steeds) geen zelfstandige grond voor het weigeren van een getuige, maar de constatering van het laten liggen van verdedigingsmogelijkheden mag worden betrokken bij de afwijzing van een getuigenverzoek.^[58] In een arrest van 16 november 1999 heeft de Hoge Raad bepaald dat de bevoegdheid om nieuwe stukken te overleggen (art. 414 lid 1, tweede volzin) is onderworpen aan de beginselen van een behoorlijke procesorde.^[59] In daaraan voorafgaande rechtspraak stelde de Hoge Raad geen verdere eisen dan de wettelijke en was (slechts) het noodzakelijkheids criterium van toepassing.^[60] In relatie tot de beoordeling van getuigenverzoeken heeft de Hoge Raad voornoemde beginselen, naast de wettelijke eisen, nimmer betrokken.^[61] In zijn noot onder het genoemde arrest van 16 november 1999 schrijft 't Hart dat het van toepassing verklaren van de beginselen van een behoorlijke procesorde op de verdediging voor de hand zou liggen indien het openbaar ministerie en de verdediging als partijen in het strafproces worden beschouwd.^[62] Naar hedendaagse opvattingen

is dat geval; deze opvatting ligt (mede) ten grondslag aan de in het voortbouwende appel verwerkte contradictoire gedingstructuur.^[63] Niettemin staat een toepassing van het verdedigingsbelang in voornoemde zin daarmee op gespannen voet doordat ook onder het voortbouwende appel het rechtsmiddel van hoger beroep – niettegenstaande de concentratie op geschilpunten (art. 415 lid 2) – voorziet in een nieuwe feitelijke behandeling.^[64]

In een arrest van 6 september 2011 heeft de Hoge Raad voor de situatie waarin niet de verdachte, maar het openbaar ministerie het hoger beroep heeft ingesteld en getuigen reeds ter terechtzitting in eerste aanleg dan wel door de rechter-commissaris zijn gehoord, bepaald dat bij de toepassing van het verdedigingsbelang door de advocaat-generaal op de voet van art. 414 lid 2 acht mag worden geslagen op 'doel en strekking van het voortbouwende appel'.^[65] Een overweging over de toepassing van het verdedigingsbelang op een wijze die overeenkomt met het noodzakelijkheids criterium is in dit arrest niet te lezen.^[66] Corstens en Borgers schrijven dat bij de beoordeling van verzoeken mag worden betrokken of het horen relevant is gelet op de geschilpunten die door de procesdeelnemers kenbaar zijn gemaakt. In dat verband kan acht worden geslagen op de inhoud van de appelschriftuur van het openbaar ministerie en hetgeen de verdediging (bijvoorbeeld in de toelichting op de verzoeken) daaromtrent naar voren brengt.^[67] In zijn overzichtsarrest van 1 juli 2014 zoekt de Hoge Raad de oplossing evenwel niet langer in voornoemde toepassing van het verdedigingsbelang door de advocaat-generaal, maar is het noodzakelijkheids criterium – zoals dat op grond van art. 418 lid 2 voor het hof geldt^[68] – van overeenkomstige toepassing verklaard.^[69]

Voetnoten

[1]

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[2]

Zie o.a. HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.59, 2.78.

[3]

Aldus ook conclusie A-G Knigge (punt 10) voor HR 16 september 2008, *NJ* 2008/514.

[4]

Conclusie A-G Knigge (punt 13 e.v.) voor HR 16 september 2008, *NJ* 2008/514.

[5]

HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/626 (m.nt. P.A.M. Mevis), r.o. 3.4.2. Zie tevens HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.59.

[6]

P.A.M. Mevis, noot (punt 12) onder HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/626; conclusie A-G Knigge (punt 14) voor HR 16 september 2008, *NJ* 2008/514.

[7]

Vgl. A.H. Klip, noot (punt 7) onder HR 10 april 2010, *NJ* 2011/576.

[8]

HR 20 april 2010, *NJ* 2011/576 (m.nt. A.H. Klip), r.o. 3.2.2.

[9]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.59-2.60, 2.61.

[10]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.24.

[11]

Conclusie A-G Knigge (punt 11) voor HR 1 juni 2010, ECLI:NL:HR:210:BL8640.

[12]

HR 16 september 2008, *NJ* 2008/513, r.o. 3.3.

[13]

HR 1 juni 2010, ECLI:NL:HR:2010:BL8640, r.o. 2.6.

[14]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.24, 2.60, 2.61.

[15]

HR 7 december 2010, *NJ* 2010/682, r.o. 2.5.2-2.5.3. Vgl. HR 1 oktober 2013, *NJ* 2014/38 (m.nt. M.J. Borgers).

[16]

HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/626 (m.nt. P.A.M. Mevis), r.o. 3.4.2.

[17]

HR 16 september 2008, *NJ* 2008/514, r.o. 3.5.2. A-G Knigge wijst er in zijn conclusie (punt 14) voor dit arrest op dat een verschil met het verkorte vonnis is dat het mondelinge vonnis geacht wordt een compleet vonnis te zijn dat in zijn geheel wordt uitgesproken, doch ziet daarin vanuit een praktisch oogpunt geen relevant verschil.

[18]

Conclusie A-G Knigge (punt 23 e.v.) voor HR 16 september 2008, *NJ* 2008/514.

[19]

HR 16 september 2008, *NJ* 2008/514, r.o. 3.5.3.

[20]

Zie tevens conclusie A-G Vellinga (punt 11) voor HR 7 december 2010, *NJ* 2010/682.

[21]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.24, 2.61.

[22]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.59-2.60.

[23]

HR 23 september 2008, *NJ* 2008/524, r.o. 3.4.

[24]

HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/626 (m.nt. P.A.M. Mevis), r.o. 3.4.2.

[25]

P.A.M. Mevis, noot (punt 10) voor HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/626.

[26]

Vgl. J.M. Reijntjes, 'Eigen procesrecht voor de strafrechter in hoger beroep?', in: P.H.P.H.M.C. van Kempen e.a. (red.), *Hoger beroep: renovatie en innovatie. Het appel in het burgerlijk, straf- en bestuursprocesrecht*, Deventer: Kluwer 2014, p. 188-189.

[27]

HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/626 (m.nt. P.A.M. Mevis), r.o. 3.5.1. Zie tevens HR 4 december 2007, *NJ* 2008/20.

[28]

Conclusie A-G Knigge (punt 24) voor HR 14 september 2008, *NJ* 2008/514.

[29]

HR 19 december 2000, *NJ* 2001/161. Zie tevens HR 9 juni 1998, *NJ* 1998/784.

[30]

Vgl. HR 3 april 2012, ECLI:NL:HR:2012:BV7417.

[31]

Vgl. T. Kooijmans, 'Met open armen ontvangen door de strafrechtsketen', *AA* 2016, p. 274-280.

[32]

Aldus conclusie A-G Knigge (punt 5.4) voor HR 11 december 2012, *NJ* 2013/30.

[33]

HR 11 december 2012, *NJ* 2013/30.

[34]

HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/626 (m.nt. P.A.M. Mevis), r.o. 3.4.2. Zie tevens HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Bogers), r.o. 2.59.

[35]

Vgl. HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.60

[36]

HR 12 januari 1999, *NJ* 1999/450 (m.nt. A.C. 't Hart).

[37]

J. Silvis, noot (punt 4) onder HR 16 september 2008, *VA* 2009/14.

[38]

Zie MvT, *Kamerstukken II* 2003/04, 29254, 3, p. 20 onder verwijzing naar *Strafvordering 2001*, III, p. 401.

[39]

Vgl. Verslag, *Kamerstukken II* 2003/04, 29254, 8, p. 6.

[40]

J. Silvis, noot (punt 3) onder HR 16 september 2008, *VA* 2009/14.

[\[41\]](#)

HR 16 september 2008, *NJ* 2008/513.

[\[42\]](#)

Conclusie A-G Knigge (punt 13 e.v.) voor HR 1 juni 2010, ECLI:NL:HR:2010:BL8640.

[\[43\]](#)

HR 1 juni 2010, ECLI:NL:HR:2010:BL8640, r.o. 2.6.

[\[44\]](#)

Corstens & Borgers 2014, p. 685.

[\[45\]](#)

M.J. Borgers, noot (punt 5) onder HR 1 oktober 2013, *NJ* 2014/38.

[\[46\]](#)

HR 1 oktober 2013, *NJ* 2014/38 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.5.

[\[47\]](#)

HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/626 (m.nt. P.A.M. Mevis), r.o. 3.4.2. Corstens & Borgers 2014, p. 685-686 merken onder verwijzing naar HR 20 april 2010, *NJ* 2011/576 (m.nt. A.H. Klip) op dat voor het openbaar ministerie onvoorziene ontwikkelingen kunnen meebrengen dat de concrete toepassing van het noodzakelijkheids criterium onder omstandigheden niet wezenlijk verschilt van wat met de toepassing van het criterium van het vervolgingsbelang is beoogd.

[\[48\]](#)

T. Kooijmans, *Dat is mijn zaak!* (oratie Tilburg), Tilburg: Tilburg University 2011, p. 59-60.

[\[49\]](#)

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.78.

[\[50\]](#)

Vgl. HR 7 december 2010, *NJ* 2010/682, r.o. 2.5.3 waarin de Hoge Raad oordeelde 'dat een beroep op omstandigheden die een door de Hoge Raad beoogde *strengere toepassing* van het noodzaakcriterium [...] kunnen meebrengen uiterlijk op de eerste terechtzitting van het Hof dient te worden gedaan [cursivering *red.*]'.

[\[51\]](#)

MvT, *Kamerstukken II* 2003/04, 29254, 3, p. 13.

[\[52\]](#)

MvT, *Kamerstukken II* 2003/04, 29254, 3, p. 14.

[\[53\]](#)

Zie HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.20, 2.27, 2.46, 2.54, 2.64.

[\[54\]](#)

M.J. Bogers, noot (punt 3-8) onder HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441. Zie tevens R. Robroek, 'De Hoge Raad over getuigenverzoeken', *NJB* 2014/33, p. 2308.

[\[55\]](#)

HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/626 (m.nt. P.A.M. Mevis), r.o. 3.3.1, herhaald in HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.59.

[\[56\]](#)

Vgl. art. 410 lid 3, eerste volzin: 'De verdachte kan, *onverminderd artikel 414*, in de schriftuur opgeven welke getuigen [...] hij ter terechtzitting wil doen oproepen [cursivering *red.*]'.

[\[57\]](#)

HR 12 januari 1999, *NJ* 1999/450 (m.nt. A.C. 't Hart), r.o. 6.4.

[\[58\]](#)

Aldus J. Silvis, noot (punt 4) onder HR 16 september 2008, *VA* 2009/14 onder verwijzing naar EHRM 19 maart 1991, *NJ* 1993/709 (*Cardot/Frankrijk*).

[\[59\]](#)

HR 16 november 1999, *NJ* 2000/214. Zie tevens HR 31 mei 2011, *NJ* 2011/275; HR 29 januari 2013, ECLI:NL:HR:2013:BY8962.

[\[60\]](#)

Zie o.a. HR 12 december 1995, *NJ* 1996/275.

[\[61\]](#)

Vgl. HR 6 september 2011, *NJ* 2011/496.

[\[62\]](#)

A.C. 't Hart, noot (punt 1) onder HR 12 januari 1999, *NJ* 1999/450. Zie tevens C.P.M. Cleiren, *Beginselen van een goede procesorde* (diss. Leiden),

[63]

Zie *Strafvordering 2001*, I, p. 23-37.

[64]

Vgl. MvT, *Kamerstukken II 2005/06*, 30320, 3, p. 5-10. Zie tevens *Strafvordering 2001*, III, p. 387.

[65]

HR 6 september 2011, *NJ 2011/496* (m.nt. P.A.M. Mevis), r.o. 2.6

[66]

Anders P.A.M. Mevis, noot (punt 1) onder HR 6 september 2011, *NJ 2011/496*.

[67]

Corstens & Borgers 2014, p. 907.

[68]

Zie HR 1 juli 2014, *NJ 2014/441* (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.56.

[69]

HR 1 juli 2014, *NJ 2014/441*, r.o. 2.52. Zie tevens M.J. Borgers in zijn noot (punt 19) onder dit arrest.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 13.5

13.5 Waardering van de wettelijke dichotomie

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 13.5

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgeving

Wetboek van Strafvordering artikel 418

In zijn overzichtsarrest van 1 juli 2014 inzake het oproepen en horen van getuigen stelt de Hoge Raad de vraag naar het bestaansrecht van twee verschillende maatstaven voor de beoordeling van getuigenverzoeken aan de orde. De Hoge Raad merkt op dat de in art. 6 EVRM gewaarborgde rechten van de verdachte daartoe niet dwingen, en dat – op grond van zijn eerdere rechtspraak^[2] – de concrete toepassing van het ene criterium soms niet wezenlijk verschilt van wat met de toepassing van het andere criterium zou worden bereikt.^[3] Reeds in een conclusie voorafgaand aan een arrest van de Hoge Raad van 27 februari 2007, heeft advocaat-generaal Wortel opgemerkt dat vanuit een praktisch oogpunt geen verschil bestaat tussen het noodzakelijkheidscriterium en de maatstaf van het verdedigingsbelang. De opvattingen dat ‘de verdediging bij het verhoor géén redelijk belang kan hebben, terwijl dat verhoor wèl kan bijdragen aan een juiste beoordeling van de strafzaak’ en ‘dat het horen van een getuige (met het oog op de beslissingen die de rechter uiteindelijk zal moeten nemen) niet noodzakelijk lijkt, maar de verdediging niettemin enig belang bij dat verhoor kan hebben’ zijn volgens hem ‘een marteling van het gezond verstand’.^[4] En zo is dat; hoewel het bestaan van de twee verschillende criteria zich rechts- en wethistorisch laat verklaren,^[5] blijkt bij de toepassing daarvan in de rechtspraak geen sprake van een scherpe dichotomie.^[6]

Het huidige noodzakelijkheidscriterium is ontleend aan art. 181 (oud) Sv 1838,^[7] dat niet los kon worden gezien van art. 219 (oud) Sv 1838 op grond waarvan het rechtsgeding onafgebroken diende te worden voortgezet.^[8] In dat stelsel van strafvordering paste het horen van getuigen op een nadere zitting slecht, doordat niet licht kon worden besloten tot uitstel van de zaak.^[9] De procespartijen waren verantwoordelijk voor (tijdige) dagvaarding voorafgaand aan de terechtzitting. Na aanvang van de terechtzitting gaf de rechter slechts bij hoge uitzondering – indien hij dat werkelijk ‘noodzakelijk’ achtte – een bevel tot dagvaarding.^[10] Hoewel met de wet van 10 november 2004 (mede) is beoogd het aantal schorsingen van het

onderzoek ter terechtzitting te verminderen,^[11] zijn deze thans niet langer funest. Daarnaast zijn er in de huidige strafrechtspleging nog andere redenen om verzoeken die na aanvang van het onderzoek ter terechtzitting worden gedaan – en daarom op grond van het noodzakelijkheids criterium moeten worden beoordeeld – niet strenger te beoordelen dan verzoeken die daaraan voorafgaand worden gedaan. Duker wijst op strafzaken waarin pro-forma of regiezittingen plaatsvinden,^[12] en strafzaken waarin niet voorlopig gehechte verdachten kort voor de terechtzitting een dagvaarding ontvangen zodat maar weinig tijd overblijft om een (goed gemotiveerd) verzoek te doen.^[13]

In het stelsel van strafvordering zoals de wetgever dat bij de totstandkoming van het wetboek van 1926 voor ogen stond, werd het recht van de verdachte om getuigen à charge te ondervragen gewaarborgd door het wettelijke bewijsstelsel.^[14] De aanvaarding van ‘de *auditu*-verklaringen’ als wettig bewijsmiddel heeft ervoor gezorgd dat de verdachte voornoemde getuigen, naast de getuigen à décharge, zelf moest (doen) dagvaarden.^[15] Sinds de inwerkingtreding van de Wet tot verlaging van de openbare uitgaven in 1935, dienen de desbetreffende getuigen daartoe te worden opgegeven aan het openbaar ministerie.^[16] Teneinde misbruik en onnodige vertraging tegen te gaan, is – in overeenstemming met de rechtspraak op grond waarvan oproeping achterwege kon blijven indien het verhoor van de verzochte getuigen bij voorbaat overbodig was te achten – de maatstaf van het verdedigingsbelang in de wet opgenomen.^[17] Tegen deze achtergrond valt niet in te zien, waarom het – voorafgaand aan de terechtzitting gedane – verzoek aldus moet worden beoordeeld dat toewijzing steeds het uitgangspunt is; met voornoemde maatstaf is (slechts) beoogd onder een onwerkbaar wettelijke (oproepings-)verplichting uit te komen.^[18]

Bij de (concrete) toepassing van het noodzakelijkheids criterium en de maatstaf van het verdedigingsbelang, gaat het in de kern om de relevantie van het horen van de getuigen voor de door de rechter te nemen beslissingen.^[19] In het kader van de totstandkoming van art. 418 heeft ook de minister zich in die zin uitgelaten.^[20] Volgens de Hoge Raad kan alleen dan worden gezegd dat de verdachte door afwijzing van het verzoek redelijkerwijs niet in zijn verdediging wordt geschaad ‘indien de punten waarover de getuige kan verklaren, in redelijkheid niet van belang kunnen zijn voor enige in zijn strafzaak te nemen beslissing’.^[21] In dat verband mag van de verdediging worden verlangd dat zij ‘motiveert waarom het horen [...] van belang is voor enige in de strafzaak uit hoofde van de art. 348 en 350 Sv te nemen beslissing’.^[22] Daarnaast mag de (appel)rechter volgens de Hoge Raad een verzoek afwijzen op de grond dat hij ‘zich door het verhandelde ter terechtzitting voldoende ingelicht acht en hem dus de noodzakelijkheid van het gevraagde verhoor niet is gebleken’.^[23] In een afwijzing op deze grond ligt onder omstandigheden besloten dat het hof het horen van de getuige niet (meer) relevant acht.^[24] Volgens Duker vertoont het noodzakelijkheids criterium in het bijzonder de trekken van een relevantie criterium wanneer naar aanleiding van reeds verricht deskundigenonderzoek op de terechtzitting een verzoek om tegenonderzoek wordt gedaan.^[25] Op grond van vaste jurisprudentie van de Hoge Raad kan de ‘eis van eerlijke procesvoering’ meebrengen dat aan een zodanig verzoek gevolg behoort te worden gegeven afhankelijk van onder meer

- (a) de gronden waarop het verzoek steunt,
- (b) het belang van het gevraagde onderzoek in het licht van de resultaten van reeds verricht onderzoek,
- (c) de omstandigheid dat het verzoek is gedaan op een zodanig tijdstip dat een dergelijk onderzoek nog mogelijk is, en
- (d) de omstandigheid dat het verzoek redelijkerwijs eerder had kunnen worden gedaan.^[26]

Het gaat aldus om een beoordeling van het belang van het verzoek, waarbij het verloop van het onderzoek kan worden betrokken. Met betrekking tot de beoordeling van getuigenverzoeken heeft de Hoge Raad er in zijn overzichtsarrest van 1 juli 2014 op gewezen dat geen algemene regels zijn te geven omtrent de vraag of voornoemde ‘eisen van een eerlijke procesvoering’ zich verzetten tegen afwijzing, doch dat daarbij wel ‘de aard van het onderwerp waarover de getuigen zouden kunnen verklaren’ alsmede ‘de indringendheid van de door de verdediging aangevoerde argumenten om hem te horen’ van belang zijn.^[27] Zowel in relatie tot het noodzakelijkheids criterium als de maatstaf van het verdedigingsbelang, gelden hoge eisen met betrekking tot de motivering van het verzoek. In zijn noot onder het overzichtsarrest van de Hoge Raad van 1 juli 2014 merkt Borgers op dat het belangrijkste verschil erin lijkt te zijn gelegen dat het noodzakelijkheids criterium meer ruimte biedt om betekenis toe te kennen aan het procesverloop en dan in het bijzonder aan de vraag of verdediging het verzoek eerder had kunnen doen.^[28] Zoals door Duker is aangetoond, kan dit tevens worden verdisconteerd in het relevantie criterium. De Hoge Raad heeft met juistheid overwogen dat art. 6 EVRM niet dwingt tot een onderscheid in beoordelingscriteria.^[29] Beoordeling op grond van een relevantie criterium is – aldus De Wilde – in overeenstemming met voornoemde verdragsbepaling en de rechtspraak van het EHRM.^[30]

De onderbouwing van het verzoek en het tijdstip waarop het verzoek is gedaan kunnen – in het licht van het procesverloop – fungeren als communicerende vaten. Gelet op (de ratio achter) art. 418 lid 3, mag een betere onderbouwing van de relevantie worden verwacht indien het verzoek eerder had kunnen worden gedaan. De beoordeling dient evenwel niet afhankelijk te zijn van formele scheidslijnen in het strafproces zoals de aanvang van het onderzoek ter terechtzitting of het verloop van de termijn voor het indienen van een (appel)schriftuur. In lijn met (de ratio achter) art. 418 lid 2, kan voorts de omstandigheid dat een getuige al eerder is gehoord, worden betrokken bij de beoordeling van getuigenverzoeken op grond van dit criterium. Daarbij is van (doorslaggevend) belang of het eerdere verhoor al dan niet in het bijzijn van de verdediging, die daarbij in de gelegenheid is gesteld tot het stellen van vragen, heeft plaatsgevonden. Deze gelegenheid kan behalve ten overstaan van een rechter, gedurende een verhoor door de politie worden geboden.

Tegen deze achtergrond is – in appel – niet relevant of de behandeling in eerste aanleg op tegenspraak heeft plaatsgevonden. Vanaf welk moment de verdachte van rechtsbijstand is voorzien, is daarentegen wel van belang. Naast de onderbouwing van het verzoek en het procesverloop, kunnen voorts de belangen van derden, de uitvoerbaarheid van het verzoek, het bestaan van alternatieven en het belang van een berechting binnen redelijke termijn worden aangemerkt als relevante gezichtspunten.^[31] Voorts kunnen bijzondere omstandigheden – zoals de onvindbaarheid van een getuige of de omstandigheid dat deze in zijn voortbestaan wordt bedreigd^[32] – dwingen tot afwijzing van het verzoek.^[33]

Voetnoten

[\[1\]](#)

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[\[2\]](#)

Zie HR 19 juni 2007, *NJ* 2007/626 (m.nt. P.A.M. Mevis).

[\[3\]](#)

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.78.

[\[4\]](#)

Conclusie A-G Wortel (punt 13) voor HR 27 februari 2007, ECLI:NL:HR:2007:AZ6699 (niet gepubliceerd).

[\[5\]](#)

Zie tevens aant. 4.1-4.2.

[\[6\]](#)

In dezelfde zin J. Silvis, noot (punt 5) onder HR 19 juni 2007, *VA* 2008/7.

[\[7\]](#)

MvT, *Kamerstukken II* 1913/14, 286, 3, p. 154.

[\[8\]](#)

Zie tevens G. Knigge, noot (punt 2) onder HR 13 oktober 1992, *NJ* 1993/143; M.J.A. Duker, 'Noodzaak en verdedigingsbelang: naar meer eenduidigheid', *DD* 2008, 1, p. 48-51.

[\[9\]](#)

De Bosch Kemper 1840, II, p.439-443, 606.

[\[10\]](#)

G. Knigge, 'Over inzichtelijke wetssystematiek; opmerkingen naar aanleiding van wetsontwerp 24 692', *DD* 1996, 10, p. 994.

[\[11\]](#)

MvT, *Kamerstukken II* 2003/04, 29254, 3, p. 13 leidend tot de wet van 10 november 2004 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering, het Wetboek van Strafrecht en de Wet op de rechterlijke organisatie in verband met het horen van getuigen en enkele verwante onderwerpen, *Stb.* 2004, 579 (i.w.tr. 1 januari 2005).

[\[12\]](#)

Vgl. HR 6 februari 2007, ECLI:NL:HR:2007:AZ4713; HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.31-2.35, 2.68.

[\[13\]](#)

M.J.A. Duker, 'Noodzaak en verdedigingsbelang: naar meer eenduidigheid', *DD* 2008, 1, p. 55, die tevens de vraag opwerpt of anders zou moeten worden aangekeken tegen verdachten die voorafgaand aan de voorgeleiding worden heengezonden met een dagvaarding en onvoldoende besef hebben van de noodzaak tijdig rechtsbijstand in te schakelen.

[\[14\]](#)

Vgl. art. 292. Zie tevens G. Knigge, 'Over inzichtelijke wetssystematiek; opmerkingen naar aanleiding van wetsontwerp 24 692', *DD* 1996, 10, p. 993-994.

[\[15\]](#)

Vgl. HR 20 december 1926, *NJ* 1927, 85. Zie tevens D.M.H.R. Garé & P.A.M. Mevis, *Over het oproepen van getuigen ter terechtzitting en getuigenbewijs in strafzaken* (Ars Aequi Cahiers Strafrecht, deel 12), Nijmegen: Ars Aequi Libri 2000, p. 33.

[\[16\]](#)

Zie MvT, *Kamerstukken II* 1934/35, 362, 3, p. 75 leidend tot de wet van 29 november 1935 tot verlaging van de openbare uitgaven, *Stb.* 685.

[\[17\]](#)

Wet van 5 juli 1984 tot wijziging van enige bepalingen van het Wetboek van Strafvordering inzake het dagvaarden en horen van getuigen en deskundigen ter terechtzitting, *Stb.* 332. Zie tevens de wet van 27 november 1991, houdende enkele wijzigingen van het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten, in het bijzonder betreffende bepalingen houdende termijnen, *Stb.* 1991, 663.

[\[18\]](#)

M.J.A. Duker, 'Noodzaak en verdedigingsbelang: naar meer eenduidigheid', *DD* 2008, 1, p. 56-58.

[19]

M.J.A. Duker, 'Noodzaak en verdedigingsbelang: naar meer eenduidigheid', *DD* 2008, 1, p. 64-65.

[20]

Verslag, *Kamerstukken II* 2003/04, 29254, 8, p. 18.

[21]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.5.

[22]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.6.

[23]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.8.

[24]

Vgl. M.J. Borgers, noot (punt 15) onder HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441.

[25]

M.J.A. Duker, 'Noodzaak en verdedigingsbelang: naar meer eenduidigheid', *DD* 2008, 1, p. 53-54.

[26]

HR 8 februari 2005, *NJ* 2005/514 (m.nt. P.A.M. Mevis), r.o. 3.5.

[27]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.9.

[28]

M.J. Borgers, noot (punt 17) onder HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441.

[29]

HR 1 juli 2014, *NJ* 2014/441 (m.nt. M.J. Borgers), r.o. 2.78.

[30]

B. de Wilde, *Stille getuigen. Het recht belastende getuigen in strafzaken te ondervragen (artikel 6 lid 3 sub d EVRM)* (diss. Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 2015, p. 385-386 onder verwijzing naar EHRM 25 juli 2013, appl. nos. 11082/06 & 13772/05 (Khodorkosky & Lebedev tegen Rusland), § 712.

[31]

M.J.A. Duker, 'Noodzaak en verdedigingsbelang: naar meer eenduidigheid', *DD* 2008, 1, p. 61-65.

[32]

Vgl. art. 288 lid 1 aanhef en onder *a* (verschijning binnen een aanvaardbare termijn is onaannemelijk) en art. 288 lid 1 aanhef en onder *b* (vrees voor de gezondheid en het welzijn van de getuige).

[33]

Zie tevens B. de Wilde, *Stille getuigen. Het recht belastende getuigen in strafzaken te ondervragen (artikel 6 lid 3 sub d EVRM)* (diss. Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 2015, p. 386.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 14

14 Ambtshalve oproeping

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos¹⁾

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 14

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

In het ‘*Grenzen getuigenbewijs-arrest*’ heeft de Hoge Raad bepaald dat ‘beginselen van behoorlijke procesorde’ kunnen meebrengen dat de (appel)rechter ambtshalve de oproeping van bepaalde personen als getuige dient te bevelen ‘bij gebreke waarvan (...) de door die personen in het opsporingsonderzoek afgelegde verklaringen niet tot het bewijs kunnen worden gebezigd’. Volgens de Hoge Raad zal dit afhankelijk zijn van de omstandigheden van het geval, ‘zoals de aard van de zaak en de omstandigheid of en in hoeverre het ten laste gelegde feit door de verdachte wordt ontkend’.^[2] De Wilde wijst erop dat een getuige bij ernstiger strafbare feiten mogelijk eerder moet worden opgeroepen dan bij minder ernstige.^[3] Andere relevante factoren worden genoemd door Dubelaar:

‘Daarbij kan (...) worden gedacht aan suggestie en pressie, het prijsgeven van ‘daderkennis’ en herhaald en langdurig verhoren. Op het moment dat de rechter constateert dat een van die factoren aanwezig is, dan geeft dat aanleiding tot het doen van onderzoek en het ondervragen van de getuige. Nader onderzoek is tevens op zijn plaats op het moment dat aan een verklaring evidente gebreken kleven in de vorm van inconsistenties, onvolledigheden of feitelijke onjuiste beweringen. Datzelfde geldt als er verschillende verklaringen in het dossier zijn neergelegd waarbij getuigen elkaar tegenspreken.’^[4]

In voornoemd arrest stelt de Hoge Raad voorop dat de rechter die over de feiten oordeelt, binnen de door de wet en verdrag getrokken grenzen, van het beschikbare materiaal datgene tot het bewijs mag bezigen wat hem uit een oogpunt van betrouwbaarheid daartoe dienstig voorkomt.^[5] Indien de (appel)rechter de hier aan de orde zijnde oproepingsregels – die overigens op de wet noch op art. 6 EVRM zijn gebaseerd^[6] – evenwel niet naleeft, is het gevolg daarvan dat de tijdens het opsporingsonderzoek afgelegde getuigenverklaring voor het bewijs onbruikbaar wordt.^[7] Dat laat zich verklaren doordat deze oproepingsregels, zoals de Hoge Raad in een arrest van 6 juni 2006 overwoog, zijn ingegeven door de zorg voor een zo betrouwbaar mogelijke bewijsvoering.^[8] Bij de beoordeling van de betrouwbaarheid van het bewijsmateriaal beschikt de feitenrechter over (een zekere) beoordelingsvrijheid,^[9] doch volgens de Hoge Raad eist ‘een zorgvuldige totstandkoming van het rechterlijk bewijsoordeel’ dat de rechter de getuige in nader omschreven gevallen – zo mogelijk^[10] – zelf hoort.^[11] Op grond van het ‘*Grenzen getuigenbewijs-arrest*’ zal de rechter in eerste aanleg in ieder geval ambtshalve tot oproeping dienen over te gaan indien:

1. de (niet-anonieme) getuige een verklaring heeft afgelegd die in een ambtsedig proces-verbaal van een opsporingsambtenaar is opgenomen; en
2. de betrokkenheid van de verdachte alleen rechtstreeks uit deze getuigenverklaring blijkt; en
3. de getuige zijn verklaring later ten overstaan van een rechter heeft ingetrokken, een op essentiële punten ontlastende nadere verklaring heeft afgelegd, of heeft geweigerd te verklaren.^[12]

De ambtshalve oproepingsverplichting heeft betrekking op het gebruik voor het bewijs van ten overstaan van de politie – en dus niet de rechter-commissaris – afgelegde verklaringen (*ad 1*).^[13] Voorts zal het daderschap of de medeplichtigheid van de verdachte uitsluitend uit de getuigenverklaring moeten blijken;^[14] er bestaat geen verplichting tot ambtshalve oproeping indien de getuigenverklaring betrekking heeft op een ander (belangrijk) aspect van de bewezenverklaring.^[15] Evenmin is de rechter daartoe gehouden wanneer de betrokkenheid (indirect) uit andere bewijsmiddelen kan worden afgeleid (*ad 2*).^[16] De getuige zal ten overstaan van een rechter nader ontlastend moeten hebben verklaard,^[17] dan wel tegenover deze zijn verklaring moeten hebben ingetrokken of – bijvoorbeeld met een beroep op een verschoningsrecht – geweigerd hebben te verklaren.^[18] Van de hier bedoelde noodzaak is geen sprake indien deze gedragingen plaatsvinden ten overstaan van een raadsman (*ad 3*).^[19]

Indien de rechter voldoet aan de hier bedoelde oproepingsregels, zal de desbetreffende tijdens het opsporingsonderzoek afgelegde getuigenverklaring voor het bewijs mogen worden gebezigd.^[20] Blijkens het ‘*Grenzen getuigenbewijs-arrest*’ volstaat daartoe dat ‘een getuige, die ter terechtzitting is opgeroepen, hetzij aldaar verschijnt, hetzij aldaar niet verschijnt en verdere oproeping zinloos is gebleken’.^[21] Indien de getuige onvindbaar blijkt te zijn, kan de enkele oproeping aldus voldoende zijn om de verklaring bruikbaar te maken voor het bewijs.^[22]

De appelrechter is niet (langer) verplicht ambtshalve de oproeping te bevelen van een getuige die aanvankelijk een belastende verklaring heeft afgelegd, maar deze nadien tegenover een rechter heeft ingetrokken dan wel in ontlastende zin heeft gewijzigd, terwijl die belastende verklaring het enige bewijsmiddel is waaruit de betrokkenheid van de verdachte bij het ten laste gelegde feit rechtstreeks kan volgen. Tenzij de verdediging daaromtrent een uitdrukkelijk onderbouwd standpunt inneemt, zal de appelrechter evenmin gehouden zijn te motiveren waarom hij de oorspronkelijke verklaring als betrouwbaar aanmerkt.^[23] De Wilde wijst erop dat de mogelijkheid bestaat dat het gedrag van de getuige aanleiding geeft om te twijfelen aan de betrouwbaarheid van de oorspronkelijke verklaring, terwijl deze getuige niet (ambtshalve) hoeft te worden opgeroepen en de betrouwbaarheid van voornoemde verklaring evenmin hoeft te worden gemotiveerd.^[24] In een arrest van 23 september 2014 heeft de Hoge Raad de in het ‘*Grenzen getuigenbewijs-arrest*’ voor de appelrechter geformuleerde verplichting om in voornoemde gevallen ambtshalve tot oproeping over te gaan, met een beroep op het voortbouwend appel als volgt genuanceerd:

‘Met een ‘voortbouwend appel’ valt (...) niet goed te verenigen dat de rechter in hoger beroep steeds ambtshalve ter terechtzitting in hoger beroep als getuige moet oproepen de persoon wiens in het opsporingsonderzoek afgelegde

belastende verklaring welke tijdens een verhoor door de rechter-commissaris of tijdens de terechtzitting in eerste aanleg is ingetrokken, het enige bewijsmiddel is waaruit de betrokkenheid van de verdachte bij het tenlastegelegde feit rechtstreeks kan volgen. Het ligt bij een voortbouwend appel in de rede dat het aan de procespartijen en de appelrechter wordt overgelaten te beoordelen of een zorgvuldige totstandkoming van het rechterlijk bewijsoordeel eist dat die persoon op de terechtzitting als getuige wordt gehoord.’ [25]

In voornoemde conclusie voor een arrest van de Hoge Raad van 6 juni 2006 heeft Knigge nog andere argumenten aangevoerd voor nuancering van de in het ‘ *Grenzen getuigenbewijs*-arrest’ geformuleerde oproepingsregels. [26] Zo acht de Hoge Raad de (appel)rechter in zijn algemeenheid heel wel in staat zich een voldoende gefundeerd oordeel te vormen over de betrouwbaarheid van een ingetrokken verklaring zonder die getuige ter terechtzitting op te roepen.[27] Zoals ook door advocaat-generaal Machielse in zijn conclusie voor een arrest van de Hoge Raad van 15 maart 2005 verdedigd, zijn er bovendien situaties denkbaar waarin ambtshalve oproeping niets zal toevoegen. Gedacht kan bijvoorbeeld worden aan het geval dat de getuige zijn verklaring bij de rechter-commissaris gemotiveerd en verifieerbaar intrekt.[28] Het laatste argument van Knigge heeft betrekking op de (in het voortbouwend appel verwerkte) contradictoire gedingstructuur:

‘De ontwikkeling naar een voortbouwend appel maakt deel uit van een bredere rechtsontwikkeling waarin het contradictoire karakter van het strafproces steeds sterker wordt benadrukt. Dat heeft meegebracht dat de opstelling van de procesdeelnemers – waaronder in het bijzonder die van de verdediging – in sterke mate bepalend is voor het verloop van het strafproces. Of een bepaalde getuige ter zitting gehoord moet worden is aldus afhankelijk geworden van het verdedigingsbelang zoals dat door of namens de verdachte wordt gepresenteerd, van de opstelling van het openbaar ministerie en van wat de rechter voor zijn oordeelsvorming nodig acht. Dwingende regels, die precies voorschrijven in welke gevallen de rechter bepaalde getuigen wel of niet moet horen, passen daarbij weer minder goed.’ [29]

De Hoge Raad verwijst in zijn arrest van 23 september 2014 enkel naar het voortbouwende appel. Een verwijzing naar de door Knigge genoemde rechtsontwikkeling, zou evenzeer betekenis (moeten) hebben voor de procedure in eerste aanleg.[30] De Hoge Raad heeft (vooralsnog) alleen de ambtshalve oproepingsplicht voor de appelfase genuanceerd.[31] Borgers heeft zich op het standpunt gesteld dat ook in relatie tot de eerste aanleg de ambtshalve oproepingsplicht kan worden losgelaten en dat een ambtshalve motiveringsverplichting zou moeten gelden voor de rechter (in eerste aanleg en hoger beroep) die een veroordeling baseert op de belastende verklaring van één getuige die ook anderszins heeft verklaard.[32] Een dergelijke ambtshalve *motiveringsverplichting* voor de (appel)rechter verhoudt zich evenwel slecht tot een contradictoire gedingstructuur. In dat verband volstaat onzes inziens de voorziening van art. 359 lid 2 tweede volzin,[33] op grond waarvan de (appel)rechter een verweer waarin de betrouwbaarheid van een ingetrokken verklaring met kracht van argumenten wordt aangevochten niet stilzwijgend mag passeren.[34] Daarbij verdient opmerking dat de (appel)rechter – ook indien door de verdediging geen uitdrukkelijk onderbouwd standpunt is ingenomen – de eisen die voortvloeien uit art. 6 EVRM en de rechtspraak van het EHRM niet uit het oog zal mogen verliezen.[35]

Voetnoten

[1]

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[2]

HR 1 februari 1994, *NJ* 1994/427, m.nt. G.J.M. Corstens, r.o. 6.3.3 (iii-1).

[3]

B. de Wilde, *Stille getuigen. Het recht belastende getuigen in strafzaken te ondervragen (artikel 6 lid 3 sub d EVRM)* (diss. Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 2015, p. 209.

[4]

M.J. Dubelaar, *Betrouwbaar getuigenbewijs. Totstandkoming en waardering van strafrechtelijke getuigenverklaringen in perspectief* (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 2014, p. 413.

[5]

HR 1 februari 1994, *NJ* 1994/427, m.nt. G.J.M. Corstens, r.o. 6.3.1.

[6]

B. de Wilde, *Stille getuigen. Het recht belastende getuigen in strafzaken te ondervragen (artikel 6 lid 3 sub d EVRM)* (diss. Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 2015, p. 209. Zie tevens M.J. Borgers, noot (punt 2) onder HR 2 maart 2010, *NJ* 2011/100.

[7]

Zie G.J.M. Corstens, noot (punt 6) onder HR 1 februari 1994, *NJ* 1994/427.

[8]

HR 6 juni 2006, *NJ* 2006/333.

[9]

Vgl. M.J. Dubelaar, 'Betrouwbaarheid versus rechtmatigheid in strafzaken', *RM Themis* 2009, 3, p. 96-97.

[10]

Vgl. HR 29 januari 2013, *NJ* 2013/145, m.nt. T.M. Schalken, naar aanleiding van EHRM 10 juli 2012, *NJ* 2012/649, m.nt. T.M. Schalken. Voornoemd arrest heeft overigens geen betrekking op de (ambtshalve) oproepingsregels.

[11]

HR 6 juni 2006, *NJ* 2006/333, r.o. 3.2.2. Vgl. conclusie A-G Knigge (punt 4.9-4.10) voor HR 24 januari 2012, *NJ* 2012/84.

[12]

HR 1 februari 1994, *NJ* 1994/427, m.nt. G.J.M. Corstens, r.o. 6.3.3 (iii-2).

[13]

HR 2 september 1997, *NJ* 1998/101, r.o. 5.5. Zie tevens conclusie A-G Knigge (punt 4.8) voor HR 24 januari 2012, *NJ* 2012/84.

[14]

Vgl. HR 23 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2755, r.o. 3.7: Hoewel [...] zich hier niet de situatie voordoet dat de tegenover de politie afgelegde verklaringen van [slachtoffer] de enige bewijsmiddelen zijn waaruit verdacht/betrokkenheid van de verdachte bij het tenlastegelegde feit rechtstreeks kan volgen, moet de onderhavige zaak niettemin met zodanige situatie op één lijn worden gesteld. De onderhavige zaak wordt immers gekenmerkt door de bijzondere omstandigheid dat de verklaring van [getuige] omtrent de betrokkenheid van de verdachte bij het ten laste gelegde feit uitsluitend is gebaseerd op hetgeen [slachtoffer] haar heeft medegedeeld, terwijl [slachtoffer] kort daarop bij de politie haar – nadien ingetrokken – verklaring omtrent die betrokkenheid heeft afgelegd.

[15]

Zie o.a. HR 15 maart 2015, ECLI:NL:HR:2005:AS4681; HR 10 juli 2001, ECLI:NL:HR:2001:ZD2908 (101a RO (oud), niet gepubliceerd); HR 10 juli 2001, ECLI:NL:HR:2001:ZD2827 (101a RO (oud), niet gepubliceerd); HR 6 maart 2001, ECLI:NL:HR:2001:ZD2325 (101a RO, niet gepubliceerd); HR 10 mei 1994, *NJ* 1994/643.

[16]

Zie o.a. HR 24 januari 2012, *NJ* 2012/84, r.o. 2.4; HR 18 januari 2005, ECLI:NL:HR:2005:AR7145 (niet gepubliceerd); HR 12 september 2006, ECLI:NL:HR:2006:AW6737; HR 15 oktober 2002 ECLI:NL:HR:2002:AE4252 (81 RO); HR 28 september 1999, ECLI:NL:HR:1999:ZD1572 (niet gepubliceerd). Zie tevens conclusie A-G Knigge (punt 9) voor HR 6 juni 2006, *NJ* 2006/333 onder verwijzing naar HR 1 juli 1998, *NJ* 1998/875 en HR 13 april 1999, ECLI:NL:HR:1999:ZD5039 (niet gepubliceerd).

[17]

Ingevolge HR 23 oktober 2007, *NJ* 2007/580, r.o. 3.6 is niet 'vereist dat de getuige wat betreft zijn ten overstaan van de rechter afgelegde verklaring opgeeft waarom hij van zijn eerdere, bij de politie afgelegde verklaring is afgeweken'.

[18]

B. de Wilde, *Stille getuigen. Het recht belastende getuigen in strafzaken te ondervragen (artikel 6 lid 3 sub d EVRM)* (diss. Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 2015, p. 210-211.

[19]

Vgl. o.a. HR 23 september 2008, *NJ* 2008/524; HR 1 juni 2010, ECLI:NL:HR:2010:BL8640; HR 14 april 2015, ECLI:NL:HR:2015:938, r.o. 4.1-4.3. Zie tevens J. Silvis, noot (punt 3) onder HR 16 september 2008, ECLI:NL:HR:2008:BD3688, *VA* 2009/14.

[20]

Zie tevens A.J.A. van Dorst, *Cassatie in strafzaken* (Studiepockets strafrecht dl. 9), Deventer: Kluwer 2015, p. 276.

[21]

HR 1 februari 1994, *NJ* 1994/427, m.nt. G.J.M. Corstens, r.o. 6.3.3 (iii-3).

[22]

M.J. Borgers, noot (punt 1) onder HR 2 maart 2010, *NJ* 2011/100. Zie tevens B. de Wilde, *Stille getuigen. Het recht belastende getuigen in strafzaken te ondervragen (artikel 6 lid 3 sub d EVRM)* (diss. Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 2015, p. 211.

[23]

Zie M.J. Borgers, noot (punt 1) onder HR 23 september 2014, *NJ* 2014/488.

[24]

Zie B. de Wilde, *Stille getuigen. Het recht belastende getuigen in strafzaken te ondervragen (artikel 6 lid 3 sub d EVRM)* (diss. Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 2015, p. 212-213. Zie tevens M.J. Borgers, noot (punt 5) onder HR 23 september 2014, *NJ* 2014/488.

[25]

HR 23 september 2014, *NJ* 2014/488, m.nt. M.J. Borgers, r.o. 3.5-3.6. Zie tevens HR 23 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2755.

[26]

Zie tevens Conclusie A-G Bleichrodt (punt 10-12) voor HR 23 september 2014, *NJ* 2014/488, C M.J. Borgers.

[27]

Conclusie A-G Knigge (punt 14-15) voor HR 6 juni 2006, *NJ* 2006/333 onder verwijzing naar HR 31 januari 2006, *NJ* 2006/124 waarin de ingetrokken getuigenverklaring niet het enige bewijsmiddel was waaruit de betrokkenheid van de verdachte bleek.

[28]

Conclusie A-G Machielse (punt 3.9) voor HR 15 maart 2005, ECLI:NL:HR:2005:AS4681. Zie tevens B. de Wilde, *Stille getuigen. Het recht belastende getuigen in strafzaken te ondervragen (artikel 6 lid 3 sub d EVRM)* (diss. Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 2015, p. 212.

[29]

Conclusie A-G Knigge (punt 20) voor HR 6 juni 2006, *NJ* 2006/333 (met weglating van voetnoten).

[30]

M.J. Borgers, noot (punt 3) onder HR 23 september 2014, *NJ* 2014/441.

[31]

M.J. Borgers, noot (punt 5) onder HR 23 september 2014, *NJ* 2014/441 wijst erop dat onder bepaalde, bijzondere omstandigheden in appel toch nog een ambtshalve oproepingsplicht kan gelden.

[32]

M.J. Borgers, noot (punt 3) onder HR 2 maart 2010, *NJ* 2011/100; M.J. Borgers, noot (punt 5-6) onder HR 23 september 2014, *NJ* 2014/441. Zie tevens Corstens & Borgers 2014, p. 790-792.

[33]

Wet van 10 november 2004 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering strekkende tot aanpassing van de eisen te stellen aan de motivering van de bewezenverklaring bij een bekende verdachte, *Stb.* 2004, 580 (i.w.tr. 1 januari 2005).

[34]

Vgl. A.A. Franken, 'Instemming en afstand', *DD* 2015, 1, p. 4-5.

[35]

Zie daarover B. de Wilde, *Stille getuigen. Het recht belastende getuigen in strafzaken te ondervragen (artikel 6 lid 3 sub d EVRM)* (diss. Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 2015, p. 213-215 die erop wijst dat de schrapping van de verplichting tot ambtshalve oproeping (mogelijk) meebrengt dat de (appel)rechter het gebruik voor het bewijs van de desbetreffende verklaring in het licht van EHRM-jurisprudentie ambtshalve moet motiveren, indien sprake is van een vrijspraak in eerste aanleg en veroordeling in hoger beroep, alsmede wanneer sprake is van wijziging van de samenstelling van het gerecht.

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 15

15 Toekomstig recht

mr. N. Gonzalez Bos, actueel t/m 01-09-2016

Actueel t/m

01-09-2016

Tijdvak

01-07-2013 tot: -

Auteur

mr. N. Gonzalez Bos^[1]

Vindplaats

WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 418 Sv, aant. 15

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Rechtsmiddelen

Wetgeving

Wetboek van Strafvordering artikel 418

Bij brief van 30 september 2015 heeft de Minister van Veiligheid en justitie een nota met een schets van de hoofdlijnen van het gemoderniseerde Wetboek van Strafvordering aan de Tweede Kamer gestuurd. Deze modernisering heeft – voor zover hier relevant – een ‘verkorting van de doorlooptijden’ tot doel, ‘waarbij de verantwoordelijkheid van de procesdeelnemers voor een voortvarende procesgang wettelijk wordt vastgelegd en het onderzoek zoveel mogelijk wordt afgerond vóór de inhoudelijke behandeling ter zitting’.^[2] Reeds in het vooronderzoek wordt de nadruk gelegd op een contradictoire procesvoering; het Openbaar Ministerie dient de verdediging tijdig van processtukken te voorzien opdat zij voorafgaand aan het onderzoek ter terechtzitting haar onderzoekswensen bekend kan maken aan de rechter, die in dat verband een grotere regierol krijgt.^[3] Het Openbaar Ministerie fungeert niet langer als voorportaal voor getuigenverzoeken. Het is de bedoeling van de minister dat het horen van getuigen en ander nader onderzoek zoveel mogelijk plaatsvindt

gedurende het voorbereidende onderzoek en dat het onderzoek ter terechtzitting eerst aanvangt wanneer de zaak 'zittingsrijp' is. Daaraan wordt de consequentie verbonden dat de zittingsrechter 'minder welwillend' reageert op verzoeken die eerder hadden kunnen worden gedaan.^[1] Deze 'vlucht naar voren' bevordert volgens de minister de deugdelijkheid en kwaliteit van de te nemen beslissingen 'en kan helpen gerechtelijke dwalingen te voorkomen'.^[5] Aldus wordt de eis van tijdigheid in de sleutel gezet van een voortvarende behandeling van strafzaken en de rechtsbescherming van de verdachte. De minister staat evenwel niet voor dat de rechter getuigenverzoeken afwijst op de enkele grond dat zij tardief zijn gedaan;^[6] de nieuwe regeling biedt ruimte om verzoeken die zonder goede reden in een laat stadium worden gedaan met inachtneming van de belangen 'zoals waarheidsvinding en het recht op een eerlijk proces' te kunnen afwijzen.^[7]

De appelprocedure zal zich – in lijn met de contradictoire gedingstructuur – concentreren 'op de aangevoerde bezwaren tegen de beslissing in eerste aanleg, waarbij de rechter (... onbepaald bevoegd blijft in te grijpen indien hij een beslissing in eerste aanleg niet juist acht'.^[8] De minister wil het stelsel van voortbouwend appel verder uitbouwen; indiening van grieven bij schriftuur wordt – op straffe van niet-ontvankelijkheid – verplicht, waarna het vonnis – niettegenstaande de ruimte voor de appelrechter om ambtshalve in te grijpen – primair op grond van de ingediende grieven wordt beoordeeld.^[9] Uit de Contourennota kan weliswaar worden afgeleid dat het herkansingskarakter van het rechtsmiddel hoger beroep wordt behouden, maar over de doelstelling(en) van de appelprocedure wordt gezweigd.^[10] Het bevorderen van een 'adequate justitiële reactie op strafbaar gedrag' en het voorkomen van 'onjuiste justitiële beslissingen' zijn aangemerkt als hoofddoel van het strafproces,^[11] waarbij tevens wordt teruggegaan op de doelstelling zoals door de steller van de memorie van toelichting bij het huidige wetboek geformuleerd:^[12] 'zoveel mogelijk bevorderen de toepassing van de strafwet op den werkelijk schuldige en tevens de veroordeling (...) van den niet-schuldige naar vermogen verhinderen'.^[13] Volgens de Contourennota zal de mogelijkheid om bij appelschriftuur getuigen op te geven (art. 410 lid 3) worden geschrapt 'om te bevorderen dat zo snel mogelijk een beslissing op het verzoek wordt genomen en zo adequaat mogelijk wordt ingespeeld op toe te wijzen verzoeken'.^[14] Met de invoering van art. 418 lid 3 – waarvoor dan ook het doek zal vallen – was echter reeds beoogd een tijdige opgave van getuigen (bij schriftuur) te bewerkstelligen, zodat deze nog voor de terechtzitting door de rechter-commissaris konden worden gehoord.^[15] Dergelijke verzoeken wenst de minister nu ingediend te zien bij de raadsheer-commissaris of de (beoogde) zittingsvoorzitter:

'De tijd die verstrijkt tussen de eerste aanleg en het hoger beroep wordt op deze wijze beter benut. De raadsheer-commissaris die het verzoek behandelt kan beslissen dat de getuige ter terechtzitting dient te worden gehoord, bijvoorbeeld omdat het een cruciale getuige betreft. Wijst de raadsheer-commissaris het verzoek af, dan kan de verdachte het verzoek ter terechtzitting herhalen. Een dergelijk verzoek dat vroegtijdig is gedaan (en later wordt herhaald) zal doorgaans sneller in aanmerking komen voor toewijzing dan een verzoek dat pas vlak vóór of op de terechtzitting wordt gedaan.'^[16]

De terechtzitting in (eerste aanleg en) hoger beroep moet zoveel mogelijk 'planbaar' zijn; regievoering door de (appel)rechter wordt wenselijk geacht opdat 'vermijdbare verrassingen (...) zo veel mogelijk uit het proces (...) worden gebannen'.^[17] Daarnaast blijft de mogelijkheid behouden de appelrechter ter terechtzitting te verzoeken om de oproeping van getuigen.

Om meer duidelijkheid te scheppen over de beoordelingsmaatstaven en de praktische werkbaarheid te vergroten wordt in de Contourennota voorgesteld te voorzien in één algemene regeling voor de beoordeling van getuigenverzoeken 'die in alle stadia van het geding geldt':

'In de regeling zal tot uitdrukking komen dat onder meer getoetst dient te worden aan het belang van de waarheidsvinding en het (hiermee samenhangende) belang van de verzekering van het recht van een verdachte op een eerlijk proces. Het gaat hierbij om situaties waarin redelijkerwijs kon worden gevergd dat het verzoek tot het horen van een getuige in een eerder stadium van het geding werd gedaan, terwijl er tegelijkertijd ruimte bestaat voor de toewijzing van het verzoek gezien het belang van de waarheidsvinding en het belang van de verzekering van het recht van een verdachte op een eerlijk proces. Opgemerkt zij dat uit de EVRM-jurisprudentie ter zake kan worden opgemaakt dat zowel de verdediging als het OM zich inspanningen moet getroosten om te verzekeren dat het ondervragingsrecht in de aangewezen gevallen tijdig gestalte kan worden gegeven. De regeling zal dus niet alleen recht moeten doen aan de met getuigenverhoor gemoeide belangen, zoals waarheidsvinding en het recht op een eerlijk proces, maar zou ook ruimte kunnen bieden om verzoeken die zonder goede reden in een laat stadium worden gedaan, mét inachtneming van die belangen te kunnen afwijzen.'^[18]

Voetnoten

[1]

Mr. Nils Gonzalez Bos is advocaat bij Sjöcrona van Stigt Advocaten.

[2]

Kamerstukken II 2015/16, 29279, 278, p. 4 (Brief van de Minister van Veiligheid en Justitie).

[3]

Kamerstukken II 2015/16, 29279, 278, p. 6-7, 11-13 (Brief van de Minister van Veiligheid en Justitie).

[\[4\]](#)

Kamerstukken II 2015/16, 29279, 278, p. 12-13 (Brief van de Minister van Veiligheid en Justitie).

[\[5\]](#)

Kamerstukken II 2015/16, 29279, 278, p. 9-10 (Brief van de Minister van Veiligheid en Justitie).

[\[6\]](#)

Vgl. HR 12 januari 1999, *NJ 1999/450*, m.nt. A.C. 't Hart.

[\[7\]](#)

Kamerstukken II 2015/16, 29279, 278, p. 79-80 (Brief van de Minister van Veiligheid en Justitie).

[\[8\]](#)

Kamerstukken II 2015/16, 29279, 278, p. 4 (Brief van de Minister van Veiligheid en Justitie).

[\[9\]](#)

Kamerstukken II 2015/16, 29279, 278, p. 88-90 (Brief van de Minister van Veiligheid en Justitie).

[\[10\]](#)

Kamerstukken II 2015/16, 29279, 278, p. 93 (Brief van de Minister van Veiligheid en Justitie).

[\[11\]](#)

Kamerstukken II 2015/16, 29279, 278, p. 4 (Brief van de Minister van Veiligheid en Justitie).

[\[12\]](#)

Zie *Kamerstukken II 1913/14, 286, 3, p. 55, 149-151 (MvT)*.

[\[13\]](#)

Kamerstukken II 2015/16, 29279, 278, p. 5 (Brief van de Minister van Veiligheid en Justitie). Vgl. T. Kooijmans, *Dat is mijn zaak!* (oratie Tilburg), Tilburg: Tilburg University 2011, p. 8-9.

[\[14\]](#)

Kamerstukken II 2015/16, 29279, 278, p. 90 (Brief van de Minister van Veiligheid en Justitie).

[\[15\]](#)

Kamerstukken II 2003/04, 29254, 3, p. 14 (MvT).

[\[16\]](#)

Kamerstukken II 2015/16, 29279, 278, p. 90-91 (Brief van de Minister van Veiligheid en Justitie).

[\[17\]](#)

Kamerstukken II 2015/16, 29279, 278, p. 90-91 (Brief van de Minister van Veiligheid en Justitie).

[\[18\]](#)

Kamerstukken II 2015/16, 29279, 278, p. 79-80 (Brief van de Minister van Veiligheid en Justitie).